

О. Зибачинський - Орлан

КОМЕНТАР

— 1980 —

O. Zybachynskyj - Orlan

Sword of the Spirit

COMMENTARY

Printed by Trident Press Ltd.

WINNIPEG

1 9 8 0

CANADA

О. Зибачинський-Орлан

МЕЧ ДУХА

КОМЕНТАР

Друкарня Видавництва "Тризуб"

ВІННІПЕГ

1980

КАНАДА

Усі права застережені.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Я став наге голосом „вопіючого в пустині”. Це обережний голос сіроземного українця у пустині нашої самозакоханої сугасности.

Зверх сорок літ я звертав увагу, — спершу у підпіллі, а потім у своїх працях, — на фундаментальні недоліки та незарадності нашого нового історизного ставання. Але пробитись до свідомости людей, заворожених собою ги ідеологіями, — не легко. Тож приходитьсь ролю „вопіючого” продовжати.

А справа проста, відома. Коли б'ємось за державну незалежність, ми на ділі б'ємось за те, щоб та держава стала державою народу. Всяка визвольна боротьба постає во ім'я народу. Історизна ціль нашого народу це свобода, що має перетворити нас у націю. Тож всякий політизний зміст ги визвольний титул джерелиться у народі, є відповідальністю перед нацією. Політизна діяльність ги партійна організація, що стає до визвольної боротьби ги державного будівництва, є одногасно відгитна перед народом, стає відповідальна перед історією.

Однак, якщо нарід прямує до свободи шляхами груп, що ворогують між собою, протидіюги одна одній, тоді щось не в порядку з людиною всіх тих груп. Бо відгитність ги відповідальність це проблема людини, — не одної людини, а людини взагалі, кожної зокрема і всіх разом. Це зназить, що визвольне якіснення української людини з одного боку, а з другого — державницьке увідоношення груп, що їх вона творить, — є такі ж важливі, як сама визвольна боротьба! Таке двожилне дозрівання це стільне, незговірне, одноістотне завдання всіх груп на службі нації, — релігійних, культурних, політизних, наукових ги економізних. Кристалізація української людини — центротяжної, динамізної, історіотворгої — це у всіх гасах центральна проблема нашого життя.

Культ стихії не врятує. Однобізність ніяких питань не розв'язує. Самозвелизна штукатурка не визволяє. Полонізгаста стратегія Москві хвоста не вкрутить. Закон,

що не нами встановлений, безпеки не дасть. Коли ж ми нашого власного закону не дотримаємось, він життя нашого не впорядкує. Люди емоційних поривів та безкозних фікцій вериг не порвуть. Богомольні апостати душі не відкрують.

Визволення це не маловір'я, ані виторг, ні возга трона, — а звінзання із свободою, що мусить довговізнитись. Воно має призводити до знання себе і свого стану поневолення, до пізнання ідеалу народу та його життєвого культу, до усвідомлення своєї неповторної одноразовості та історичної необхідності, до встановлення нашої духової суверенності і держави свободи. Дотепер ми йшли на передзвони вольностей... Треба нам вдарити у літаври духа і задзвонити самим серцем свободи!

Наші виміри життя це плаз і сміх. Однак, чи не свобода і слава — наша суть і покликання? Тож час нам перестати сон-траву топтати, — треба здійснити наш історичний ідеал життя.

Спризгинись до цього стало завданням цієї праці. Жодних нових вартостей я не відкрив, лиш зіставив їх цілість.

АВТОР

Сідней, 1980 р.

I. ШО ТАКЕ ЛЮДИНА?

„Екче гомо”!

Немає особня на цій землі, який не твердив би — „я є людина”. Однак на ділі, особень не знає що таке людина!

Протагорас у 5-му ст. до Хр. твердив, що людина це випадок природи, що спираючись на технологічні засоби, втримався при житті. Для нього „людина це технічний звір”, хоч людина технічним знанням не вичерпується.

Сократ у 4-му ст. до Хр. уважав, що людина це жодний випадок, а вершинна фаза ладу природи для виконання окремої важливої функції. Людина має зрозуміти лад природи і в гармонії з ним розвиватись. Подібно як тіло людини складається з матерії, що всюди існує у космосі, так теж розум людини є частинкою універсального розуму космосу. Його ідеал це не панування одної людини, верстви чи народу над іншими, а першування розуму і законів природи для загального добра, що підчиняється Одному Найвищому Божеству, яке рядить світом і людьми. Подібно Плато уважав, що не людина, а Бог це міра всіх річей.

Проклус казав, що людина це звір, який вміє молитись. Однак ті, що не хочуть молитись, від статусу людини не відмовляються. Для Арістотеля людина це звір, що вміє говорити. Але комахи, як доказують природознавці, мають високо розвинені засоби порозуміння, проте людьми не стали.

Юдаїзм стояв на тому, що „одна людина рівна всій творчості”. (Тора). Христос питався людей: — „Хіба ви не знаєте, що ви боги?” (Новий Заповіт).

У новіших часах Кіркегорд твердив, що людина це проблема фронт'єри. Вона є матеріальна, проте — духовна. Вона є детермінована, проте — вільна. Вона, як і решта природи, походить від того, що прийшло перед нею,

а все ж таки, як ніщо інше у природі, сама відповідальна за те, що створила себе.

Для Е. Гілсона людина по своїй справжній природі це метафізичний звір, з чим трудно погодитись і трудно не погодитись.

Гуссерл уважав, що людина це поняття взаємного існування одно-для-одного, що призводить до спільноти і суспільства. Для Марітена особень це щось, що знає себе суб'єктом, але всі інші є для нього об'єктами.

Герм. Гессе ствердив відомий факт, що „мало хто знає, що таке людина”, а погляд Ясперса, що „людина є більша чим те, що вона знає про себе”, — теж не надто помічний, як теж розцінка Ніцше, що „людина це щось, що треба перемогти”.

Модерні астрономи прийшли до переконання, що зорі мусить умерти, щоб людина могла постати. Ми більше знаємо нині про зорі, чим про себе самих. Наука відкрила космічні сили атому, але не відкрила космічних основ людини. „Біофізичний продукт причиновости у часі та просторі”, — такий є погляд сучасної науки про людину. Однак, виключне примінення біофізичної причиновости не вияснює людини, ані не олюдинює її, радше відлюдинює. Обмеження особня до цьогосвіття розминається з людиною.

Одно ясне, особень це єдиний „звір”, що прагне бути людиною. Решта звірят радше вдоволені тим, чим вони є. Однак, — „справжнє людське... не є щось, що виводиться від звіринного світу, воно має космічну і духову природу”. (Дж. П. Мілам, „Людина та її Значимість”, ст. 37). Отже, щоб стати людиною особень мусить перестати бути звіром. Він мусить подолати звіра у собі і врости в образ і подобіє людини. На жаль, спосіб вrostання у людину, ані праобраз самої людини, не надто відомі. Тож особень опиняється перед завданням бути своїм власним хірургом, матір'ю і вчителем водночас. Це трохи трудно! Не диво, що особень від звіра трохи відійшов, до людини трохи наблизився. Отже, звір далі тягне вділ, а людина вгору, роздираючи особня пополювині. Тут вся драма звірини і людини. Особень,

розп'ятий на хресті еволюції, розпачливо борсається, напів звір — напів людина. Р. Нібур завважив, що „маєстат і трагедія людського життя переростають виміри, в яких модерна культура намагається зрозуміти людське існування”. („Природа і Доля Людини”, I, ст. 122).

На ділі, людина пояснюється щойно цілістю свого ества. Яка та цілість? Якщо людина постає в часі та просторі космічної причиновости, тоді вона є композицією всіх чинників, що творять космос. Тож треба говорити не лише про космос і людину у космосі, але теж про людину і космос у людині. А в такому випадку людина це істота безконечних можливостей — негативних, позитивних, фрагментарних, інтегральних. — “... людина є людиною лиш тому, що бере участь у трансцендентній духовій природі Дійсности...”. (Дж. П. Мілан, тамже, ст. 63). Це значить, якщо космос змайструвався, як людина, тоді людина у свою чергу може майструвати сили космосу. Це очевидно можливе тоді, коли вона є в стані розвивати неймовірні потенціали у собі, може правити собою, здатна дорости до світодіяння. Не здійснюючи себе, вона не в стані навіть свого довкілля опанувати!

Отже бути людиною значить правити собою і в тій же мірі майструвати світ. Людина це особистість, за якою стоїть індивідуальність. Особистість — дочасна, індивідуальність — безсмертна. „Я-Є”, індивідуальність душі, це вся непроминальність людини. Особистість це функціональне відображення індивідуальности. Індивідуальність пов'язується з особнем своїм творчим наміренням досконалити особня, а через нього — теж себе.

Тож людина не „звір”, ані припадок, ні продукт, а щось безмірно більше, хоч і звір і припадок і продукт можуть так чи інакше вміщатись у ній. Людина і природа розвиваються у протилежних напрямках. Людина прямує до досконалости, природа — до ентропії. Тож досконалення людини це пробій крізь природу до свободи. Весь космос продовжує свою еволюцію у свободі людини. Релігія, культура, цивілізація це не сутня динаміка людини, а похідні парості людського досконалення. Сутньою є й останеться сама людина, що

тотожниться із свободою. Як довго вона лиш „двонога”, її парості ще мізерні, скривлені, покорчені. Повноцінна людина стає суцільна, всесторонно розвинена, світодійна. Вона значимиться у релігії, у культурі зростає, у цивілізації могутніє.

Отже людина це щось, що прагне свободи. Ясно, стати у свободі може лиш той, хто пізнає сам себе. Народна мудрість каже: — „У свободі ми собою, у свавіллі ми раби”. Свобода це тривале, повноцінне завдання людини, ставання, що успроможнює майструвати себе і світ довкола себе.

На початку було Слово. Потім Слово стало м'ясом. Але м'ясо заперечило Слово. Тож Слово зазнало поневолення. Тоді воно стало свідомістю. Осяяне свідомістю м'ясо пізнало — „я-є-я”. Так народжується суб'єкт. А коли суб'єкт і свідомість віднайшлись у свободі, Слово стало свободою. Так постає людина. Як там не було, людина, як видно, це водозбір многих і різних течій. Вона є в рівній мірі спадщина минувшини тобто підсвідомої пам'яті людського роду і питоменностей батьків, як теж зобов'язання перед майбутністю тобто здійснення свого власного змісту і мети життя. Однак, вище всего людина це всеохопність теперішності тобто вічної ідентичності своєї себесамости, душі.

Досвідчення біофізичного існування, психічної чуттєвості, інтелектуального мислення та інтуїтивного знання засвідчує людську структуру, що функціональна. Людина має свою конституцію, що притомниться у ній. Притомнення це те, що існує між інстинктами, почуттями і думками, насвітлюючи їх. Біофізичне притомнення устатковує буття. Чуттєве притомнення поглиблює життя. Умове притомнення призводить до пізнання. Різномодність пізнань веде до необхідності вивчити істоту, яка вивчає світ. Це остаточно встановлює розуміння себе, як цілості особистості, душі і духа.

Таким чином, як виявляється, конституція людини це семистепенна структура:

1. фізична постать, основа якої це Буття;
2. вітальний прибій, що йде від Життя;

3. почуття і бажання, як арена стрічання всіх ступенів людини;
4. ум, що завершує особня;
5. інтуїція, що єднає особня з душею;
6. любов, як почування одности Всего-Що-Є;
7. воля, що поєднує душу з духом. Дух це вагомість всезмістовности, що вагітна всесвідомістю, яку завершує всемогутність.

У такому наче б то ладі річей дух це батько душі, душа — мати особистости, а особистість це самотворчість особня. Людина, як дія душі, постає наче капля води з моря, що остаточно вертає назад до нього. Похідно особень це вислід раси, культури, традицій, оточення, виховання. Однак, все це лиш засоби творчої індивідуальности. Сутність душі це:

1. розуміння глибин і вершин та їх взаємин;
2. любов до творчости і досконалення;
3. капацитет багатовимірного волевого діяння.

Особень це наподобленість душі, похідний відблиск її досконалення. Обставини його життя це підсвідома проєкція набутих спроможностей і сил. Тож досвід життя настільки має значення, наскільки призводить до самопізнання і досконалення. Самообмеження особня до світу матерії унеможливує вивершення того, що є, тим, що повинно бути, тобто унеможливує постання особистости. Особень живе ілюзіями про себе, особистість — дійсністю себе. Ілюзії відводять від відповідальности за самоздійснення. Знання своєї дійсности призводить до почину, зваги, досконалення. Особистість це самотворчість особня. Перетворення особня в особистість це перетворення його множности в одність свободи. Фрагментарне існування особня це запорука все поновленого занепаду. Завдання людини є усуцільнити структуру особня значимістю душі, що призводить до духового змістовнення.

Природу людини не можна змінити. Однак, можна перестати жити у підвалах, кормитись окрушками, дихати лиш окрайками легенів. Еволюція це Божий млин, що кількість перемелює в якість. Хто протиставиться, відходить у деволюцію. Хто не встигає, остається позаду. Осо-

бень має пізнати себе, відкрити свої обрії, вrostи у свої виміри, стати тим, чим його прагне душа. Людську природу можна повністю здійснити!

Підсумовуючи, треба сказати, що людина це біофізична, чуттєво-бажальна, в основі умова істота, тривимірний рефлекс душі, земна станція розвитку. Стає ясно, вісью людського явища є всеохопний принцип творчости тобто душа, ідентичність, що має знання, мудрість, любов і непохитну волю. Трансцендентна природа цієї ідентичности є для зміслів особня недоступна, а умом вона недоказна. Однак, ця „недоказність” душі у доказному світі ума не є доказом того, що вона не існує, тільки доказом того, що умом вона „недоказна”. Проте, хоч умом вона „недоказна”, еволюційний досвід всіх народів всіх часів доказує і понад всякий сумнів засвідчує її.

Душа для старинних єгиптян це „бай”, „небесне тіло” людини. Для індійців це „нірманакая”. Для тибетанців — „джайлас”, „тіло веселки”. Для юдаїзму це „подих Божий”. Сократ уважав, що душа це основа людини, нематеріальний і невидимий центр, що затримує свою ідентичність після смерти тіла. Тому першим завданням людини є плекати душу і помагати у цьому другим. Христос говорив про душу, як про єдину, справжню людину, що вічна. Для св. Павла душа це „тіло слави”. Містик Інаят-хан твердив, що душа це чинна свідомість Божества. Гете уважав, що душа подібна до каплі води, що паде з неба, вертається до неба, знов паде на землю, невпинно міняючись. Юнг писав, що душа це рефлекс світу і людства, а перші закони і правила людської психології знайдено у зорях. Для нього душа має стільки таємниць, що зоряні системи світу. Народна мудрість каже: — „Сліпі очі без душі, глухі вуха без серця”. Свідоме чи підсвідоме знання душі часто палає, часом леда тліє, але завжди існує у людині, як безмотивна, незнищенна віра у свою безсмертну дійсність. Особень безпосередно не знає душі, але те, що спонукує його знати, це саме душа, що прагне ідентифікації. Особень відчуває її у собі, як незриму, безсмертну основу свого проминального життя. Це єдина трансцендентність, що здатна іманентно присутнитись, як людина.

Душа не є щось, що ти маєш, це те, чим на ділі ти Є. Вона знаходиться у стані безнастанного суб'єктивного досвідчування, творчого руху, розвитку, дозрівання. Це індивідуалізована енергетика духа, що шляхами невпинної творчості змагає до досконалости. Вона має свою ідентичність, власну норму надсвідомости, волю досконалитись, любов до творчості, як теж знання всіх безмежних шляхів, що вона їх вже пройшла, проходить і ще мусять пройти, щоб дійти до Мети, увійти у Мету, стати Метою. Вона відчуває себе центром, що приналежний до Ядра, знає себе шляхом вічного досконалання Єства, ставальною повнотою Всего-Що-Є. Це суцільне, „електромагнетичне” поле значимостей, можливостей і сил, що прагнуть досвідчення, експресії, здійснення, зовучи себе йменнями особистостей, в яких процесується.

Душа творить, — вона не може не творити! Спонтанна творчість це притаманність душі. Однак, вся її творчість є рівночасно ціленамірена. Це динаміка безнастанної зміни, все повнішого новородження, вічного вrostання у Тайну Єства. Для цього вона зароджує все нових особнів, що стають живими полями її досвідчення — майстрування тривимірного космосу. Чим інтенсивніші почуття і чим глибші думки особня, тим більша електромагнетична енергетика душі, що невпинно пульсує мінливими припливами, що прагнуть здійснитись. Людина не є відокремлена від душі. Особень це функціональність вражень дійсного перцептора, яким є душа. Всяке враження стоїть на службі перцептора і так теж особень свідомо чи несвідомо, позитивно чи негативно стоїть на службі душі, що створила його. „Я” особня це фрагмент ідентичности душі, що маніфестується, як біопсихічна істота. Душа не знає обмежень, а її особень обмежений лиш тим, чим сам себе обмежив. Здійснення задуму чи почування у фізичному світі це дія душі за допомогою особня. Енергетика, що рухає й у змістовнє психічну динаміку людини, черпається у душі. Таким чином твоя справжня істота, душа, творить твою щоденну дійсність з твоїх власних думок та почуттів. Довкілля стає таким, якими є думки і почуття особня. Весь досвід особня у фізичному світі це відблиск фактів чи подій, що вже стались у його психічно-умовому світі.

Особень не є рабом тієї більшої дійсності, якою є душа. Він сам може рішати про своє життя, вибирати свій шлях розвитку, послужитись для цього талантами душі, воліти свою власну розв'язку, збунтуватись чи навіть заперечити душу. Таким негативним досвідом душа все одно збагатиться. Вона безмежно більша від своєї творчості, якою є особень та його можливості. Тож вона не в стані повністю проявитись у ньому, — незаторкнені остаються сутності, що у тривимірних спроможностях не вміщаються. Зате єднання з душею сповняє знанням, мудрістю, любов'ю, волею і могутністю. Жива, чинна віра у душу призводить до єднання з нею. Це діяльність, що приносить впевненість досягнення чогось безмірно вартісного. Всюди, де вона є, вона є „вдома”, „тут” і „тепер”. Це учень і учитель, дитя і мудрець, мистець і знавець водночас. Все, що людина є в стані офірувати людській спільноті, це творчість своєї душі, що спонукує досконалитись. Душа це єство з вершинними аспіраціями, з безконечними спроможностями творчості, з невичерпними запасами енергій та сил, з найбільшими потенціалами розвитку. Це єдина дійсність, що здатна єднатись із Всім-Що-Є.

II. ПРО СВОБОДУ

1

Спершу маємо явне або скрите заперечення свободи.

Росіяни здебільша ставляться так: — „Я не розумію свободи. Адже ж свобода ніколи не існувала! Зрештою існує не рух до свободи, тільки рух нормування людського життя”. — Без сумніву, людина, що „свободи не розуміє”, сама себе не розуміє і на ділі людської природи не знає. Вона живе на периферіях людини, вдовольняється фрагментами себе, цілості не розвиває. Якже ж їй зрозуміти тих, що прагнуть цілості, повноти, досконалення? Фрагментарний особень завжди є проти свободи, — він прагне влади над іншими! Для звеличників свавілля „свобода ніколи не існувала”. Однак, заперечивши свободу, вони одночасно заперечили тих, що прагнуть свободи чи інакше думають. Відкидаючи людину, як цілість і повноту, вони відкидають її потенціали, розвиток, долю, а тим самим теж себе самих. Не можуть заперечники людини розвивати людину... Адже ж „існує тільки рух нормування людського життя” тобто забезпечення їх власного свавілля проти небезпек свободи, якої „ніколи не було”, тож і нині „нема і бути не може”! Хіба ж дивно, що советська свобода це „безконвойка” чи „більша зона”, як влучно охрестили її дисиденти? Сумнівно висловлюється теж Гелмут Кун, коли твердить, що „ми засуджені бути вільні”. Таке примилування до рабства розвиткові людини не сприяє. П-ні Л. М., співробітниця „Гомону України” у Торонто, висловлюючись у 1978 р. про „Свободарний Маніфест”, сказала авторові таке: — „Свобода це небезпечна річ, це слизька річ”. Справді, чи Українська Самостійна Соборна Держава не є справою свободи? Чи рабство не виявилось єдиною смертельною „небезпечною і слизькою річчю”? Хто ж, як не свобода, усуне рабство? Треба нам вертатись до мудрости народу, що знає, як „без хліба, без солі, воля мріє у неволі” і складає „про дні свободи пісні невмірущі”, уважаючи, що „свобода це щастя вітчизни”!

Тож перші проблиски розуміння свободи є негативні, загальникові, фрагментарні. Діоген казав, що „найкраща річ у світі це свобода мови”. Епіктет уважав, що „нічого іншого не є свобода, як право жити так, як ми собі бажаємо”. Це очевидно залежить від того, чого собі бажаємо, — майна сусіда, жінки ближнього, суспільної справедливості, цивільних прав? Однак, він уточнює думку: — „Ніяка зла людина не є вільною” і додає: — „Жодна людина, що не є майстром себе, не є вільною”, з чим вже треба погодитись. Сумнівної вартості є теж староримська приповідка: — „Де свобода, там батьківщина”. Хоч на перший погляд виглядає правильна, вона на ділі відв'язує від невідкличного обов'язку боротись за свободу своєї батьківщини і ставить людину у становище духового безбатьченка. Тацит поставив справу рубом: — „Свобода це влада народу”. („Анналі”). Сенека писав: — „Що є свобода? Це значить не бути рабом серед ніяких обставин, під ніяким примусом, у ніякому випадку; це значить ставати на пр'ю з долею і мати рівні з нею шанси”. Однак, хоч ця рекомендація боротьби за свободу прекрасна, її негативне окреслення невистачальне. Т. Аквінас писав, що „вільна воля або свобода означає акт вибору, отже це інтелектуальний апетит”. Однак, вільна воля — не свобода, а сам акт вибору частіше чим рідше має не інтелектуальну, а безпосередню природу. Розумів це св. Августин, коли твердив, що „свобода у відрізненні від вільної волі, — яка є інструментом свободи, — є досяжна через правильну дію або правильний вжиток вільної волі”. Дан. Дефо вважав, що „стримання від зла це свобода мудреця”. Однак, не всі є мудрецями, — яка є свобода звичайної людини? Ч. Кінгслей закликав: — „Нема свободи без чесноти, ані дійсної науки без релігії, ні справжнього промислу без страху Божого і любови до наших друзів, громадян. Робітники Англії, будьте мудрі, а тоді будете вільні, тому що будете здатні стати вільними”. („Плякат”, 1848). Він писав, що „існують дві свободи, — фальшива, в якій людина є вільна робити, що хоче; правдива, в якій людина є вільна робити, що повинна”.

Р. Сорокін понизив таке просвітлене розуміння свободи: — „Загально можна сказати, що людина є вільна, якщо може робити, що хоче, не мусить нічого робити, чого не бажає робити і не мусить толерувати, чого не хоче

толерувати”. Він дав таку формулю цієї свободи — свобода = підсумок засобів : підсумок бажань, тобто свобода це підсумок досяжних засобів для задоволення бажань. („Суспільна & Культурна Динаміка”, ст. 488). Така свобода визначає людину, як „підсумок бажань”, хоч людина є безмірно більша від суми своїх бажань! Тож це не свобода людини, радше вольності бажань, а про вольності Авербах висловився так: — „Свобода є від Бога, вольності — від диявола”. Для росіянина Павлова — „Рефлекс свободи це один з найважливіших рефлексів або реакцій...” Така павловська свобода це один з „рефлексів” „реакційне” досягнення...

Зовсім інакше розцінював свободу Сервантес: — „Свобода... це одна з найбільших благодатей, якою небо обдарувало людину”. („Дон-Кіхот”, т. II, ст. 58). Подібно Р. Г. Інгерсолл: — „Чим є світло для очей, чим повітря для легенів, чим любов для серця, тим є свобода для душі людини”. Для нього „свобода це дихання прогресу”, а „без свободи мозок це тюрма, в якій заковані думки вмирають...”. („Прогрес”). Свободу оспівував Ю. В. Гов: —

„Як Він помер, щоб людей зробити святими,
Так ми помremo, щоб людей зробити вільними...”
(„Бойовий Гимн Республіки”)

і Г. Г. Букер: —

„Свобода! їх клич бойовий, —
Свобода! або дозвіл вмерти!”

(„Чорний Курінь”)

Г. Е. Фордік писав, що „свобода є завжди небезпечна, однак це ще найбезпечніша річ, яку маємо”. Т. Джеферсон уважав, що „Бог, який дав нам життя, дав нам одночасно свободу”. Гайнріх Гайне пророчив: — „Свобода це нова релігія, релігія нашого часу”.

Рівночасно з такими чуттєвими акордами приходять проблиски глибшого розуміння свободи та її завдань. Й. Сійє підмітив у 1789 р.: — „Вони хочуть бути вільними і не знають як бути справедливими”. Е. Берк твердив, що „як довго свобода є вірна собі, її підвладними стають всі”. Р. Ю. Джонсон уважав, що „не через меч паде свобода, а через себе саму”, тому що „сила ніколи ще свободи не

здодала”. („Руки через Море”). Колтон остерігав, що „свобода не знизиться до народу, нарід мусить підвестись до свободи”. Монтеск'є висловив погляд, що „країни гарно розвиваються не у залежності від того чи вони продуктивні, а від того чи вони вільні”. Дж. Вашингтон сказав у 1788 р.: — „Свобода, що запустить коріння, стає рослиною швидкого зростання”. Рівночасно Т. Джеферсон переконував, що „дерево свободи треба все знову зрощувати кров'ю патріотів і тиранів”. („Лист”, 1787 р.). Він уважав, що „ґрунт свободи треба здобувати інчами”. („Твори”, т. III, ст. 3) та що „не можна очікувати, що перейдемо від деспотизму до свободи у перинах”. (Там же, ст. 13). В. Гете висловився так: — „Лиш той заслужив на свободу і життя, хто їх щоденно все знову добуває. („Фавст”, дія V). Т. Пейн закликав: — „Ті, що очікують жнив від благодатей свободи, мусять потрудитись, як люди, і підтримати її”, а „хто прагне забезпечити свою власну свободу, мусить зберігти від поневолення навіть своїх ворогів”. („Дісертейшен он Ферст Прінсіпл оф Говернмент”, ст. 242). Філіпс остерігав: — „Вічна чуйність це ціна свободи”. („Звернення”, 1852 р.).

Всі такі та подібні думки і твердження дуже повчальні та корисні, але про природу свободи нічого ближчого нам не кажуть. З цього приводу Абр. Лінколн висловив у 1854 р. своє невдоволення: — „Світ ніколи не мав доброї дефініції слова свобода”. („Звернення”, Балтімор, 18-го квітня).

Релігійне трактування свободи багато спричинилось до її глибшого розуміння. У Старому Заповіті маємо таке: — „Проголоси свободу у всій країні для всіх її жителів”. („Левіти”, XXV, 10). Христос проповідував: — „Пізнайте правду і правда вас визволить”. Св. Павло писав: — „Господь же то Дух, а де Дух Господній — там свобода”. („До Коринтян”, III, 17). Папа Лев XIII твердив у своїй енцикліці: — „Та свобода є правдива, до якої треба змагати, яка відносно особня не дозволяє, щоб люди були рабами помилок і пристрастей, найгірших з усіх майстрів”. („Християнська Конституція Держав”). Руфус В. Вівер уважав, що свобода релігії це „визнання, встановлення і забезпечення прав особня у тому розумінні, що у всіх справах, які відносяться до релігії, він може вільно

діяти, даючи вислів своїм релігійним відношенням та переконанням”. („Шлях до Свободи”, ст. 9). А В. Л. Бавлс просто заявив, що „справа свободи це справа Бога”. Кл. К. Стріт слушно підсумовував, що „модерна політична свобода історично виросла з тієї більшої релігійної свободи, яку особневі дала Реформація”. („Свобода проти Себе Самої”, ст. 9).

Ходом розвитку розуміння свободи яскравиться й уточнюється. Кант твердив, що свобода не є природною спадщиною людини, — щоб мати її, мусимо створити її. Це, ясно, не було для жодної революції тайною. — „Свобода це право робити все те, що не шкодить другому”, — заявили у 1789 р. Національні Збори Франції у „Деклярації Прав Людини”. Г. Колерідж теж уважав, що „свобода це універсальний патент бути добрим”. Дж. С. Мілл приземлив цей „патент”: — „Єдина свобода, що заслуговує такої назви, це змагати до нашого власного добра нашим власним способом, не позбавляючи інших їхнього (добра) або не стаючи на перешкоді їх намаганням добитись до нього”. („Про Свободу”, розд. 1). Для Фр. В. Фаррара це означає, що „свобода людини кінчається і повинна кінчатись, коли та свобода стає прокляттям її сусідів”. („Ідеали Народів”, X). Виходить, як твердив В. Гезлітт, що „любов до свободи це любов до других; любов до влади це любов до себе самого”. („Політичні есеї”). Б. Шов підкреслював, що „свобода означає відповідальність. Тому більшість людей боїться її”. („Афоризми для революціонерів”).

Згідно з В. Маррей „бути вільним це жити під законом правління”. Однак, В. Вілсон знав, що „свобода існує лиш там, де нарід пильнує правління”. Нав'язуючи, Д. М. Петре відмітив, що „шлях до свободи помітно більше бльокують ті, що згідні підчинитись, чим ті, що прагнуть наказувати”. Дж. М. Рош пригадує слова Вашингтона: — „Бог не зробив жодну людину рабом, ані дволічника — вільним; єдино сильна віра добуває свободу”. („Вашингтон”). М. Сірл Бейс окреслює свободу так: — „Свобода звичайно визначається, як відсутність примусу чи як здержливість. Однак, вона щось більше чим тільки негатив; це нагода зробити щось і бути якоюсь вартістю”. („Релігійна Свобода”, ст. 295). Фултон Дж. Шін теж уважав, що „свобода, якщо правильно розуміти, це право

вибору між добрими речами, з метою розвинути найкращі спроможності особистости". („Свобода, Рівність, Братерство"). Бен. Констант уточнив цей погляд: — „Політична свобода це найсильніший і найбільш енергетичний засіб досконалення, що його дало нам небо". („Курси Політики", II). Прекрасно висловив це Р. Нібур: — „Експансія віковичного завдання досягнути толерабільної гармонії життя з життям, навіть у вищих умовах свободи та серед ширших рам гармонії, уявляє собою основну правду модерного поступового тлумачення історії". („Історія і Доля", ст. 263). Кл. К. Стріт приходив до висновку, що „свобода вимагає, щоб люди правили не лиш машинами, а теж самими собою". („Свобода проти Себе Самої", ст. 133). Він продовжав: — „Не хто інший, а свобода спричиняє швидкий поступ відкрить та винаходів. І це... наше хибне розуміння її, що одночасно стримує політичний і моральний прогрес людини... Це ми, оті вільні, що так довго роздрібнюємо свободу проти себе самої". Подібні думки висловлював Г'юдо де Руджієро, коли твердив, що свобода означає „слухатись авторитету, що його визнає совість, тому що джерелитись у своєму власному законі значить бути справді вільним". („Історія європейського лібералізму", ст. 351-2). Дж. Е. Актон розумів свободу так: — „Під свободою я розумію запевнення, що кожна людина має мати охорону, коли вона проти впливів авторитету чи більшости, обичаю чи опінії, робить те, що уважає своїм обов'язком". („Історія Свободи", ст. 3).

І. Ленін уважав, що „якщо існує держава, немає свободи; якщо є свобода, не буде держави", („Держава і Революція", ст. 79), що стало політичною програмою російського комунізму. Однак, програма історії зарисувалась інакше, — це демократична держава прав і вольностей, що прямує до держави свободи. Розумів це Ч. Самнер, коли писав: — „Дайте мені централізм свободи; дайте мені імперіялізм рівних прав". Проблиски цього знаходимо у Мілтона: — „Вся свобода лежить у духовій та цивільній свободі". Це знав Карнот, коли писав, що „у вільній країні є багато галасу, але мало страждань; у деспотичній країні є мало скарг, але багато страждань". В. Вілсон говорив про це так: — „Свобода ніколи не йшла від уряду. Свобода йшла від підвладних. Історія свободи

це історія опору. Історія свободи це історія обмеження урядової влади, а не її збільшення . . . Я радше належав би до убогої нації, що вільна, чим до багатой нації, що перестала бути закоханою у свободі. Ми не зубожіємо, якщо полюбимо свободу". („Промова", 27-го жовтня 1912 р.). Найкраще висловив це Кошут: — „Справа свободи ідентична з долею людства . . .”!

Р. Штайнер твердив, що „людина серед форм не-свободи прямує до свободи”, а „хто визнає безсмертність людини, знає, що людина знаходиться на шляху розвитку до свободи”. Знов же Вайтгед уважає, що „сутність свободи це здійсненність мети”. З цим можна погодитись, якщо „здійсненність мети” вимірює „сутність свободи”, як сутність людини. Однак, коли „здійсненність мети” підриває, оминає або заперечує людину, тоді вона стає сутністю не свободи, а ницости або свавілля. Сартр твердив що „свідомість ділить мене від того, що лиш існує, і штовхає мене до того, що уявне. Це штовхання це свобода, що є не людською прикметою, а суттєвою людською прикметою чи радше особливим способом людської екзистенції у світі”. („Буття і Неант”). Для нього свобода це штовхання свідомости до „уявного”, що є „особливим способом” екзистенції, тобто свобода є уявністю, що існує, як уявність. Ясперс уважав, що „людина свідомо своєї свободи, бажає бути тим, чим може і повинна бути”, з чим спорити не приходиться. Однак, народна мудрість уточнює: — „У свободі ми собою, у свавілі ми раби”. Бо, як досвід зла родить спрагу добра, так досвід неволи родить спрагу свободи. Людина має стати вільною і бути собою!

2

Таємниця людини це пізнання і здійснення своєї природи. Перетворити потенціальність свободи в актуальність життя це завдання людини. Сутність свободи це функціональна одність двох чинників. Перший це суб'єкт, що є умом і силою. Другий це свідомість, що пливе з душі і виявляється, як етос. Суб'єкт особня і свідомість душі, об'єднані у цілість, це свобода, що починає самоздійснення людини. Свобода це чин особня відносно свого зобов'язання бути людиною. Якщо особень несвідомий

душі, суб'єкт може єднатись тільки з етосом групи. Хто нездатний єднатися з етосом, що йде від свідомости, може знати лиш свавілля суб'єкту. Зате, коли „я” суб'єкту пізнає себе, як відблиск „Я-Є” душі, тоді етос вростає у любов і людина стає у свободі душі. Зарядка свободи є духового порядку. Природа свободи подібна до електрики. Як довго дві протилежні течії не сполучиш в одність, току нема. Але раз вони сполучені, вислід це дія обидвох течій в одності нового явища. Однак, коли електрична течія це механічне єднання, свобода це органічна дисципліна самодосконалення. Сила і повинність єднуються у чині, що нечувано вагомий та життєтворчий. Сила визначається кількістю буття, повинність — якістю життя. Їх єднання у свободі встановлює капацитет світодіяння. Справжня сутність свободи це воля до свободи праджерела.

Якщо основа свободи це суб'єкт і свідомість, тоді вивчення їх природи і зрівноваження їх динаміки це первинне, тривале завдання людини на цій землі. Весь світ нав'язується до суб'єкту, а в свідомості скривається розв'язка всіх проблем. Коли суб'єкт це вільна воля, свідомість це відповідальність. Вільна воля і відповідальність творять цілість. Однак, ця цілість не є дана природою, — особень мусить створити її. Якіснення свідомости тобто її повноцінне поглиблення це лиш половина завдань. Друга половина це необхідність скріпити суб'єкт тобто його здатність перемагати свої переживання, зміцнити „я” особня. Людина здійснює ці завдання, виставляючись на вогні досвідчування. Пісковик суб'єкту вона має перетворити на твердь діаманту, іскру свідомости — в яскраве полум'я. Рівновага свободи це впорядкування екстремів, змаг до зростання, воля до добра.

Себе виявлення це життєва необхідність особня. Самопоклонний суб'єкт снує різні видива про себе, розвиває фальшиву уявність про людей, викривлює природу життя. Повноцінна самотворчість перетворює особня в особистість. Інтегральне самоздійснення вимагає єднання особистости з душею.

Тривалий вислід рівноваги між суб'єктом і свідомістю це свобода, що встановлює цілість людини. Рівновагу не можна встановити, перескакуючи з одної крайности у другу. Рівновага це стійкість у рішенні, творчість у стій-

кості, витривалість у творчості. Фрагмент це поле сумнівів, але цілість це самовпевненість, що переконує.

В основі треба розрізнити три степені свободи:

1. — сила суб'єкту й етос свідомости інтегруються у свободі особистости, яка розвиває свободу спільноти; це свобода від чогось;

2. — „я” особистости еднається з „Я-Є” душі, свідомість якої розквітає любов'ю; свобода стає сутністю людини, що змагає до свободи людства; це свобода до чогось;

3. — особистість і душа інтегруються в одності духа, що встановлює свободу, як „субстанціальність”, що стає на службі Всевишнього; це свобода у собі.

Свобода від чогось це свобода від хаосу дезінтегрованого існування або тиранії неінтегрованого стилю життя. Свобода до чогось це воля до світодіяння духа. Свобода у собі це свідоме єднання з Праметою, дозрівання до абсолютної свободи Божества. Свобода від чогось це передумова й основа свободи до чогось. Хто прагне свободи, прагне душі. Добуття свободи до чогось спрямовує до свободи у собі, що є свободою духа. Свобода у собі це єднання самоздійсненого духа з свободою Божества. Таким чином маємо три степені діяння — дію особня відносно свободи, дію свободи відносно світодіяння і дію світодіяння відносно Богодіяння.

Добувати свободу значить діяти правду, розвивати могутність, здійснити добро, творити красу, посягати по „неможливі” можливості, що здійсненні у свободі. Етап розвитку від особня до особистости це юнацький етап людиностанання і водночас найбільша криза людської еволюції. Етап від особистости до душі це етап якісного дозрівання, — друга рішальна криза людиностанання. Кризи лежать у тому, що змагання до свободи це кузня, в якій особень є ковалем себе самого. Цей коваль є теж ливарем, що періодично виливає себе у все новіших, кращих формах, з міцніших матеріалів шляхетнішої якості. Людина не може накинутись містерії, що називаємо світ. Зате вона може увійти у творче відношення з нею. Рішальним зусиллям є кузня самотворчости тобто поставлення ума на службі інтуїції, що окрилює інтелект. Завданням ума є вивчити світ та себе і приструнитись до

світорозуміння, яким дух опромінює душу, а душа — особистість.

Особень не є більшшартний, меншшартний чи безшартний. Він є інтегрований, неінтегрований або дезінтегрований. Людина має не лиш реагувати, а теж повноцінно діяти. Однак, всяка дія з площі фрагменту це лиш реакція. Суверенна, повноцінна дія можлива тільки з площі цілості. Як довго людина не є інтегрована, вона лиш реагує, а остаточний вислід всякої реакції це недостатність або поразка. Перемогу, тріумф, дає тільки повноцінний, творчий чин, що є інтеграцією цілості, — чин свободи. Народна мудрість це знає. Для неї дезінтегрований особень це: — „Ось я! — на весь світ свиня”, а неінтегрований суб'єкт це: — „Про мене, Семене, хай усі коло мене, аби я зверху”. Коли особень сповнений міражами виключного ума, він несвідомий свого рабства.

Глибоко внутрі особовість це агонія самоти. Цю самоту не може заповнити ні золото, ні розвага, ні жінка, ні кохання, ні слава. Самота це відсутність цілості, мовчазна туга за повнотою, страждання саморозкладу. Це розчистинений стан існування, що вимагає усуцільнення, сутности, повноти. Самоту чим-будь не заповниш, від неї не втечеш, її не заб'єш. Треба стати око-в-око з нею, зрозуміти і зглибити її. Самота це заклик до глибшого єднання з Буттям і Життям, від яких ти відділився, щоб стати неповторним єством. Однак, ти маєш у свободі вернутись до них, інтегрувати їх у собі на вищому ступені розвитку, збагатити світодіяння. Самота це передвісник повноти, сигнатура дозрівання. Треба без всяких реакцій пройти через неї, перемогти всі страждання без вороженечі. Страждання це вислід обмеження. А всяке обмеження має своє виховне значення, що уступає лиш тоді, коли людина стає свідома його значимости. Життєві неполадки особня джереляться у волевих недостатках суб'єкту або в етичних недомаганнях свідомости. Тож всяка агонія це висока школа дозрівання. Людина, що стає безпомічною жертвою обставин, — самозаперечується. Людина, що стає під виключний прапор релігійного, культурного, політичного чи економічного самовивищення, — розминається з собою. Але подвижник своєї повноти стає відповідальним ковалем своєї долі, — стає собою.

Людина це потенціал правди. Правда не є математичне уточнення, це радше сутність Життя і безмотивність Буття на службі досконалення. Матерія чи фізичний світ це не правда, а засоби її себевиявлення, куліси правди. Правда це те, чим ти справді є. Коли ти світодієшся, твоє світодосвідчення відкриє тобі правду. Правда є одна, але шляхи до неї різні, а форми її досвідчення — різноманітні. Однак, щоб правду світодіяти, треба, щоб людина стала цілістю. Ставши цілістю, людина здійснює спільноту, знаходить спільні основи з людством, — світодіє. Правда це дійсність духа, релігія свободаря. Діяти правду значить здійснити свободу, що є сутністю всякого справжнього розвитку. Єдино свобода суцільнить, забезпечує, животворить.

Людські вартості це безконечна драбина від безмежно негативного до безмежно позитивного. Кожний щабель тієї драбини є необхідний сам по собі, а водночас залежний від поблизьких щаблів. Однак, всі щаблі разом творять цілість. Вартості та їх ідентифікація є постійно у русі, завжди змінні, залежно від свідомлення щаблів чи потреб людини. Вони постають свідомо або несвідомо, родяться і вмирають, а людина у них розвивається або кам'яніє. Треба безмежного ідеалу, щоб драбина набула якогось сенсу і значення. Єдино безмежний ідеал може животворити і розвивати людину, значимити націю, здійснити людство.

Не можна вірити у біологічну еволюцію і рівночасно заперечувати духовий розвиток людини. Біологічна еволюція виявилась історією надмірної спеціалізації, а потім відступання від неї. Духовий розвиток це еволюція ідей, здійснювання потенціалів духа. В обох випадках еволюція вимагає все повнішого, ширшого, всеохопнішого розвитку. Це призводить до повнішої конституції і складніших функцій, що уможливають вияв глибшого змісту.

Віковічна проблема людини це застій або розвиток, побутовщина чи історія, мілина або глибінь, малеч чи велич. Повноцінна людина живе так, неначе б вона була безсмертна й одночасно кожної хвилини могла вмерти. Нині, на переломі епох, людина мусить спромогтись на надзвичайні зусилля, щоб стати на вищому щаблі розвитку. Взаємосхват старих ідей призвів до розв'язок, що

виявились ілюзорні та імпотентні. На їх місце приходять всеохопний ідеал, людина цілості. Людські можливості не мають меж. Людина є здатна приспособитись до будь-чого і стагнувати, але теж будь-чому успішно протиставити чоло і розвиватись. Людина є всеспроможна. Неможливість це єдина річ, що неможлива для неї. Однак, вона завжди стає перед можливістю, до якої дозріла. Нині вона дозріває до того, щоб озброїтись в ідеал і стати у свободі. Це як ніколи на часі! Бо сучасність поставила людину перед рішальним вибором історії. Що далі — рабство чи свобода? Любов до життя, замилювання до спільноти, охочість сприймати нове, здатність до розвитку це нормальна зарядка кожного покоління. Однак, що сучасні покоління зроблять з собою, стане долею всіх на довгий час.

Спадщина старої доби це неінтегрована людина, неінтегрована нація, неінтегроване людство. Віджилий тип людини є надто самозакоханий і розфрагментарений, щоб творити нову людину, нормалізувати націю, повести людство. Ідеал свободи, історично закорінений у всіх поколіннях людства, став нині всеохопною необхідністю дальшого розвитку. Науковий матеріалізм вихолостив релігію. Демократія розвивається навмання. Доктрини насильства заливають людство. Остається ідеал свободи, що єдиний органічно підхоплює значимість і вагомість нової доби. Традиціоналісти, що в минувшині шукають взорів та надхнення, є такими ж мрійниками, як утопісти, для яких майбутність це єдина надія. Повноцінний розвиток можливий лиш у творчості теперішності. Лиш новий, органічний стиль людинодіяння може розв'язати гордієвські вузли історії. Потрібно інтегрованої дії всіх складових чинників людини, одноцільності суб'єкту і свідомості у гармонії з душею. Суб'єкт і свідомість це наче два полюси людської плянети, яку вони разом творять.

Людина має вільну волю. Однак, вільна воля без керми ідеалу веде до свавілля, а свавілля кінчає катастрофою. А тоді, щойно катастрофа призводить до свідомлення ідеалу, що органічно стабілізує людину. Тож необхідно, щоб особень засвоїв собі ідеал, що яриться у спільноті, заки прийде до катастрофи! Одна людина згорить, але полум'я ідеалу засвітить безліч свічок, і хоч

свічки — кожна інша, ідеал здійсниться у багатопоколінному горінні спільнот. Без ідеалу людина загине!

Безмежний океан абсолютної свободи ми називаємо Богом. Індивідуальна хвиля у цьому океані це дух. Один спінений бризк цієї хвилі це душа. Її експресія у біофізичному світі це особистість. Поле самотворчості особистості це особень. А з постанням людського особня, що є суб'єктом і має свідомість, світодіяння стає людинодіянням. Призвести всі вісім напрямків світодіяння під прапори свободи це сенс і мета людинодіяння.

Коли ти стукаєш до воріт свободи, перші відчиняються ворота свавілля, а свавілля це нове рабство. Спершу не маєш враження рабства, ти з полекшою кажеш: — „Нарешті! — свобода”. Однак, насильство, визиск, концентрак чи геноцид швидко відкривають обличчя свавілля, — неволю золота, ума чи диктату. Всі ідеї та рухи, що зменшують, прикорочують чи зводять безконечну значимість свободи до засобів, фрагментів чи гасел, — завжди історично заводять! Нині не можна не замітити дезор'єнтації всіх ідеологій, всіх політичних течій, всіх релігійних середовищ, всіх позитивних наук. Людина знайшла у проміжному стані розвитку. Коли ідея розвиває життя, людина фрагментується, кам'яніє. Коли ідеал майструє світ, людина новотвориться, суцільниться. Ідея це лиш один аспект, якийсь фацет ідеалу. Людина ідеї це патос фрагменту. Людина ідеалу це воля до цілості. Ідеологія змагає до влади, ідеал прагне досконалення.

Бути вільним значить бути собою тобто зрівняти дійсність свого внутрішнього змісту, що потенціальна, з дійсністю назовні, що функціональна. Основна проблема сучасності це зовсім не психічне приноровлення і теж не краще законодавство. Проблемою є розвиток людини взагалі. Коли не йдемо вгору, — сходимо вділ. Якщо не прямуємо вперед, — остаємось позаду. Тож який розвиток? Однобічний, протиставний чи суцільний? Криза сучасності є всебічна — релігійна, політична, культурна, соціальна, економічна. Нині у кризі знаходиться не лиш людина, а людське явище взагалі. Під знаком запиту стоїть не такий чи інший лад, ідея чи розв'язка, а людина, як така. Чи здатна ця людина пробитись крізь стан своєї пубертації до особистої, національної і вселюдської зрілості?

Що далі? Двонога чи людина? Гомо фрагментус чи інтегрована істота? Ум, що зумовлений, чи незумовленість свободи? Стихія еволюції чи свідомий повноцінний розвиток? Племінні ембріонізми, національні шовінізми, провінціяльні націоналізми, різnorodні імперіялізми чи універсалізм свободарности? Актуальним стає новий потенціал розвитку, глибший вимір самотворчости, повніше світодіяння. Стара доба чавила людину, жолобила спільноту, ігнорувала людство. Однак, свободу людини може забезпечити лиш свобода нації, а свободу нації — лиш свобода людства!

У кожній добі свого розвитку людина мусить все знову давати все повніші і вичерпніші відповіді на вічні питання — що таке людина, куди вона прямує, який сенс життя? „Свободарний Маніфест” (цього ж автора, Торонто, 1978 р.) це універсальний дзвін тривоги, світлопис на шляху, ор'єнтир, що спрямовує. „Меч Духа” це служіння українській людині під оглядом її самотворчости, групових функцій та історичного значимлення, як органічної спільноти, що творить себе, а тим самим теж людство. Українська людина, нова людина свободи, це ключ від необхідної перемоги українства. Ходом дальшої історії цю нову українську людину свободи ми мусимо виростити. Це невідмінне завдання нашої еволюції.

Змагання до свободи це завжди боротьба за поглиблення і поширення людини. Одночасно це теж шлях до Бога, незалежно від того чи людина про це знає чи ні. Людина має горіти світлом, що світило заки світ постав! — „Ти, Батьку, наділив мене вільною волею. Я вертаю Тобі Твій дар, свободою увінчаний”.

У нас те світло завжди світилось, хоч би на дні життя. Хтось приходив і відгребував жевріючу іскру і розпалював пожари нашого людського достоїнства і слави. Вся безконечна драма і героїка життя, весь зміст і покликання людини і все неуявне багатство людської долі іскриться, манить і палає у цьому полум'ї свободи, що дає розуміння людини, світу і Всевишнього.

Нове євангеліє проповідує людина свободи, нове й одночасно відвічно старе євангеліє свободи. — „Людино! Добувай свободу. Визволяй народи. Твори людство. З тобою Бог і свобода! Хто проти тебе?”

III. СУБ'ЄКТ — ЕТОС

1

Правовірна наука заперечує вільну волю і свободу людини. Однак наука, що хоче знати, якраз маніфестує вільну волю. Всяке пізнання, що не кондиціонує, розвиває свідомість. А єднання вільної волі некондиціонованого суб'єкту та розвиненої свідомости це свобода. Однак, матеріялістична наука змислів та виключного ума не в стані цього визнати, не заперечивши себе. Щойно нова, одуховлена, інтегральна наука зможе розв'язати це питання. Р. Штайнер уважав, що „людина є настільки вільна у своїх вчинках, наскільки вона свідомо того, що безсмертна душа джерелить життя її фізичного тіла”. Біофізична істота це лиш колиска і рами психодушевного ества. Стан колиски залежить від чинности особня, а зміст психічного вивінування — від досконалости душі.

Людина може зробити з собою, що захоче, — розвинути чи занепасти, розбазаритись або відновитись. Еволюція, стагнація чи деволуція це вислід такого чи іншого вибору або його знехтування, зудару чи гармонії свідомости з вільною волею. Тим самим вона перебирає теж наслідки свого волевиявлення. Так чи інакше людина завжди сама вибирає свою обмеженість або вагомість своїх потенціалів. У свідомому стані вона притомна і має вільний вибір. У стані недорозвиненої свідомости вона лиш притомне поле емоційних реакцій та бажань, тож вибір обмежений. У стані підсвідомости вона несвідома своєї притомности, — іграшка інстинктів та гонів. Те, чого потрібно, це культу свідомого вільного вибору.

Вільна воля це благодать і невіддя. Благодать, бо це сутність, що олюдиное двоногу. Невіддя, бо двонога відмахується від вільної волі, яка включає відповідальність. Однак, вільна воля і відповідальність це неминучості розвитку. Всяке нехтування вільної волі чи зловживання відповідальністю призводить до недолі або назадництва.

Людина має свободу почину, свободу вибору, свободу рішення. Наглядність цього може бути непомітна, оскільки — непоказна, однак вона завжди є. Вільна воля має свій момент, відповідальність — свій привід. Якщо людина несвідома цього, знехтувала їх чи зловжила ними, вона все одно відповідальна і поносить наслідки. Людина сама творить свою долю. Не Всевишній нагороджує, судить і карає, — людина сама себе нагороджує, судить і карає.

Розвивати вільну волю значить діяти, вчитись, працювати, творити чи молитись згідно з потребами біопсихічного ества, однак у згоді з інтуїцією та уподобанням душі. Повноцінне вrostання у свої виміри, у свій власний потенціал, у своє людське достоїнство, — це дія вільної волі людини. Життя особня це підсумок таких чи інших вчинків, почуттів, уподобань, досягнень, промахів, недотягнень, умових зусиль та перемог внаслідок цілого ряду рішень вільної волі, що сукупно вислідняться, як доля.

Особень, що вільну волю не розвиває, — спить. Збудити його з цього сну значить призвести до свідомості, що він тільки іграшка у невинному конфлікті між тим, чим він є, а тим, чим він може і повинен бути. Цей конфлікт ніхто не в стані розв'язати крім нього самого. А від такої чи іншої розв'язки залежить його розвиток чи упадок. Ігноранція це несвідомість того, що не знаємо своєї динаміки. Людина мусить перемагати ігноранцію своєї звірячої природи, пізнавати себе, змагати до мудрості душі, плекати вільну волю духа.

Маніпуляція особня ззовні оминає, насилує або заперече його вільну волю. Однак, без вільної волі нема свідомості. Без свідомості нема ідентичності. Без ідентичності нема творчого увідношення. А без творчого увідношення нема світодіяння. Всяка можливість це потенціальна динаміка, що завжди присутниться, але прагне бути вибраною. Вільна воля це моє несилуване погодження з чимось, моя внутрішня згода на щось, моя відмова від чогось, моє рішення до чогось. Хто заперече вільну волю, заперече людину.

Вартість вільної волі лежить не так у користях, що пов'язані з нею, як радше у наміренні, яким вона є. Особень, що відмовляється від вільної волі, продає безцінність свободи за безцінь. Вільна воля це щось, чого не

можна безкарно знехтувати. Вільна воля уможливорює свободу, хоч сама нею не є. Воля до свободи це перехід від стилю фрагментарності до культу цілоти, намірення вищої якості, майстрування світодіяння з перспектив вічної Мети. Позитивний вислід залежить від тривалих зусиль ума та від співзвучної експансії цілої людини.

Засадничо вільна воля є незалежна від генів, інстинктів та впливів оточення. На межах суб'єкту й етосу, між особнем і душею, іскриться вільна воля людини, відблиск духа, запорука свободи. Коли особень повноцінно розвиває вільну волю, він завжди вибирає кращу можливість, що призводить до воріт свободи. Вільна воля це культ свідомого вибору. В основі це вибір між фрагментом і цілістю, між кількістю і якістю, між свободою і рабством, між демонічним і Божеським. Виключний вибір суб'єкту це карнавал насильства. Виключний вибір етосу це самозречення. Але їх інтеграція це свобода. Вільна воля це можливість стати справжніми власниками нашого ества, майстрами суб'єкту і свідомости, творцями свого життя. Це вимагає притомности, сторожкості, витривалості, самовиховання. У цьому ми не є залежні від нікого і нічого, крім себе самих. Виміри свободи є безмежні, однак виміри рабства теж безмежні. Вічний розвиток або вічне загибання залежить від нас самих!

Добування свободи це справа самотворчості людини. Щоб створити себе треба увійти до себе, зробити порядок у собі, зосередитись на творчій візії себе самого. Успішне змагання вимагає органічного взору, крил, щоб злітати вище будня, гамульців, щоб регулювати рух, якора, щоб стабілізувати досягнення. Взір може мати чуттєве, умове або духове підложжя, але взір — необхідний. Це взір самовиховання, опанування себе, досконалення.

Самовиховання стоїть або паде з розумінням надзвичайної важливості органічного порядкування тобто необхідної дисципліни, що пливе з внутрішнього переконання і добровільного рішення. Самотворчість відкидає всяке механічне примінення дисципліни, як засобу, що розходиться з метою. Механічна дисципліна призводить до встановлення насильства, як тривалого стилю життя. Мета і засоби до мети творять одність. Відділи засоби від мети і ти зрікся мети. Засоби мусять призводити до мети, — вони стверджують або заперечують її похідне здійсню-

вання. Мета здійснюється вже з першими засобами до неї. Мета Є, якщо засоби Є. Спекуляція, що мета освячує засоби, ніколи не виправдується. Засоби, що їх уживаємо для досягнення мети, мають несподівану тенденцію вrostати у людину, ставати звичкою, новою вдачею, ідентифікуватись з нашим єством. Засоби мають природу повторності і з часом стають способом життя, автоматичним примусом, набутим характером, змістом, що об'єднує з метою або віддаляє від неї. Коли засоби з метою розведені, мета остається недосяжна, як заобрійна мрія чи фантастична утопія.

Хто прагне свободи, мусить примінити дисципліну вільної волі. Без вільної волі дисципліна це насильство. Дисципліна, накинена силою чи авторитетом, це культ безвідповідальності. Щойно культ органічної відчитності, що дає розуміння, встановлює дисципліну свободи. Хто стає відповідальним за себе, стає у свободі. Свобода це дисципліна самоздійснення людини, що розуміє відповідальність за встановлення цілості свого ества. Тут весь зміст і покликання життя. Людина приходить, щоб здійснити себе і тільки у свободі вона може здійснити себе. Свобода це те, для чого вона родилась. Необхідність самоздійснення новотворить стиль життя і той стиль це свободарність.

Для цього особень мусить тверезими, невідкупними очима бачити себе, свої низи і верхи, свої додатні і від'ємні прикмети, весь свій особистий арсенал, як теж оптимальну візію себе самого. Тоді особень пізнає, що він не статика, а динаміка, що в його основах грають негативні й позитивні сили Буття і Життя у безконечних припливах і відпливах, що самотворчість це свідоме майстрування тих сил, що або він створить сам себе або змарнується. Маючи ясний образ того, що за ним, а що перед ним, він починає розуміти, що тепер на черзі. Людина, що стала чоло-в-чоло сама з собою, засукує рукави і самодисциплінується. Вона береться до найважливішої і найбільшої роботи під сонцем — до самотворчості. Стукіт її серця вже передзвонюється з свободою, що є самоправлінням людини. Це не лиш його особиста необхідність, але теж еволюційна неминучість. Передбачливість вже нині творить своє завтра.

Людина, що самотвориться, перемагає свою долю або наново творить її. Народна мудрість каже: — „Посій думку — збери дію; посій дію — збери звичку; посій звичку — збери характер; посій характер — збери долю”. Якщо думка глибока, дія — мудра, звичка — творча, характер — сильний, — переможна доля твій свідомий, вільний твір. Треба рішатись, битись, перемагати!

2

Особень, що прагне самотворчості, вивчає стан, в якому знаходяться всі складові елементи його істоти. Він намагається ясно побачити, яким він справді є, як мислить, як відчуває, як діє, як реагує, — тобто пізнати щабель розвитку, на якому він існує. Він намагається свідомо досвідчити всі додатні і від’ємні сторони свого біопсихічного ества, пізнати проблематику своїх почуттів, спроможності свого ума. Для цього особень розвиває стиль безнастанної обсервації себе самого, як теж всіх довкола себе. Він дізнається про безладдя своїх бажань і думок, про свої тиски, вузли та задирки, зумовлення чи забобони, зав’язки та примхи, браки, болі та страхи, пристрасті, жалі, комплекси і репресії. Пізнавши стан, в якому він знаходиться, особень стає свідомий, що саме треба підкосити, а що розвивати, де втяти, а де приточити. Силою уяви і повторних зосереджень він вирощує новий органічний образ себе самого, майструє своє мислення, почування та діяння, стилізує нову людину у собі, насажує її волею і життям, щоденно укладає до колиски підсвідомості, як новонароджене дитя, і кормить її силами свого ідеалу, любови і віри так довго, доки образ не врос-те у нього і не стане дійсністю. М’які пелени насолод та сльозаві емоції свободи не здобудуть!

Негативні почуття, як заздрість, лакімство, ненависть, лють, тощо, вимагають не безпосередньої боротьби проти них, що безплідна, а безпристрасного внутрішнього розгляду — що саме є, як постало, чому воно є, як діє, куди призводить? Щойно внутрішнє зрозуміння усуває чи увідсутнює негативне почуття. Розгляд панорами цілоти уможливорює перемогу. Негативні почуття, що обмежують чи зводять, треба опанувати за всяку ціну. Бо „заздрий від чужого щастя сохне”, самолюбство це культ заперечення, ненависть „має злости повні кості”, а гордість, на-

жива, самопоклонство, облуда, чванькуватість, улесливість чи жорстокість це авгієві стайні, які треба очистити. Вибухова емоційність — заразлива і небажана. У гризні двох собак всі пси всіх заулків шпарко беруть участь. Самообмеження до матеріальної дійсності затримує розвиток і викривлює людину. Все, що загрожує, підриває чи нищить, родить страх, а страх зароджує зло. Вислід страху це стихійна реакція або негативна експансія. Страх це найбільш нищівна сила. За страхом ідуть невроза, травма, фобія, що призводять до хворіб, переборщених відрухів чи похибного діяння. Необхідним є свідоме перетворення енергетики негативного почуття у цілемірну дію позитивного ума, що призводить до самовпевненості.

Почуття реєструються у гіпоталамусі, що контролює всі примітивні та інстинктивні реакції, як голод, холод, спрагу, лют, заздрість, страх, половий гін, тощо. Гіпоталамус є безпосередньо пов'язаний з пітуїтарною залозою. Фронтальна частина пітуїтарної ініціює продукцію полових гормонів і нормує тироїдну залозу, що контролює метаболізм тіла. Центральна і задня третини пітуїтарної стимулюють нирки, впливають на контракцію матки, регулюють тиск крові. Позитивне зосередження ціленамірної думки у пітуїтарній чи гіпоталамусі зміцнює позитивні почуття та соматичні функції.

Дихання викидає денно з легенів один кілограм лишнього матеріалу. Віддихати значить відновляти, що зужите, — скільки набрав, стільки здав, щоб наново набрати. Глибоке, правильне дихання зміцнює організм, нормалізує почуття, поглиблює мислення. Необхідно віддихати всіми елементами своєї істоти, провітрювати їх, очищувати, відновлювати. Глибоке дихання є теж конечне для перетворення негативних почуттів у позитивні або в енергетику ума. Це можливе тому, що почуття і знання є споріднені — почуття знає, знання відчуває. Негативне почуття зуживає вітальність, позитивне — збільшує її. Не треба здушувати почуттів, їх треба перетворювати у корм для творчої динаміки ума. Почуття це вогонь, що спалюється й одночасно світить, — спалення переходить у дію, світло перехоплює ум.

Коли душа зароджує нового особня, ключем від цього є ум. Він підібраний на основі минулих недоліків та недотягнень і майбутніх завдань чи покликань. Особень,

хоч нав'язує до спадщини минулого, має здійснити нові потенціали, що стукають до воріт життя. Ум є багатократно зрізничкований та різнородно функціональний. Однак, це один ум, хоч він багатобічно ув'язаний, своєрідно унапрявлений та різновимірно діяльний, як несвідомий, підсвідомий, свідомий, надсвідомий та універсальний ум. Такі його функції і потенціали непов'язано існують у людині. Завданням людини є поступово інтегрувати ці функції ума, вростати в його цілість.

Свідомий ум це продукт земної еволюції, несвідомий-підсвідомий ум — продукт космосу, надсвідомий-універсальний ум — властивості душі та духа. Коли підсвідомість це негативна спонука, свідомий ум це позитивний поштовх. Стрічання позитивного з негативним дає світло, розуміння, розв'язку. Підсвідомість це заморожене знання космосу. Це теж субстракт збірних інстинктів, почуттів та досвідчень людства. Чим більше усучільнені різні виміри ума, тим глибше надхнення, тим цінніша творчість, тим більша особистість. Між іншим, підсвідомість нормує биття серця, дихання легенів, травлення, асиміляцію, клітинне відновлення та загальний біофізичний стан. Вона теж виконує зарядження свідомості й уможливорює всю магію свідомого існування. Коли свідомий ум наважився розв'язати важку, позірно нерозв'язну проблему, він працює над нею, вивчає її, передумує. Але потім він розв'язку передає підсвідомості і скидається всіх турбот за неї. Підсвідомість, обтяжена вагою завдання, скорше чи пізніше розв'язку завжди дає. Коли свідомий ум прагне здійснення своїх бажань, він теж мусить передати їх підсвідомості. Акт передачі це ясний образ, сильна уява, детальне будівництво. Передавати треба довгочасно, з глибоким почуттям, з вірою. Розмальовуй все знову і знову для підсвідомості ситуацію, проблему і своє бажання, розмальовуй у простих ясних і детальних рисах. Потім вперто, довготривало, з довір'ям очікуй розв'язки. Не нагли, не сідай „на карок” підсвідомості, очікуй з вірою, без нап'ятості, знаючи, що розв'язка прийде. Сила чіткої, довголітньої, чуттям наснаженої уяви є незміренна! Уява це радар, що схоплює можливості поза обрієм нормального зору. Це здатність захоплювати дійсність тих чинників, що актуально для зміслів недоступні. Вона оживотворює їх й оперує ними. Уява це теж техніка самоконтролі. Цен-

три уяви і самоконтролі знаходяться у фронтальних частинах мозку.

„Я” особня це відблиск ідентичности душі, що маніфестується, як біопсихічна істота. Воно вивіноване незвичайною здатністю засвоювати, відтворювати й опанувати, з наміренням обслужити особня під кермою індивідуальности. Однак, ум перехоплює суб’єкт, відмежується від намірень душі і виключниться, як „я-є-я” особня. Це сам собі відданий світ, зворохоблена тінь душі, що прагне підчинити собі лад річей і людей. Суб’єкт відчуває, що у ньому скриваються безмірні сили, але не знає, що ключ від них лежить не у ньому самому, тільки у свідомості. Він починає від самонасолоди, себевищення, самоправства і кінчає самоліквідацією. Таке самовілля підсумовує свідомість, „тихий голос совісти” тобто етос, з яким хоч-не-хоч суб’єкт остаточно змушений числитись, як з чинником, що рівнорядний. Тоді щойно суб’єкт починає змагати до єднання з етосом, до якого доріс, добуючи вольності або свободи своїх вимірів. На місце самовладдя і конфлікту стає добровільна, ціленамірена, співтворча дія, що поступенно заключає групу, націю, людство.

Виключне „я” ума це узурпована функція, що виконується без далекоглядности, без розуміння, без суцільности. Це процес громадження і розтратности сил, псевдо-центр, що стихійно реагує, периферія, що провінціально змістовниться. Суб’єкт-ум це добрий слуга, але поганий майстер, — а він завжди прагне бути майстром! Проте суб’єкт-ум є необхідний. Це не тільки античний манускрипт, але теж бойовий прапороносець, передня стежа всякого людиноставання. „Я” особня так дуже важливе, тому що це не лиш ворота до всеповторного вмирання, але теж до безсмертного досконалення!

Конкретний ум це відблиск особня, абстрактний ум — проблиск душі. Завданням ума — бути суцільним дзеркалом обоїх. Це неможливе, коли особень перетворює ум у мерехтіння виключного інтелекту, що продукує знання без розуміння. Фрагментарні виміри думки мусять завжди поступатись перед досягненнями інтегрального знання. Знов же нехить до мислення це прояв інфантильного суб’єкту незрілого ума. Особень, що не любить мислити, ще знаходиться в яслах природи. Всякий арогантний, недо-

розвинений або в'ялий ум це зобов'язання до розвитку. Мислення це розуміюче самоствердження людини в обличчі сил природи, намагання зрозуміти себе і світ, а зрозумівши, — майструвати їх.

Необхідно є пізнати природу ума, його джерела, видозміни та відношення до світу, до суб'єкту і свідомості. Ум є один — це Універсальний Ум космосу. Первинна творчість Абсолютної Свободи це Архитеми Суб'єкту і Свідомості. („Доктрина Свободи”, того ж автора, сторін 150, у манускрипті). Кожна з них самозамкнена різноміреністю своїх потенціалів, тож узвзаємнитись вони не спроможні. Тоді на всіх перехрестях значимостей безмежного Архисуб'єкту і вічної Архисвідомості постає Універсальний Ум, в якому центробіжність Суб'єкту і центрівідбіжність Свідомості мають змогу узвзаємнитись. Універсальний Ум, ставши каталізатором архитематичних значимостей, розвиває візію космосу. Це призводить до субстанціональної, тематичної світотворчості Архитеми. Шляхом їх сутнього розщиплення приходить до абстрактного постання тематики Буття і Життя. Абстрактна тематика Буття-Життя змагає до впровадження в енергетику і творчість, що призводить їх до антитематики в часі та просторі. Це негативні й позитивні елементи світодіяння, що їх каталізує конкретний ум. Негативні елементи Буття кристалізуються, як ембріональні суб'єкти, позитивні елементи Життя рокрилюються, як спалахи свідомості. У суб'єкті процесуються за допомогою ума потенціали Архисуб'єкту, у свідомості — значимості Архисвідомості. Світодіяння це узвзаємнення ембріонних суб'єктів із спалахами свідомості, що остаточно призводить до постання людини.

Коли свідомість починає діяти, вона видозмінюється, стає умом тобто суб'єктом, який самоцентрується. Така видозміна свідомості не змінює її сутньої природи. В основі ума свідомість остається собою. Однак, видозмінена свідомість тобто ум вирощує всередині на ґрунті рефлексу душі суб'єкт особня, творить об'єкт назовні. Суб'єкт-ум досвідчує і тлумачить те, що бачить, згідно з своєю природою. Таким чином свідомий ум творить досвідний дуалізм суб'єкту-об'єкту, того, хто досвідчує, і те, що він досвідчує. Як довго цей дуалізм існує, ум тлумачить те, що досвідчує, а його пізнання творять світ особня. Тож

ум особня приписує собі роллю справжнього суб'єкту, уважаючи себе єдиним „я”, що свідоме. На ділі, суб'єкт особня це лиш відблиск ідентичности душі у детальних вимірах тривимірного світу. Нормально особень цього несвідомий, — „я” без свідомости для нього не існує. А видозмінений ум свідомости іншої дійсности не допускає, уважаючи себе початком і кінцем усякої свідомости. Тож ум синтезує потлумачені дані своїх змислів, що призводить до пізнань, які претендують бути єдиносущими. Щойно усвідомлення цілоти цього процесу виявляє, що ці єдиносущі пізнання є виключним умом уприроднені, зумовлені. Не об'єкт під дослідом, а дослідник-ум закриває собою повномірний стан річей та подій, зумовляючи пізнання. Таким чином, необхідною стає інтуїція, що є некондиціонованим станом знання душі. Вся різниця між зумовленим і незумовленим знанням це на ділі, різниця між виключним умом суб'єкту особня і заключною ідентичністю душі та її інтуїції.

Виключний ум набуває знання шляхом порівнянь і контрастів. Він перетворює різnorodність явищ в одність пізнання, підбираючи подібності, відкидаючи безподібності. У цьому підбиранні-відкиданні ум пропускає внутрішню природу річей. Цю внутрішню природу, в якій стрічаються зміст потенціалу і його формативне здійснення, схоплює мудрість інтуїції. Мудрість схоплює серед різnorodности те, що безпорівняльне і не укладається у ніяку класифікацію, хоч існує серед подібностей. Знання, що дає ум, це його синтеза. Однак, синтезуючи ум не вирізняє того, що безпорівняльне. Ум узагальнює і витворює одність, що штучна. Подібності він приймає, безподібності відкидає, ігнорує. Однак, відкинені безподібності встановлюють одноразовість чи неповторність речі, людини чи події, виявляючи нову якість. Ум керує кількістю, мудрість — якістю. Знання кількості це межі зумовленого ума. Мудрість, що виходить поза межі зумовленого ума, бачить нове досягнення, схоплює цілість.

Джерелом враження є мозок, концепту — ум. Мозок людини має 14 мільярдів спеціальних нервоклітин, в яких зміщуються всі відомості, що їх набуває ум. Відомості починають від немовляти — мокре, сухе, гаряче, холодне, смердяче, тверде, м'яке, смачне. Дитинство і юнацтво поглиблює і поширює поле знань. Приходять не лиш

батьки і рідня, а теж ровесники, священники, учителі, професори, урядовці, з їхнім добре — зле, правильно — хибно, роби — не роби, мудре — дурне, сякий — такий... Вкінці молода людина починає промишляти своїми власними почуттями, бажаннями та думками і залежно від або всупереч усьому приходить до таких чи інших вислідів та висновків. Далі повинно б прийти самовиховання, але з правила його нема. Тож на цьому виховання кінчається.

Всі такі та подібні чинники іззовні призводять до нормативної реакції наших змислів. Ці реакції перетворюються у фізичні нервоімпульси, що доходять до мозку, де стають враженнями, яких хтось умістовнює. Таким чином з одного боку маємо фізичні враження нервів, а з другого — абстрактне умістовнення. Порожнечу між фізичним і абстрактним заповнює чинник, що має так конкретну, як теж абстрактну природу. Цей чинник це ум. Якщо наше світодіяння це потенціали Буття-Життя, якими „згори” кермує Універсальний Ум, тоді умістовнені враження особня це намагання його власного ума пізнати потенціали Буття-Життя „здолу”. Річ, яку він пізнає, це його умове відображення об’єкту чи події. Однак те, що він може пізнати, залежить від внутрішнього стану ума. Дійсний об’єкт чи подія це твориво Універсального Ума, що діє крізь Буття і Життя. Те, що індивідуальний ум пізнає, залежить від його власного стану зумовлення чи вільности. Якщо ум дивиться крізь червоні окуляри, світ буде червоний.

Як постає світ в умі особня? Приблизно так. Чинники ззовні подразнюють наші змисли. Подразнення спричиняють атоми та молекули, що грають на органах змислів і ми упритомнюємо собі форму, звук, дотик, смак чи запах. Атоми чи молекули тих прикмет у собі не мають. Змисли реагують у рамках своїх реакцій, а ум ті реакції тлумачить. Світ, що його таким чином відтворює ум, є споріднений, але не тотожний з дійсністю, що подразнює змисли. Тож на ділі маємо два світи, — один невідомий назовні, що впливає на нас, а другий внутрі, якого ми самі творимо і відбиваємо назовні. Молекулярні структури, тремти світла, дроги звуків, що діють у межах наших змислів, ми відтворюємо і перетолковуємо. Те, чого наші змисли не схоплюють, ми нехтуємо, — воно не існує

для нас. Змисли діють нормативно, — явища викликають завжди ті самі враження. Контакт з органами змислів призводить до реакції залежно від структури явища та нормативності змислів. Отже, довкільний світ назовні і світ внутрі, умом відтворений, не є тотожні, хоч узвзаємнені. Справжній світ назовні це невсипуща, всебічна, повнотна діяльність Універсального Ума, що кермує енергетичними-біопсихічними потенціалами Буття-Життя. Наш власний, індивідуальний ум відтворює цю діяльність у межах своїх спроможностей.

Таким чином маємо річ, як вона у дійсності існує, і річ, як її відтворює-толкує індивідуальний ум. Але ум, що відтворює, завжди толкує згідно з своєю природою. Зате душа стоїть лице-в-лице з дійсністю. Її інтуїція бачить інтегральну природу річей тобто світ, як він справді є, незалежно від того, як його тлумачить ум. Тож душа, що є фундаментальною дійсністю, має всі дані правдиво знати і повністю розуміти те, що на всіх ступенях світодіяння є цілістю. Виключний ум дробить ту цілість, селекціонує дійсність, а решту ігнорує. Стає ясно, тільки ум, що здатний до інтеграції з інтуїцією, спроможеться на повноцінне знання дійсності.

3

Якщо ми уважливо, безсторонно і довготривало спостерігаємо себе, ми стаємо свідомі всіх наших наявних і скритих, позитивних та негативних проявів, особливостей та прикмет. Образ, що постає у нашій уяві, це есей, що складається з уподобань та огиди, поривів і впадків, сподівань та зневіри, радощів і злоби, пристрастей та розпачі, конфліктів і замирень, перемог та катастроф. Звичайно, цей образ не надто привабливий. Тож ми намагаємось уподібнитись до когось, що був привабливий, мудрий чи славний. Так ми розминаємось з нашою власною природою, з розвитком наших потенціалів, з нашим особистим ставанням. Ми розходимось з Життям і Буттям, що так своєрідно стрічаються у цьому неповторному особні, розминаємось з проможністю нашої необхідної самотворчості. Замість того ми стаємо нашкірною позліткою, блідою відбиткою когось іншого, абсурдною реакцією на себе самих. Отак самоспотворені, ми йдемо вперед у минуле, спраглі успіхів, признання, почестей,

слави. Однак, такий життєзастій призводить до тривалого антагонізму у нас самих між динамікою Буття і значимістю Життя, а статикою образу, до якого змагаємо уподібнитись. Такий „розвиток” це шлях абсурдних зусиль, оманних сподівань, втрачених можливостей. Всяке уподібнення це анти-творчість виключного, самопоклонного суб’єкту.

Виключний суб’єкт не в стані ніщо, ніде, ніколи завершити. Немає мудрости у тому, щоб здійснились його самоцільні бажання, відосередні потреби, примхуваті амбіції. Задоволення химер, що постійно зростають, скорше чи пізніше призводять до криз і катастроф — біофізичних, психічних, душевних. Виключний суб’єкт не терпить критичної аналізи своїх дій. Він типічно реакційний. Спираючись на готові традиції минувшини, він неохочий творити нові чи свої власні вартості у теперішності. Самопоклонство є проти свободи, бо „свобода це небезпечна річ”; проти справжнього визволення, бо „це неможливе”; проти правдивої духовости, бо це „філософія”; проти людиноставання, бо ж „як так з мотикою лізти на сонце?” Таким чином виключний суб’єкт, що прагне бути „передовим” залишається останнім. Він культивує нехіть, недовір’я чи ненависть до всего, що вимагає самотворчости. Це ненависть до любови, до справедливости, до свободи, ненависть явна або прихована, ідеологічно вдекорована або „принципіально” вмотивована. Його фрагментарна логіка виключного „так”, а здебільше виключного „ні”, вимагає безконтрольної дії, що призводить до насильства частини над цілістю тобто до свавілля, що заперечує вільну волю інших. Його перековашена амбіція погорджує всяким етосом, що унеможлиблює будь-яке усучільнення. Його безконтрольне бажання безмежної сили в обмеженому зміщенні закономірно призводить до упадку. Задивлений виключно у себе, він нездатний вчитись з досвіду минувшини чи теперішности. Він прагне посідань, почестей, влади. Однак досягнувши їх, він не стає ні більшим, ані досконалішим, навпаки, — він назадничить, маліє, дрібніє. Всі його прояви скромности, ввічливости, чесности, демонстративні. Неінтегрований суб’єкт це вислід фрагментарної ідентифікації, тотального зумовлення та поневільної самовладности, що всіх і вся пізнає та розцінює кризь виключну призму сво-

їх особистих чи групових навичок, інтересів, традицій, уподобань та емоцій. Він прагне сам себе, свого власного забезпечення, свого протривання за всяку ціну! Такий реакційний суб'єкт завжди намагається здійснити минуле у сучасності, — нових завдань він не бачить. „Гірший сліпого є той, хто не хоче бачити” або виключно бачить тільки сам себе.

Чинник, що найбільше зумовлює, це апріорне самовивищення, скам'яніла відокремленість, внутрішня ізоляція суб'єкту, що не свідомий обмертвіння такого зумовлення. Виключне почуття вищості „я” це безкритична, самопоклонна статика. Стабілізація такого стану петрифікує особня, а всяке тривале скам'яніння веде до демонізму. Така безвиглядність вимагає знищення похідних мотивацій, нового життєвого увідношення, розвивання інтегральної природи людини. Бо суть зумовлення лежить не у взорах, що зумовлюють, а якраз у мотиваціях ума. Ум, що живе мотиваціями, це самопочитний, недорозвинений ум. Природа мотивації, що кормиться біофізичними та соціальними мотивами, розминається з відповідальністю. Бо відповідальність джерелиться не у мотиваціях ума, а у значимості свідомості. Ум, що мотивується, це реакційний ум, а реакційний ум це рабський ум, зумовлений стихією почуттів, доступний для негативних бажань, схильний до культу змислів. Ум, що звільняється від мотивацій, звільняється від зумовлень, — сповняється любов'ю душі.

Самовиховання відкидає мотивацію, зумовлення, реакцію. Все це продукти самопочитного або недорозвиненого ума. Мотивація оминає істотність речі, значимість події. Зумовленість призводить до васальства і конформізму. Реакція фрагментує, утреторяднює. Ігноруючи людину, як цілість, вони нічого органічно не творять, нічого суверенно не стверджують, нічого повноцінно не розв'язують. Ум, що мотивується, змагає до виключности, односторонності, експансії. Він не діє на користь людини, як цілості, тільки для себе самого, на службі себе. Однак, поставлення всієї колосальної засібності ума на службі людини, як цілості, це необхідність визволення! Як дисципліна атомів сприяє постанню космосу, так дисципліна ума приземлює свободу. Для цього треба цілеспряму-

вати ум, звільнити його від тиску мотивацій, узваємнити з цілістю людини.

Усвідомлення мотиваційної метушливості ума, звільняє від зумовлення. Звільнення приходить, як експансія свідомості, що суцільнить та оновлює ум. Виключний ум, зайнятий возвеличенням себе, як суб'єкту, протиставиться всякій контролі. Однак, упритомнення занепадницького стану зумовлення очищує від самозвеличення. Особень стає свідомий можливості та необхідності об'єднання позитивної і негативної енергетики почуттів та бажань, бачить необхідність узваємненого розвитку конкретного й абстрактного ума. Підсвідомі і свідомі форми ума стають пов'язані між собою, починають функціонувати, як цілість. Це є самотворчість особня під оглядом суб'єкту, зародження особистості. Методика цієї самотворчості це зосередження свідомості у царинах існуючих зумовлень, що призводить до ясного образу негативного стану, а внаслідок тривалого притомнення — до визволення від цього стану. Бачити себе, події і людей, як вони є, а не як виглядають, відкондиціонує. Сам процес притомнення це уважливе, непідкупне спостереження себе, тривале образотворче зосередження й актуальне позитивне саморізьблення. Суб'єкт-ум суцільниться, стає вільний, готовий до інтеграції з етосом свідомості. Те, що поневільне чи розчастинене, не може інтегруватись, тільки те, що вільне і ціле.

Гігієна тіла, перетворення емоцій, стійкість ума це основи, що їх повинні давати батьки, родина. Бажання стихійного особня є нагальні, ненаситні, нищівні. Почуття інтегрованої особистості є зосереджені, творчі, „океанські”. Зосередження це уважливості до творчості, — минулої, сучасної чи майбутньої. Уява, що зосереджена, розвиває бажані прикмети. Тривале піклування встановлює характер. Свідоме єднання енергетики почувань і позитивної думки це основа творчої уяви. Очищений ум є інтенсивний-екстенсивний і водночас інтровертний-екстровертний, це незумовлений-вільний, суцільний ум. Почуття спляють, мислення розвиває. Повноцінне мислення призводить до розуміння, а розуміння це перший промінь мудрості, інтуїції.

Яка є природа розуміння? Це не контроля, ані аргументація, ні методика мислення, хоч всі вони засібні. Ро-

зуміння це інтелегентне досвідчування сутностей Буття-Життя та їх взаємодіяння у часі та просторі. Внутрішнє та зовнішнє увзаємнення їх сутностей розсвічується в інтуїції. Повторний чи тривалий доступ ума до інтуїції дає зрівноважений розвиток, спрямовує вперед або вгору, привільнить вічне ядро, встановлює самоправління, що незавертальне. Інтегрований ум продовжує назовні внутрішнє розуміння душі.

Зумовлений ум інтуїції не знає. Однак, коли особень упритомнить собі назадняцтво свого зумовлення, це призводить до прориву інтуїції, яка освітлює ум, що стає вільним умом. Інтуїція це властивість некондиціонованої свідомости душі. Вона оживлює і відновлює ум, наснажуючи його незвичайною сенситивністю та інтенсивністю, що вможливує схопити глибші тремти дійсности. Коли інстинкт, почуття, ум та інтуїція стають однією, людина стає осяяна.

Шлях самовиховання вимагає кожночасної рівноваги між етосом свідомости внутрі та динамікою суб'єкту назовні. Якщо ту рівновагу нормує релігія, вона занедбає світ; якщо ідеологія, — вона занедбає душу. Щоб утримувати цю рівновагу, особень мусить у рівній мірі розвивати сили суб'єкту і вартості етосу. Для цього він невинно вивчає і пізнає свою конституцію, невтомно очищує та впорядковує її елементи, урухомлює та зрівноважує їх функції, побуджує і розвиває свої потенціали, а цілість гартує в огні життя, — одним словом він самотворюється. Така самотворчість призводить до усунування всего, що стоїть на перешкоді до мети, та до скріплення всего, що наближує до неї. Особень позбувається своїх фасад та машкар і починає здійснити обранність свого єдинства. В міру цього він вряди-годи має проблиски величавої сутности своєї душі. Тривале притомнення цієї сутности призводить до поглибленого розуміння. Якщо особень засвоїть собі це розуміння, він встановив тривалий контакт з душею. Сам контакт це відчуття незвичайної ідентичности у собі, сповненої суверенного спокою та багатирських сил, що дає враження безцінної вартости і надзвичайної ніжности, а zarazom — нечуваної тверді. З часом він стає свідомий того, що ця внутрішня сутність прагне за його дозволом діяти крізь нього. Якщо особень до цього несхильний, сутність стає мовчазним обсервато-

ром, а тоді в його свідомості розсвічується етос. Коли ж вільна воля рішається на співдію, людина добуває свободу на виміри своєї особистости, що є свободою від чогось.

Млявість і нап'ятість це два вороги такого самовиховання. Млявість це вислід охлялости вільної волі особня. Це нехить мислити, рішатись і брати відповідальність. Нап'ятість виявляє, що ум все ще задивлений у себе, у суб'єкт. Млявість і нап'ятість затримують самопізнання особня. Млявість „спускається на дно”, нап'ятість виснажує. Їх необхідне вирівнювання призводить до стану беззусильної чуйности, що вможливує пов'язання з етосом совісти, а рівночасно встановлює відповідальну дію суб'єкту, — два виміри відчитности внутрі і назовні.

Саме притомнення це безкритичне і безосудне, чисте свідомлення змісту ума чи сутности етосу. Мета ясна — ум має стати авангардом душі, етос — передньою стежею любови. Це швидко призводить до того, що особень починає розуміти себе, як динамічну експресію вічного ядра у собі. Від нього самого залежить зробити цю експресію повноцінною і світодією. Це його вільна воля. Світ і життя невинно ставлять перед ним різні можливості чи завдання і він має рішати що, куди і як далі.

4

Природа людини є множинна, — вона індивідуальна і збірна водночас. Індивідуальне у людині це суб'єкт, ум, жадоба влади; колективне — це етос, обов'язок, покликання. Особень, що самопізнається, досвідчує себе, як структуру, будівлю. Він стає свідомий своєї конституції, коли ідентифікує підвал і поверхи будівлі, пізнає „комірників” у них, бачить їх намагання впливати на нього, кермувати ним, верховодити над ним. Ходом такої інвентаризації своєї фізичної та біопсихічної істоти ясною стає необхідність упорядкувати та усуцільнити динаміку всіх чинників, що складаються на нього. Він дисциплінує самозакоханість тіла, сам-собі-панство почуттів, хаотичне промишляння ума. На їх місце він ставить ефективність, співпрацю, розвиток. Особень починає інтегрувати виміри своєї істоти.

Неінтегрований особень барложиться у тріщиновато-

му стані, що призводить до все нових тріщин, — тріщин між почуттям й умом, тріщин між суб'єктом і свідомістю, тріщин між особнем і душею, тріщин між людиною і спільнотою, між спільнотою і суспільністю, між нацією і людством, між релігією і наукою, між культурою і цивілізацією, — немає кінця тим тріщинам! Свавілья, порок і насильство не заповнюють, а збільшують порожнечність тріщин. Тож пов'язання ума з етосом це фундаментальна подія людиноставання! Це перший рішальний крок до єднання суб'єкту з свідомістю, до стрічання особня з душею.

Свідомість це тривала світлоносність власної істоти, основа досвідчування світу і себе, течія вічної теперішності, що окремішнить минувшину від майбутності. Людина, що упритомнює собі безчасову сутність „тепер”, засвідчує момент творчости. Бути свідомим того, як безчасовість теперішности переходить у послідовність часовости, значить бути свідком того, як можливість стає актуальністю. Стати притомним повноти своєї свідомости значить стати свідомим повноти світодіяння. Звичайно ми не намагаємось увійти у повноту нашої свідомости. Ми обмежуємось до притомнення образотворчих підсумків ума, що послідовняться, тобто розглядаємо одні за одними фрагменти світодіяння. Таким чином ми творимо час і простір, визначаючи їх кількісним досвідом ума. Проте свідомість, що є в стані відв'язатись від фрагментарного послідовнення, є в стані пов'язатись з надчасовим-надпростірним суцільненням Універсального ума. Це свідчить про те, що свідомість є в стані охопити собою будь-які глибини, низи чи вершини. Чиста свідомість це незумовлена цілість, що в стані увійти у повноту Всего-Що-Є.

Однак свідомість, що входить у дію, виділяється, як свідомий ум, і перестає бути чистою свідомістю. Ум це свідомість, що ув'язана у дію, уяву, думку, розумування, ставлення питань і давання відповідей. Свідомий ум це насвітлювання, досвід, відрізнявання, добір, розцінювання. Тож коли говорить ум, свідомість мовчить і щойно коли ум замовкне, свідомість починає говорити. Свідомість це основа ума. Коли свідомість починає діяти у стихійних умовах Буття, вона відоміняється, як ум. Ми є притомні ума, але непритомні свідомости в основі ума. Втихомиріння, очищення і відзумовлення ума повертає

Його основну природу — свідомість. Коли зумовлена видозміна ума усунена, свідомість яскравиться у всій своїй чистоті. Це є відношення між зумовленим умом і незумовленою свідомістю. Коли ти уважливо спостерігаєш, як кондиціонується ум, тоді у самому притомненні такого зумовлення стан зумовлення в'яне і зникає, а натомість відновлюється незумовлений стан свідомости. Зумовлений ум толкує крізь призму свого зумовлення, схоплює образами, що теж зумовлені. Тож бачить він не справжню дійсність, а те, що він зумовлений бачити. Незумовлена свідомість бачить дійсність такою, якою вона є.

Як довго індивідуальний ум виключно тлумачить свій досвід, його знання є зумовлене. Коли він перестає бути виключним тлумачем, починає світати свідомість душі. Досвідний ум, що виключниться, є завжди зумовлений. Свідомість душі, що упритомнює зумовлення ума, є вільна і незумовлена. Якщо ніхто чи ніщо не упритомнює зумовлення ума, це значить, що вільна воля собі цього не бажає. Ум може схопити елементи свого зумовлення лиш тоді, коли перестає бути виключним тлумачем і починає себе бачити у світлі свідомости. Ця свідомість є здатна схопити елементи зумовлення ума через пов'язання з інтуїцією. Свідомість, що інтуїтивна, інтегрує індивідуальний ум і починає діяти крізь нього. Однак тоді це не є вже знання самого ума, а свідомости та інтуїції. Отже індивідуальний ум, що виключний і зумовлений, мусить добровільно включатись у свідомість душі, що незумовлена і заключна.

Індивідуальний ум це жива і необхідна сфера діяння, що оперує вимірами минулого досвіду, які стають автоматичні і призводять до механічних реакцій. Таким чином ум забезпечує своє протривання, що призводить до його зумовлення, і таким чином явище зумовлення стає автоматичним процесом. Зумовлений ум встановлюється, як виключний центр, ментор і цензор особня. Так починає процес автоматичного реагування суб'єкту у почуттях, бажаннях, уяві та мисленні. Процес намагається опанувати особня, оволодіти його можливостями, кермувати цілою людиною, стати сувереном. „Я” тобто суб'єкт особня, що обстоює свою виключність, завжди призводить до конфлікту, змагає до могутності коштом інших. Такий одnobічний розвиток особня є природний, стихійний, без-

конечно повторний. Він кінчається лиш тоді, коли приходить до катастрофи або до реформації зумовленого ума шляхом його усучільнення із свідомістю.

Коли ти намагаєшся зрозуміти і зглибити етос свідомості, ум суб'єкту встряває і починає глумитись. Тоді ти спинись і перекинь світло свідомості на ум суб'єкту. Намагайся збагнути його природу, постання, тенденції, перспективи, межі, його мотиви та їх висліди, його однобічність, що призводить до виключности, фінальний катастрофізм всіх його майструвань, його нахил до кількості коштом якості, безшабашність його почуттів, фрагментарність його пізнань, його замилювання до мотивацій, що муміфікує навичками, традиціями, інтерпретаціями, спекуляціями, тощо. Розглянувши природу ума, ти пізнав його, а пізнавши, ти є в стані оволодіти ним тобто відставити на своє місце, щоб справно і без бунтів сповняв свої завдання.

Тоді ти знову вернись до свідомості і намагайся вглибитись в її всеохопну природу та безконечну глибіню, як вона поступово ув'язується у світопостанні різноманітності ума, його проявів, його думок, як між інтервалами думок вона все ж таки остається собою у всій своїй чистоті, як ум каталізує емоції, інстинкти, енергетику і матерію, остаючись собою, як він бунтується проти свідомості, вкороновуючи сам себе суб'єктом і сувереном, і як теж необхідним є поворот того ума до його властивих завдань або до свого джерела — до свідомості. Виключний ум це тривала критикоманія всіх крім себе, інтегрований ум це тривала співпраця з душею. Ум душі не заступить, як свічка сонця не замінить.

Зміст Буття це рух енергетики у собі, до себе і поза собою, що встановлює безконечні взори неутраляних, доосередних та відосередних потенціалів Буття. Таємниця Життя це безкрайність значимості, незалежно від того чи вона несвідомо, підсвідомо, свідомо чи надсвідомо. Внутрішня одність Буття-Життя це етос, що творить нову дійсність, яка непроминальна. Енергетика, що значимістю неінтегрована, є нищівна. Сила це похідність Буття; повинність приносить Життя. Інтеграція Буття і Життя, енергетики і значимості, сили і повинності це еволюція космосу. Людина, що свідомо усучільнює їх у собі, набуває розуміння космосу назовні та свого власного космосу

внутрі. Таке розуміння світонамірення та людиноставання, що є цілістю, майструє розвиток людини. Це призводить до схоплення світу, як дуалізму Буття і Життя, динаміки і значимости, суб'єкту і свідомости, що вимагає монізму, інтеграції. Стихійну інтеграцію проводить Універсальний Ум. Свідома інтеграція можлива тільки у свободі, що стає покликанням людини.

Насильство — це виключність бруталної сили, односторонність, що дробить цілість, „я так хочу”, що розчавлює всяке „ти повинен”, сліпа стихія, що внеможливіє вільний вибір. Це основа рабства, фундаментальний злочин, людиновбивання. Насильницька механіка усуває органічне увідношення і призводить до конфліктування, як стилю життя, тобто до катастрофізму. Якщо центром стає суб'єкт, він перебирає всіх і вся під свою фрагментарну команду. Якщо центром стає етос, маємо проповідництво моралі найрізноманітнішої якості. Якщо центром стає свобода, вільна воля об'єднує суб'єкт і свідомість, розвиває людину, встановлює новий життєтворчий світ. Чогось треба позбутись, щось устаткувати, дещо поставити поза собою, щось добути. Необхідна теж самокритика — розсудлива, виховна, креативна, що встановлює нову рівновагу, вможливіє самотворчість, унапрямує світодіяння. Правда — безмежна. Шляхи пізнання — безкофінечні. Ум фрагментує правду. Однак, свобода стає експресією всіх і вся. Свобода це універсальне соборництво „Всього-Що-Є”.

Людина мусить знати. Знання орієнтує. Універсальна орієнтація це філософія життя. Справжня філософія життя це перш за все знання людини, — не фрагменту людини, ані частини фрагменту, а цілоти людини, що дає розуміння. Всяке розуміння вимагає поглибленої свідомости, в якій інтуїція тривалиться, як функція. Тоді інтуїція ступнево відслонює особневі знання, що властиве душі. Вона зароджує любов, що у свою чергу поглиблює знання. Етос це знання чи розуміння, що заміряється на любов — до рідних, до дальших, до всіх. Любов це перетворення множини в одність, вся значимість етосу, космічне серце, що стукає у душі, маєстат Богодіяння. Любов душі це не сентиментальний каприз, ні обскурантна химера інтелекту, а героїзм духа, вічний подвиг людиноставання. Якщо не полюбиш людини, зненавидиш себе! Ко-

ли любов кам'яніє, вона стає мораллю. Коли ум сповняється любов'ю, приходить мудрість. Не можна мудрости навчитись, але можна дозріти до неї, розвиваючи любов. Мудрість це гармонійне узваєнення двох суб'єктів — особня і душі. Тоді несотворене свободарить крізь сотворене, добро кермує силою, людина починає світодіяти. Мудрість це любов до Життя, що проміниться крізь Буття, а любов це змагання до цілоти і повноти, — дві сторони однієї монети. Єдино любов може заступити необхідність органічної дисципліни, обдаровуючи плодами, що безсмертні. Особень завжди втішається любов'ю душі, без якої не прожив би ні на мить!

В основі, етос пов'язує інволюцію й еволюцію особня тобто його внутрішній і зовнішній світи в одності знання, що для розвитку людини необхідне. Різні народи різнородно кристалізували його. Однак, без нього не було спільноти, немає нації, не буде людства.

Етос гіндуїзму це етос себездачі безсмертному духові у людині, що є світлом Найвищого Божества. Світ це ілюзія, людина це душа, а душа це іскра Брами. Ця іскра попала у полон матерії, — душа мусить визволитись і вернутись до Брами.

Старо-китайський етос це сповнення обов'язку згідно з правдою, людяністю і знанням. Мирно живи, мирно вмирай, а про решту не турбуйся. Розвиток людини єдино можливий внаслідок особистого зусилля, але під кермою авторитету або держави. Це етос покори, працьовитости і фаталізму.

Жидівський етос це етос спільноти. Ізраїль це вибраний нарід. Обранці Єгови завжди рятують його у часах небезпеки чи занепаду. Звичайного особня різьбить декалог. Обранці проходять крізь містерію Дерева Життя. Особень повністю залежний від спільноти, що приносить спасення, добробут, справедливість і мир.

Етос буддизму це шлях правильних переконань, аспірацій, мови, поведінки, прожитку, зусиль, дбайливости та контемпляції. Людські вартості є неймовірні, несприйнятливі, безнадійні. Значимість всего це відв'язання від всего. Вислід — спасення у Нірвані, що є всім і нічим, — ні станом, ні місцем, ні часом, ні позитивністю, ні негативністю, ні нейтральністю, а відв'язанням від всего, свободою від всего.

Старо-грецький етос це непереможне бажання перемогти свої обставини. Це бажання є законне і природне. Правда, Добро і Краса це абсолюти, що для людини недосяжні. Це є етос вічного бунту проти долі, накиненої безсмертними силами природи, — богами.

Римський етос це культ сили, яка стає правом, що у свою чергу дає силу. Значення має лиш те, що практичне і веде до перемоги. Все решта — нонсенс. Це етос справедливості римського закону, накиненого мечами римських легіонів. Все і вся зводиться до звеличення Риму тобто до панування Вічного Міста над світом.

Християнський етос це доктрина Христа, толкована, узасаднена і примінена згідно з історичними потребами народів, що приймали її. Такі різноманітні пристосування неодмінно призводили до повторних криз християнства, в яких все знову відроджувалась універсальна сутність цього етосу.

Етос ісламу це арабески духовного світла, що пронизує ставання, узалежене від буття. Життя манить і муслим летить на нього, як нетля до світла. Однак, тільки те, що іслам освятив, стає вартісне, добре і гарне. Це плінний етос, спраглий сутности, що рухає світом.

Японський етос це змішування Шінто („шляху богів”) і Будсудо („шляху Будди”) з конфуціанізмом, зенбуддизмом та ідеями християнського заходу. Це етос твердолобої практичності, культу родинних обичаїв та суспільних церемоній, поклонства традиціям, і державі, як теж подрібно опрацьованих приписів поведінки, що заступають індивідуальну мораль. Небо — недосяжне. За „втрату обличчя” — кара смерті. Остається життя на землі, в якому треба за всяку ціну перемогти.

Ядерну характеристику російського етосу дала народна мудрість, кажучи про москаля: — „Ти йому хліб, він тобі камінь” або про Росію: — „Людським горем Москва живе” чи про советську імперію: — „Вся земля попалена сонцем Кремля”.

Український етос джерелиться у розумінні того, чим людина нині є, а чим вона може і повинна бути. Це пекуча необхідність постання нової людини історії, людини свободи. В основі це етос визволення, усуцільнення низів і верхів, самоздійснення людини, спільноти і людства.

Етос нової доби це знати, зважитись, діяти правду.

Що таке правда? Щось, що існує всередині, пов'язується з тим, що існує назовні, і зміщується в умі, що інтегрує внутрішнє і зовнішнє в єдиність знання, яке дає розуміння того, що називаємо правдою. І правду ніколи не знайдеш, якщо не змагаєш до неї, не б'єшся за нею, не хочеш пізнати її, не вигідно побачити чи почути її. Людина досвідчує такі ступені правди: —

1. правду щоденного досвіду, що є правдою зміслів;
2. правду розумового досліду і пізнання, що є правдою ума;
3. правду інтуїції, що є правдою душі;
4. правду духа, що є правдою Божества.

Правда зміслів і правда ума це відносні, змінні правди. Правда, що тривала і незмінна, це правда душі, що єдино призводить до правди Божества. Свідомлення правди вимагає все повнішого мислення, все ширших концептів, все глибшого досвідчення. „Правда суддів судить”, каже народна приповідка. Для мораліста правда це двоторовість добра і зла, що взаємно протиставляються. Однак, брехня не є протилежністю правди, тільки її викривленням. Подібно любов не є протилежністю ненависти, а її унаявленням. Якщо існує Божество, абсолютного зла бути не може. Тож зло це усамоцілення на шляху до мети, ембріональний або фрагментарний стан розвитку, що прагне увічнитись. Його природа це прив'язаність до статичності, стан застоюваності, культ „статус кво”. Де немає статичного прив'язання, немає зла. Відв'язаність від статичності унеможливорює зло. Жадоба влади ради влади, особисте самовивищення, пристрасть посідання, самолюбство, гордість, — все це форми статичного прив'язання. Функціонально це бунт проти цілості, ворохобня досягнень даного етапу проти завдань дальшого розвитку. Зло і добро це не абсолютні, а своєчасні досягнення безперервної еволюції людини, зумовленості ставання, ступені розвитку. Вчорашнє „добро” може нині стати „злом”. Нинішнє „добро” могло у минувшині бути „злом”, а „зло” — „добром”. Опізнювальне зло треба переступити вперед чи вгору або відумерти його знутри во ім'я нової динаміки більшого добра. На ділі, Все-Що-Є це абсолют потенціалів, що перетворюється в Абсолют Свободи. Однак, абсолют потенціалів й Абсолют Свободи це один абсолют, — Одно Єство.

IV. УКРАЇНСЬКА ЛЮДИНА СВОБОДИ

1

Свобода не є дана, як дійсність, — це потенціал. Перетворити цей потенціал в актуальну динаміку це завдання і покликання людини. Для цього самопізнання — необхідне. Воно має відкрити дійсний стан річей, усунути фіктивності, встановити розуміння.

Відкондиціонований ум, що гордиться своїм некондиціонованим станом, відновлює свою кондиціонованість. Чеснотливість, що самосвідома, зароджує розклад. Самохвальба це самопоклонство. Психічна агонія вказує на слабівілля суб'єкту, недолугість етосу або їх сам-собі-панство. Необхідно, щоб вирівнювання похідних недомагань відбувалось пляномірно, але спонтанно, цілеспрямовано, але безмотивно. Відв'язання від фіктивного суб'єкту особня це ніяке розлучання, а невимушеність дійсного стану; наближення до оригіналу, до „Я-Є” душі, це не спекуляція, а життєтворчий елан, одушевлення.

Неінтегрований особень це м'ячик між суб'єктом і етосом, почуттям і переконанням, силами буття і силами історії. Суб'єкт „приземельнює” особня, етос — „унебеснює” його. Розвиток особня вимагає об'єднати їх у цілість тобто „унебеснити” суб'єкт і „приземельнити” етос. Рівновага, що постає, це стабільна динаміка, що знає себе однією суб'єкту й етосу. Інтеграція це процес зосереджування, притомнення, рівноваження. Людина не є меншвартна чи більшвартна, — вона збунтована або інтегрована.

Особень живе фрагментарно, особистість — інтегрально. Фрагментарність призводить до свавілля суб'єкту. Інтегральність встановлює свободу. Суб'єкт живе ілюзіями. Свобода майструє мету. Негативний ум суб'єкту нездатний до співпраці з етосом свідомості. Щойно позитивний ум спроможний єднатися з етосом, що встанов-

лює свободу від чогось. Однак, суб'єкт-ум особистости, що утотожниться з ідентичністю душі, — єдиним справжнім суб'єктом людини! — дозріває до співпраці з Універсальним Умом, що встановлює свободу до чогось.

Шлях до свободи це самодисципліна людини. Коли ти рішився на скріплення суб'єкту через свідомість і на поглиблення свідомости через суб'єкт, свобода стала справою твого власного самотворчого досконалення. Скріплення суб'єкту не через суб'єкт, а через свідомість, збільшує суб'єкт, а поглиблення свідомости не через мораль, а через співавторство очищеного ума суб'єкту, якіснить свідомість. Перше перетворює суб'єкт із негативного у позитивний, а позитивний суб'єкт успроможнює зближення „я” до „Я-Є”. Друге призводить до стичности свідомости з надсвідомістю, що відкриває нові обрії. Позитивний ум суб'єкту, що набуває розуміння етосу, призводить до усущільнення обох. Таке усущільнення особня стихійно і підсвідомо відбувається еонами шляхами криз та катастроф, а свідомо і ціленамірено — внаслідок рішення вільної волі шляхом самовиховання.

Розвиток особня залежить від вільної волі людини. Суб'єкт джерелиться у Бутті, етос у Житті. Буття-Життя є одноцілістю душі, але двожилильністю особня. Коли розвиток взорує душа, усущільнення особня це одночасне єднання сил Буття і Життя у ньому. Однак, коли ум встряває у процес розвитку особня, — а ум завжди встряває! — він відкидає взорування душі і перехоплює розвиток під свою керму. Ум заперечує вільну волю й особень стає власністю виключного ума. Тоді розвиток особня це вислід конфлікту між умом і душею, що призводить його до протиставлення силам Буття і Життя. Засадничо немає розходжень між волею душі, а волею особня. До конфлікту між ними призводить суб'єкт-ум, що виключно прагне себе. Однак, коли ум, що йде від особня, і вільна воля, що йде від душі, стають здатні діяти, як одність, людина ступає на шлях свободи. Єдино вільна воля може спонукати ум до єднання з етосом.

Свідомість джерелить ум, що розвиває природу суб'єкту. Ум-суб'єкт це первородна необхідність постанови особня. Ставши суб'єктом, ум збунтується проти свідо-

мости і займе верховне становище. Однак, особень це лиш ембріон людини. Єдино повноцінне узвзаємнення суб'єкту і свідомости вможливує їх обопільний розвиток. Суб'єкт набуває знання, свідомість вилонює етос. Дальший розвиток особня залежить від інтеграції ума суб'єкту з етосом свідомости. Інтеграція спричинює одноцільний розвиток всіх складових елементів людини. Без інтеграції ці елементи остануться недоношеними дітьми, нездатними до розвитку покидьками.

Знання виключного ума це образ тотальности, але не цілоти. Тотальність і цілість це дві окремі речі. Тотальність складається з частин. Підсумовання частин дає тотальність. Однак, цілість стоїть сама у собі. Вона не складається з частин, — її не можна розчистинити. Поламавши цілість на частини, вона все ж таки остається цілістю, собою. Цілість це нероздільність цінности, якости. Якість не можна розчистинити. Цілість є неподільна. Коли тотальність це сума частин, цілість завжди є більша від суми частин. Тотальному підсумованні бракує цілість. Тотальна розцінка є кількісна, цілісна — якісна. Перша бачить складові частини, друга схоплює одність, ідею, твір.

Розуміння цілоти дає щойно інтуїція душі. Ум оперує досвідом-аналізою-синтезою інтелекту. Інтуїція оперує свідомістю душі в інтервалі, що існує між досвідом і думкою або думкою і чином. Ми з правила несвідомі цього інтервалу і звичайно проходимо понад ним, нехтуючи ним, — думка спішно йде за думкою, дія за дією второваним руслом. Тож наша думка, ані чин, не торкаються творчого потенціалу, що є змістом цього інтервалу. Таким чином сутність остається невикористана, незаторкнена, змарнована. Однак, якщо думка моментально втихомирена, а інтервал усвідомлений, людина може безпосередно зосередити на ньому свою притомність. Тоді на тлі чистої свідомости інтервалу проходить проблизк інтуїції. Це вже не ум, а інтуїція проносить нову думку чи пізнання, не реакція, а новий незалежний чин входить у життя. Суб'єкт-ум це знання інтелекту. Свідомість-етос це мудрість інтуїції. Знання інтелекту це пізнання зовнішнього світу. Мудрість інтуїції це знайомство з внутрішнім світом. Тож інтеграція суб'єкту і свідомости це рівночасно

співзвучність ума й інтуїції, єднання зовнішнього і внутрішнього в одності нової якості. Одержимість самотворчості це щоденне притомнення, все поновлена рівновага, подвиг новородження.

Свідомість проникає всі ступені світотворчості. Однак, щоб діяти, вона мусить опертись на суб'єкт. Суб'єкт-ум особня це необхідне опертя для фізичного світодіяння свідомості. Тож тривимірна дія свідомості стає можливою на основі ума суб'єкту, що світоуважується. Це остаточно призводить до безпосереднього узвзаємнення суб'єкту і свідомості, що якіснить їх. А творче узвзаємнення суб'єкту і свідомості завершується їх усучільненням. Суб'єкт це доосередність, сила, конфлікт. Свідомість це відосередність, етос, гармонія. Самотворчий розвиток встановлює не виключність чи першування одного з них, а їх повноцінне усучільнення. Доосередність і відосередність визначають свої спільномірні межі, сила й етос одружуються, конфлікт і гармонія стоплюються у горнилі творчості.

Самотворчість вимагає непохитного намірення, тривалого зусилля, культу радості, що їх дає ідеал. Людиноствання не плине з минушини і не прямує у майбутність, а діє „тепер”. Теперішність це основа всякої творчості, перемоги чи могутності. Свобода постає у теперішності. Вільна воля встановлює рух від суб'єкту до свідомості та від свідомості до суб'єкту. На пів-дороги вони стрічаються, зрівноважуються, інтегруються. Виключності суб'єкту чи етосу встановлюють бруса або мораліста. Це обранність праворуч чи вліворуч. Вислід — фрагментація. Інтеграція це рух ні вправо, ані вліво, ні вперед, а крізь людину — вгору!

Прийоми визволення це активність, стабільність, гармонія. Активність дає суб'єкт, стабільність — етос, гармонію — свобода. Активність без стабільності вироджується у непогамованість. Людина остається фрагментом. Стабільність без динаміки кам'яніє. Людина пропадає. Гармонія без активності і стабільності потвориться у самолюбстві. Людина паде у рабство. Щойно чин суб'єкту, якого стабілізує етос ідеалу, випричинює гармонію, що визволяє.

Інтегрована людина є здатна успішно і творчо розв'язувати кризи життя. Вона позбулась однобічних завузлень, очистилась від виключних уподобань, перемогла самоспричинені обмеження. Це успроможнює розуміти значимість подій, бачити вагомість людей, конструктивно стрічати їх чи успішно протиставитись їм, актуалізувати нові потенціали розвитку.

Людина це біопсихічна і духовна істота, в якій несвідомість, підсвідомість, свідомість і надсвідомість прагнуть вияву, експресії, творчості, експансії. Несвідомість має енергетичну природу, підсвідомість — звіринну, свідомість — людську, надсвідомість — божеську. Матерія, звір і Божество узвзаємнюються у людині. Матерія тягне до енергетики, звір — до підсвідомості, Бог через надсвідомість — до всесвідомості. Свідомість опинюється у центрі між несвідомістю і підсвідомістю з одного боку, а надсвідомістю і всесвідомістю — з другого. У свідомості людини вони прагнуть гармонійної інтеграції. Така інтеграція це або динамічна стосовність людини або вічна творчість душі або вершинне Богодіяння духа. Людина має свободарити тобто невпинно поглиблювати і поширювати виміри свободи у собі самій, у спільноті, у людстві. Це унеможлиблює упадання до стану фрагментарних преформацій, що є нормою стихії. Поглиблення і поширення або занепад і скам'яніння це перспективи людини. Вона мусить стати у свободі за всяку ціну! Однак, ставання у свободі — не пелени розкошів, а динаміка змагання, не лаври тріумфів, а сторожкість і рівновага, не спокій і блаженство, а меч духа! Свободу не можна заперечити, занедбати чи надужити, не підтриваючи себе. Людина свободи здійснює свої потенціали, бачить світ в аспекті своїх завдань, творить свою долю. Це інтелігентне суцільнення різних окремих цілостей у новій одності чи вищій цілості, що значима і світодіяльна. Л'Ансон Фоссе казав — „У світі є лиш одно чудо, — бувши поділений, породитись, як цілість”.

Суб'єкт і свідомість це цілості у собі. Їх не переступиш, ані не зігноруєш. Наша воля усуцільнити їх у новій вищій одності це наш шанс свободи. Нова одність це жодне насильство, а ціленамірена дія, органічне дозрівання, вростання у себе самого. Коли особень інтегрує свою кон-

ституцію, людина стає у свободі. Спіле яблуко само паде до стіп. Інтегрувати можна лиш себе самого. Інтегрувати інших значить узалежнювати їх. Однак, коли ти став у свободі, простягни руку братові у неволі, щоб він теж мав ясний образ про себе, знав свої завдання на шляху, сповняв своє покликання в житті! Інтеграція не відкидає сил суб'єкту, не усуває творчости етосу, — вона їх об'єднує. Суб'єкт користується етосом для усунення всякого скам'яніння та для скріплення своїх сил. Етос користується силами суб'єкту для усунення насильства та для вирощення нових повніших вартостей. Сила і вартість уззаємнюються, нанизуються. Коли немає уззаємнення сил суб'єкту і свідомости, — творчість неможлива, свобода неможлива.

Тож людина стає інтегрована, коли пізнала свою конституцію, призвела до творчого уззаємнення суб'єкту й етосу, заступила стихійну боротьбу виключного ума з душею їх співпрацею і завершила співпрацю єднанням. В нові інтеграція це:

1. — координація імпульсів та інстинктів біофізичного ества з почуттям, бажаннями та амбіціями психічної істоти;

2. — усцільнення біофізичної, почувально-бажальної та умово-інтелектуальної природи в одну гармонійну цілість;

3. — пов'язання особня, як цілоти, з елементами душі.

Потенціали самотворчости є безконечні. Вслухайся-вдивляйся у найкращі можливості себе самого і ставай тим, чим ти стати повинен, чим потенціально ти вже є! Людина це воля до свободи, що до неї прямує душа від самого начала. Повноцінна самотворчість неутралізує всі спадкові недомогання. Така самотворча дія це живий подвиг, не фабричний продукт. Спокій, зосередженість, динаміка — її стиль.

Людина, що інтегрувала суб'єкт і свідомість в одності свободи це зовсім нова людина. Вона нова не лиш під оглядом своєї конституції — цілість постала, якої передше не було, але теж під оглядом функціональності — людина мислить, відчуває і ділає не фрагментарно, ані ви-

ключно, а інтегрально. Під знаком розвитку мета стає одночасно теж шляхом, — їх одність помножує всі сили та можливості з кожним кроком на шляху. Ця людина свободи тривалиться незалежно від її визнання чи невизнання другими, — вона суверенна. Визнання не викликає у неї почуття більшартности, невизнання не сугерує меншартности. Вільна від реакцій на шляху, просвічуючи впевненість і ласкавість, вона достойнить свій ідеал. Людина, що достойна, не робить зусиль, щоб достойно виглядати. Самопідкреслена впевненість це гордовитість, а демонстрація ласкавості це театральність. Достойність це рішучість без нап'яття, переможний спокій ума, творча гармонія почуттів. Достойна людина це безкорисна, безприсрасна дія особистості, глибока, ненаглядна ласка душі, безнасильна суверенність духа. Вона призвела до гармонії між суб'єктом, що існує, як динаміка Буття, й етосом, що повинен бути тому, що є зарядкою Життя. Від цієї гармонії залежить все решта — правда, добро, могутність, краса. Те, що достойнить людину, це свобода.

Кожний новий вимір свободи зміцнює суб'єкт і поглиблює свідомість. В міру цього постає необхідність все знову інтегрувати новоназрілі форми зміцненого суб'єкту та новоявлення поглибленої свідомості у все ширших вимірах свободи все повніше інтегрованої особистості. Таким чином зростання суб'єкту й етосу має свої етапи. Приблизні етапи суб'єкту це:

1. — етап віри; віра це сила, що спонтанно інтегрує; але віру можна втратити;
2. — етап знання; знання це фрагментарна інтеграція ума; воно ніколи не є впевнене, ані остаточне;
3. — етап волі; вільна воля уможливорює інтеграцію, що незнищенна.

Приблизні етапи етосу це: —

1. — індивідуальний етос; „я-є-я і себе не перескочу”.
2. — Збірний етос; „я-є-я, але я теж родина, група і спільнота”;
3. — універсальний етос; „Я-Є і людина і нація і людство”.

Ці етапи не конче послідовні, ані закономірні. Загально кажучи, людина розвивається асиметрично. Цю асиметрію свобода вирівнює, зрівноважує, завершує.

Ключем від самотворчости є розуміння. Коли розуміння починає діяти, як норма співзвучности, особень дозріває до спілкування з душею. Особень це передмістя, периферія, а всяка периферія має пульсувати у злагоді з центром, столицею, якою є душа. Подібно як особень це паросток душі, так душа це паросток духа. Дух, що вилонює душу, заставляє її майструвати динаміку Буття і значимості Життя. Людина свободи, що стає ціллю душі, вивершує Буття у могутності суб'єкту, досконалить Життя у любові свідомости. Тож пов'язання особня з душею це заповітність світодіяння!

Світ особня це світ образів, зумовлених умом. Світ душі це світ дійсности, оживотвореної любов'ю. Ум і любов уззаємнюються у свободі. Коли „я” особня стає полем досвідчування „Я-Є” душі, вони обопільно досконаляться. Досвід і значимлення зрівноважуються, особистість і душа стають рівні. Вільна, незумовлена людина свободи вирівнюється до статури душі.

Самопоклонний особень доростає тільки до безвихіддя почувань та недовиручки бажань. Він подібний до ящура, якому відламався хвіст і ящур не взявся відрощувати хвоста, зате хвіст завзявся відростити ящура. Звичайно собака природно вимахує хвостом. Гірше коли хвіст загориться бажанням вимахувати собакою. Саме так самопоклонний особень прагне скільки мога вимахувати душею. Його інстинкти посамовільняються, почуття запечалюються, бажання розманіжються, ум самозавхвалиться, мораль зчервивіє. У цьому вся мізерія особня!

Людина свавілля це стихія суб'єкту, імперія виключного „я”, безвихідність хаосу. Людина свободи від чогось це інтеграція розфрагментареного особня у цілості особистости. Людина свободи до чогось це одруження особистости з душею. Людина свободи у собі це одність особистости, душі та духа. Інтеграція особня це спільна зрівноважена дія всіх елементів його конституції. Інтеграція душі це свободарення сутностями Буття-Життя, що досконалить людину і світ. Інтеграція духа це вростання у світо-

творче майстрування Абсолютної Свободи, що призводить до Богодіяння. Свободарність це двожилність суб'єкту і свідомости в однозвучності свободи, множинність людиноставання в одинності Богодіяння.

2

Людина починає, як обмеженість і зумовленість, що їх вона має перемогти. Сповнена жалощами за минувщиною, наріканнями на теперішність і страхами перед майбутністю, вона еонами прямує до свободи. В міру стихійного увзаємнення суб'єкту і свідомости постають її вольності. Остаточо ідеал стає необхідністю. Хто прагне стати у свободі, мусить приземлити ідеал і вростати в нього.

Рівночасне притомнення суб'єкту і свідомости призводить до душі. З початку душа несвідома своєї божеської природи, яку щойно звільна досвідчує у мандрах світами. Душа, твердив Плато, це рух, що здатний сам від себе рухатись. Це, на ділі, початок всякого руху, первородний, абстрактний рух. Чи душа сама відійшла від Праджерела, спрагла власної творчости? Чи може Праджерело вилонило її, як свого войовника, стрілу до безконечної мети? Обидві можливості зводяться до того самого, — між Найвищою і найнищим проміжиться душа, що зміщує їх можливості у собі.

В основах особня сіріють безмірні царини несвідомости — пелени, в яких зростав ум суб'єкту. На всіх обр'ях душі величавіють безмірності архитем духа, до яких вона прямує. Тож відношення між особнем і душею це відношення всіх і вся до всего і вся. „Я-Є” душі це первочин Богодійства. Душа є незумовлена і здатна увзаємнитись з будь-якою формою творчости. Це надсвідомий суверенний центр, що має волю до безмежного досконалення, універсальний взір інтелігентних значимостей, в яких вона може вагомитись, присутнитись чи діяти, впливати на думки, почуття чи бажання особня, відсторонитись чи єднатися з ним. Суб'єкт-особень це наче земля — степи і гори, ріки й озера, багна та пустелі, ліси і поля, моря, океани, два бігуни й екватор. Але душа це галактика — сонця, планети і сателіти, комети та чорні діри, зоряні хмари і

невідомий центр. Земля окремішньо не існує, — вона є у сонцесистемі, що постає у галактиці. Окремішньої людини немає, — вона йде від душі, яку вилонює дух.

Єднатись з душею значить пізнати себе і стати світочинним. Це теж усвідомлення первинності душі, — світ постав опісля. Вкінці це ступневе досвідчування того, що „я” є споріднене з „Я-Є” душі, з „Я-Є-Все-Що-Є” духа та з всепотенціальністю абсолюту. Це похідно призводить до усування моралі духовістю. Різниця між мораллю і духовістю, це різниця між особнем і душею. Як мудрість не є поширенням знання, так духовість не є продовженням моралі. Мораль це нормативність конкретної поведінки. Духовість це правління душі. Мораль є персональна, духовість — універсальна. Моральна людина діє від периферій до центру. Духова людина живе двожиливо — від центру до периферій і водночас від периферій до центру. Духовість це ні конформізм ані антиконформізм, а всевимірність досконалення.

Душа входить у світ відносности з різних причин. Можливі є такі спонуки: —

1. — опанувати динаміку тривимірних відношень;
2. — сплатити затягнені довги;
3. — прийняти заслужені нагороди чи відплати;
4. — виконати перебрані завдання.

Для душі особень це засіб і шлях до мети. Однак, маючи вільну волю, особень може здійснити її, але теж заперечити, а навіть негативно розвиватись коштом душі. Коли душа стає інтоксикована принадами зміслів, вона розвивається у напрямі свого ув'язання у біофізичному світі. К. Г. Юнг говорить про „хворобу душі, що несвідома свого змісту”. Це призводить до її резонантної абсорбції у вітальній системі особовости або в енергетиці світодіяння. Наше межидіб'я це прикладний цикл такої погубної малодушности. Вислід це маніяк, геніяльний злочинець, фанатичний прагматик, закаптурений матеріаліст. Природа душі це природа деміурга, що наміряється до Божества, але може стати дияволом.

Людина це дуалізм особня і душі. Переродити особня, сповнити його душею, для цього ти родився. Однобічне

зміцнення суб'єкту віддалює від душі. Виключне прив'язання до ума заперечує її. Проте душа це незнищенна основа особня. Коли суб'єкт особня визнає ідентичність душі, це призводить до їх гармонійного узваємнення, а з часом до взаємної абсорбції. Вічний ритм неманіфестованого стає змістом маніфестованого, що встановлює свободу душі у тривимірному світі.

Душу не можна пізнати, — її треба досвідчити. Як довго не досвідчиш душі, ти автомат. Розвивання інтуїції або перенапряження почувань та бажань здоли-вгору наближує до неї. Однак, коли ти досвідчив душу, ти не „пізнав” її, ти сам став душею. Особень не може здійснити душу, але душа може осяяти особня. Не насилуй душі умом, ані ума душею, — вирівняй їх. Особень і душа це різні виміри тебе самого. Люби себесамість, що вічна, єднайся з нею завжди і всюди, де б ти не стрінувся з нею, у собі чи поза собою, в інших чи поза ними! Культ душі це релігія всіх релігій, шлях поглиблення і поширення, досконалення й уможутнення, — на ділі це шлях Богодіяння. Можна б сказати, що людина починає, як амбіція, що спонукує до активності, яка прикрашується мотиваціями, що їх усуває етос, який прагне душі, що стоїть на службі духа. Повнота це вся метафізика людини. Твори себе, здійснюй повноту — це вся філософія.

Яка доля душі? Попаде вона у полон цього світу? Дозріватиме еонами, майструючи світодіяння? Вернеться до Праджерела? Доб'ється до Мети? Вільна воля душі вирішить її долю. Які перспективи, які можливості стоять отвором? Увійде вона у безконечні поля космічної світотворчості? Збагатить своїм досвідом прямоточність досконалення? Стане одно з Божеством? Вросте у феноменальне світодіяння, у конкретний ум, у почуття, в енергетику? Розвине спадщину духа у собі, свої потенціали творчості, абстрактне розуміння, досвідчення універсальної одности, волю до свободи? Всі шляхи і можливості це її шляхи, її можливості!

Коли притомнення — суцільнення — переродження стало тривалим змаганням, стилем життя, людина ступнево добуває свободу від чогось, свободу до чогось і свободу у собі. Це жодні винагороди, ні омріяні плоди ам-

бітних змагань, а законоположене здійснювання потенціалів людини. Людина — душа — дух це універсальна вість Всего-Що-Є, вся значимість і наміреність світодіяння, вся його агонія, творчість і слава. Дух інших законів крім себе не знає, — він законодавець. Душа значимить світ. Людина ту значимість здійснює, особень обезвартнює. Особень покликаний стати людиною, неповторною значимістю душі. Людина є творча у рамках душі, душа вічна у рамках духа. Свобода від чогось це свобода людиностання. Свобода до чогось це свобода світодіяння. Свобода у собі це свобода світотворчості. Свобода це вся правда наша, яку треба пізнати, а пізнавши, нею ставати. Вона рішає про нашу вічність чи нашу ліквідацію. Культ особистості це динаміка творчості. Культ душі це проміністість світодіяння. Культ духа це сутнення абсолютної свободи. Душа відвічно розкриває безконечні значимості свободостання. Як математична точка зміщує всі можливі простори, як безчасовий мент вічності зміщує всі циклі часу, так дух зміщує всеможливість абсолютної свободи.

Не можна стомитись, повторяючи ще раз і ще раз.

Свавілля це суб'єкт, що виключниться.

Свобода від чогось це суб'єкт, зрівноважений вартостями свідомости, які плинуть з душі, що встановлює людинодіяння.

Свобода до чогось це єднання особистості з душею, що призводить до світодіяння.

Свобода у собі це єднання особистості, душі та духа, що включається у Богодіяння.

Вольності є побудовані на зумовленому умі суб'єкту, що єднається з мораллю, яка вихолощується або міняється. Якщо ці підбудівки остаються незавершені одноступністю свободи від чогось, їх можна звалити, а носіїв завернути до свавілля чи рабства.

Свобода від чогось вимагає всебічної чуйности, свідомиї експансії, творчого одноцільнення.

Свобода, добута шляхом єднання незумовленої особистості з душею, є незнищенна. Інтуїція, свідомість

„Я-Є” і любов душі призводять до осяяння особистости, що не може згаснути. Свобода до чогось це досягнення, що незворотно, безсмертно.

Свобода духа призводить до єднання з Універсальним Умом та з Архитемами Суб'єкту і Свідомости, що стоять на службі космосу. Це свобода у собі, що завершується абсолютною свободою Божества.

Досконалення, вічне, безмежне досконалення це природа Богодіяння. Досконалення само у собі не має кінця, інакше вся творчість мусіла б скінчитись. Якщо потенціалізм абсолюту є безвичерпний, тоді досконалення є безкінчальне, творчість — необхідна, Богодіяння — безконечне. Коли б ця містерія вічного досконалення могла б закінчитись в якомусь остаточно завершеному стані, динаміка абсолютного потенціалізму мусіла б стати абсолютною статикою безпотенціальности. Це означає, що Бог мусів би вмерти, тобто Все-Що-Є стало б нічим-якого-нема, що є абсурдом. Все-Що-Є самотвориться крізь всю безмежність міріадами світів та їх варіантів, досконалення. Така закономірність досконалення є закономірністю вільної волі — людини, душі, духа, Божества.

Дух це воля до абсолютної свободи. Все, що цього безпосередно не торкається, індивідуалізується, як душа. Душа це воля досконалитись. Все, що з цим безпосередно не пов'язане, воплочується в особовість. В основі, дух, душа й особовість це одність. Дух джерелить душу, а душа особовість. Дух — вічний, душа — світодавня, особовість — проминальна. Абсолют всепотенціальности, що несвідомий, пізнає сам себе шляхами духа, душі й особовости. Дух це первинне поле дії, що встановлює вагомості Архисуб'єкту, Архисвідомости та Універсального Ума. Друге поле дії зрізничковує їх вагомості та службовості у значимостях Буття і Життя. Третє поле дії це антитематика світодіяння, в якому постає особовість.

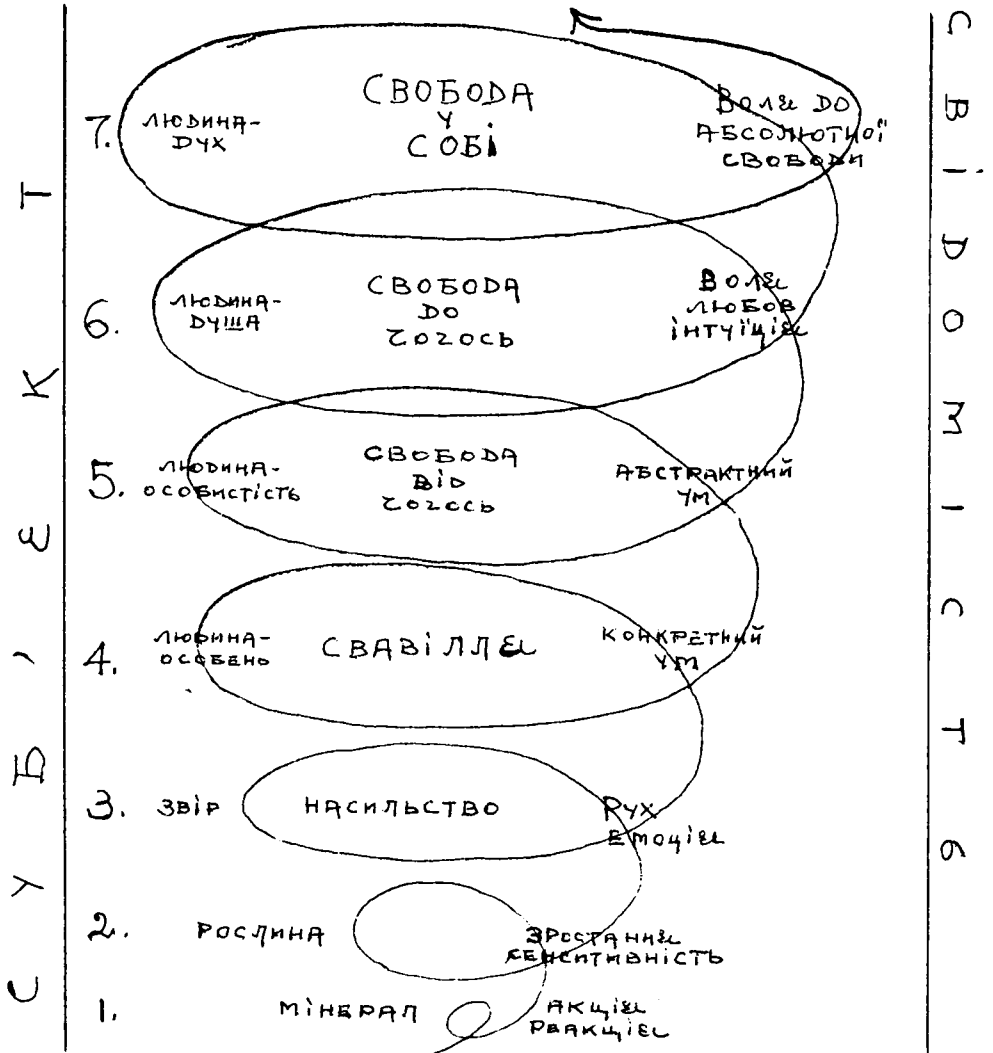
Природа духа це воля, сирівець абсолюту, динаміка всякого потенціалу. Ця воля поступенно здає свою сутність ступневими прийомами світотворчости. Світодіяння це безмежна кузня, в якій вічний коваль духа перековує сирівець своєї волі на всемогутність абсолют-

ної свободи. Однак, щойно тоді, коли Архисвідомість виплекає незглибленість любови, а Архисуб'єкт узаконює безмірність своїх сил, вони стають здатні суцільнитись у всюдисущу одність абсолютної свободи. Добування найвищих висот вимагає цілоспалення тобто ісходу до найнижчих низів, а потім повноцінної самотворчости вгору. Така приблизно є містерія світодіяння Всего-Що-Є.

У центрі цього всього опинилися ми, — ті, що „забули” хто вони такі, звідки вийшли, куди йдуть. Ставши ігнорантами, ми є там, де ми є і такі, як ми є — однобічні, викривлені, зворохоблені під розмаїтими прапорами, матеріальними, чуттєвими, умовими. Суб'єкт розвинув ідолатрію зміслів, скріпив їх культом почуттів і приземлив на їх службі ум. Тих, що відновлювали у собі та в інших знання про справжній стан річей, ми ігнорували, висмівали, вкаменовували, прибивали на хрест, — нині не менш чим будь-коли. Зрідка оставались зацілілі вчення, часто викривлені, не завжди зрозумілі. Тож особень увиключився, масакруючи всіх і вся. Свобода це єдина вартість, з якою він не міг і не може дати собі ради. Тож він заступає її мотиваціями, зрівнює з хаосом або крає на дрібні кусочки вольностей чи на фрагменти прав. Однак, вольності і права прагнуть повноти! Стає ясно, справа не лиш у „свіжоспеченому” ідеалі, не лиш у новій політичній течії, не лиш у визвольній боротьбі. Все це необхідне, але суть далеко більша! Це необмеженість нової універсальної культури свободи, що стає завданням Нової Доби. Бо не менше, а більше хочемо жити у цьому біопсихічному світі, у значимостях душі, у вагомості духа! Нині ясно — свобода це не за сіб до мети, це мет а у собі. Пов'язати історичні потреби життя з відповідальністю за дальшу еволюцію людини це динаміка свободарности.

Еволюція це перемагання обмежень шляхом вростання у значимості суб'єкту і свідомости, що інтегруються у свободі. Людина-душа-дух далекоцільно прямують до свободи абсолюту, якою потенціально вони є. Інволюція це всепотенціальність, що світодіється. Еволюція значимиться у свободі. Трансволюція це Богодіяння Архитем. Сутність, що незмінна, це Воля до Свободи.

Спірала сутньої еволюції людини виглядає приблизно так: —

V. ВАГОМІСТЬ ГРУПИ

1

Можна відрізнити таких п'ять загальних етапів ставання людини.

1. — Особень почувається не індивідуальним, а громадним суб'єктом. Індивідуально він підметний ембріон, яким рухає громада. Це етапи родовий і племінний, матриярхат і патріярхат, в яких дозріває суб'єкт особня.

2. — Особень почувається індивідуальним суб'єктом, що накидається спільноті. Його „етос” це обожання сили — вождизм, тиранія, абсолютизм, диктатура. Це етап народоставання, в якому зароджується етос спільноти.

3. — Індивідуальний суб'єкт зрівноважується етосом спільноти, що призводить до кристалізації політичних групувань. Це етап творчого уззаємнення, вирівнювання особня і спільноти, народна школа самоуправління, — вивольний націоналізм, демократія, соціалізм.

4. — Людина інтегрує свою індивідуальну структуру — біофізичне ество, почуття, ум, з близькозначним аспектом душі. Це людина свободи, що встановлює націю свободи.

5. — Людина об'єднує свою інтегровану особистість з центральним аспектом душі. Це свободарна нація, що змагає до свободи людства.

Людина і нація це нині два стовпи свободи. Третій, що гряде, це людство. Особень чи плем'я правлять народом. Нація це суверенне самоуправління цілоти народу. Якщо ставання особня вимагає народу, розвиток нації вимагає людства. Людина, нація, людство — це зміст сучасної історії.

Нація є така, якою її створять групові уззаємнення. Група у свою чергу є така, якою є особень, що творить її. Щойно ідеал перетворює особня у людину. Якщо ідеал є відсутний, нація відсутня, — виключний особень бере верх.

Сучасна людина б'ється між авторитетом і свободою. Тривалий конфлікт між авторитетом і свободою це протиставлення між статикою фрагменту і динамікою цілості. Свобода вимагає повноцінного розвитку особня, групи, народу. Динаміка цілості стає можливою, коли людина органічно розвиває виміри свободи. Це скріплює суб'єкт і поглиблює свідомість, що у свою чергу якіснить групу й збільшує наріз. Ідеал народу це нація свободи. Коли людина починає здійснювати ідеал, нова сила, нова віра, нова воля зароджується, — воля до світодіяння. Якщо ідеал відсутній, верх бере традиція, стихія, гра сил — хто дужчий. Особень чи спільнота, що освячують свавілля, стають звихнені або недорозвинені. Тоді приходить авторитет. Цезаризм усуває націонаставання. Особень дістає одне право — слухатись авторитету.

Культ авторитету призводить до ідеології. Ідеологія відділилась від критичної філософії з кінцем XIX сторіччя. Це є намагання вдягнути однобічну суспільну ідею життя у систему і методику. Воно призводить до групової виключності, псевдо-науковості, ідейної заклопеності і статичного догматизму. Систему встановлює теорія. Продовженням теорії стає методика дії. Якщо теорія недомагає, — а вона завжди недомагає! — тоді методика перетворюється у „залізну сорочку”, в якій життя вродніє. Природа ідеології є виключна. Маркс не толерував побіч себе ніякого іншого „пророка”, Ленін — ніякого іншого „апостола”. Донцов уважав всі прояви націоналізму не його гатунку ересями. Ідеологія встановлює тоталітаризм тобто культ виключної групи, що ідентифікує потреби цілості нації або суспільства з вимогами одної партії та її ідеології. Всяка ідеологія критично розцінює всіх і вся під сонцем, крім себе самої. Тоталітаризм це інтелектуальний намордник, цензура творчості, продукція почуттів, техніка насильства, узурпація цілості фрагментом, що кінчає, як мозкополощення, концентрак, генотид. Скорше чи пізніше дозвіл мозкоположити себе обставинам, ідеологіям чи фанатичним проповідникам стає питанням розвитку чи впадку, часом життя або смерті.

Коли особень надуживає спільноту або спільнота особня, людина механізується, спільнота слабне. Особень і спільнота мусять стрінутись на пів-дороги. Особень, що

творює спільноту, має розвивати її. Недорозвинена спільнота це загроза для особня. Спільнота, що забезпечує особня, має усупільнити його. Неусупільнений особень заперечує спільноту. Особень і спільнота це життєдайні цілості, що вимагають комплементарного узаяємнення. Рівновага між особнем і спільнотою збільшує капітет їх самозбереження і динаміку розвитку. Духова пролетаризація або економічна екзистенція „від рук до рота” підриває як особня, так спільноту.

Авторитарність мотивується необхідністю дисципліни. Однак, свобода не відкидає дисципліни, — навпаки! — свобода встановлює дисципліну найвищої якості, органічну дисципліну самокарности, без якої нема самоуправління людини, ані спільноти. Авторитаризм заступає її механічною інженерією людських відносин. Однак, не вольності викінчують демократію, а їх застояність і заскорузлість. Демократія це на ділі народна школа вольностей, органічне дозрівання до високої школи свободарности, в якій фрагментарні вольності інтегруються в одність та цілість самоуправління. Не ідеалізм викінчує націю, — нація свободи це постулят еволюції! — а виключні амбіції, лакізмство наживи, жадоба влади ради влади. Свобода це найбільш послідовний вимір людиноставання на цій землі. Людина є можлива, бо яриться у ній потенціал свободи. Проходити світом, в'язатись з людьми, творити історію і не здійснити свободи — відлюднює і відставляє у позаісторичне „лімбо” деволуції. Символ свободи це берло тризуба — суб'єкт і свідомість на флангах, свобода у центрі. Це символ панування людини над водами світу, що вимагає осяяння. Людина має бути зрівноважена, стояти у свободі, здійснити потенціали духа.

Стан розвитку особня кожноразно віддзеркалює стан розвитку спільноти. Волевиявлення суб'єкту на основі етосу встановлює всю динаміку свободи у політиці, культурі, релігії, економіці, тощо. Усування насильства у всіх ділянках життя це не лиш повинність чи обов'язок, а покликання і післанництво. Людина свободи, що б'ється за себе і свою націю, б'ється за Бога і людство. Особень, що не є індивідуалістом, національна людина, що не є націоналістом, комунальна людина, що не є комуністом, соціальна людина, що не є соціалістом, учений, що не є атеїстом,

людина чину, що не є циніком, людина, що закохана у життя і не є гедоністом, релігійна людина, що не є фанатиком, — це ґрунт, на якому постає свободарна людина Нової Доби.

Так чи інакше особень завжди сам себе кондиціонує, сам пхає карк у ярмо, сам творить свою долю. Проте, всі основні правди життя є ясні, очевидні, прості. Стиль антагонізму призводить до насильства. Культ цезаря це нарід в ярмі. Свобода це самопізнання і волевиявлення. Спільнота розвивається, якщо має історичний ідеал життя. Завжди і всюди доля кується у теперішності. „Зла доля” означає, що минувшина своєї теперішності не знала. Сучасність, що цього не розуміє, „злої долі” не переможе. Перед судом життя стоять не наші поразки, а наше монументальне незнання себе самих.

Людина це клітина народу. Нація це ембріон людства. Два фронти має історія. Це фронти особня і спільноти. Фронт особня це змагання виростити людину свободи та її групу. Фронт спільноти це свобода нації і людства. Дуалізм індивідуального „я” і „ти” вимагає вищої органічної одности — „ми” нації. Множинність народів „ми” — „вони” вимагає свободи людства. Свобода здійснюється і буде здійснитись мірами дозрівання до неї людини, нації і людства. Однак, сам процес дозрівання завжди лежить у наших власних руках. За всіма творчими змінами в історії людства, за всіма передовими досягненнями всіх народів завжди стояла нова візія, нова воля, новий чин самотворчости людини.

2

Нарід, що йде в історію, встановлює свою власну людину, свою візію життя, своє розуміння світу. На таких основах він розвиває релігію, творить культуру, будує державу.

Нарід не може поставати без культу пам'яті, без творчих традицій. Однак пам'ять чи традиції, що не дають розуміння, обтяжують і петрифікують. Розуміння історії поглиблює свідомість, дає силу нової творчости. Тож нарід, що йде в історію, одержимиться пристрастю збірної творчости. Він стає збірним суб'єктом, стає нацією. Нація поглиблює і поширює історію народу, все повніше

її розуміє, все глибше у змістовнює. Історія це похід у невідоме, тож необхідними стають прожектори духа, що висвітлюють апокаліпсу такого прямування. У цьому прямуванні універсальні вартості завжди ведуть перед. Нарід, що нехтує тим, що універсальне у ньому, провінціалізується. Нація це прапор універсального передування, що второвує шлях народів і людства. Це шлях свободи. Нарід без свободи це збірна річ, колективне ество, що може існувати, але не може розвиватись. Шлях свободи це динаміка збірного розвитку тобто духове у змістовнення та його історіотворче здійснення. Іншого органічного шляху нема. Самоздійснення у свободі проти волі всіх і вся це засіб, шлях і мета. Націоставання вимагає усвідомлення свого збірного ідеалу життя та його здійснення.

Україна стоїть на гранітній плиті небуденної глибини. Граніт це справжня, фізична і психічна основа нашого існування. Зішкрябай з українця чорнозем і скорше чи пізніше натрапиш на граніт. Однак, таких наших основ ми несвідомі. У цьому вся проблематика української людини. Вся наша історія це ілюстрація цього незнання. На нашому граніті поставали Київська Русь, польсько-литовська держава, козацька Гетьманщина, Росія, ССРСР. На цьому граніті постане Українська Держава Свободи, якщо українська людина стане свідомою того, що вона не 50 мільйонів брил, а одна гранітна плита духа.

Часові бар'єри, що ділять нас від Великокняжого Києва, козацької Гетьманщини та Української Народної Республіки, є психологічно тонкі, історично живі. Татарський погром Київської Русі уможливив експансію Московії, що стало основою російської імперії, — спершу царської, нині комуністичної. Козацька революція видвигнула Козацьку націю, яка встановила гетьманську державу. Однак, козацька еліта надзвичайного значення своєї революції не розуміла, проблем козацької держави не розв'язувала, народної візії нового ладу життя не здійснила і Гетьманщина впала. Нове відродження нації прийшло всупереч всім ідеологіям інтернаціоналізму та пацифізму і поступово призвело до Української Народної Республіки. Однак, соціалістична еліта виявилась нездатною забезпечити незалежність своєї держави і народна республіка по-

пала у полон большевицької Росії, яка знов перетворила її у колонію.

Тож свобода України це проблема усвідомлення власної історичної ідеї життя і вирощення проводу, що має здійснити її. Не знати своїх недомагань та помилок у минулому або, знаючи, повторяти їх все знову і знову це найбільший злочин життя. На ділі, це втеча від себе самого, знехтування власного розвитку, що неодмінно призводить до рабства. Однак, протягом всієї нашої історії свобода була підсвідомо, а часом теж свідомо, непогасним смолоскипом нашого життя! Коли б ми були відмовились від неї, ми як нарід були б щезли з лица землі. Тож, хоч підсвідомо, але непохитна вірність свободі — це „таємниця української вічності”. Свобода це наш віковичний націоналізм, — єдиний у світі націоналізм, що універсальний. Нині це наш ідеал життя. Як довго він нам свідомо присвічує, ми переможемо всі перешкоди. Добуваючи його, ми здійснимо себе. Хто нас від ідеалу свободи віддаляє, усмертнює нас. Історична відсутність власного ідеалу життя спричинилась до занепаду русичівської великодержави — „свобода це одність”, до опольщення галицьких і волинських князів та бояр і до обмосковщення козацьких старшинських кадрів — „свобода це вірність собі”, до знищення запорозького лицарства, рабської малоросійщини вчора та советської мертвотності нині — „свобода це повнота життя”. Бути у свободі це візія, що притьмарено віками дрімає у нашій збірній душі. Здійснюючи цю нашу думу віків, ми стаємо нацією, входимо в історію, у світ, у людство. Український ідеал свободи це наш безсмертний, історичний потенціал. Тож пов'язати життя і долю України з вічною динамікою свободи це завдання всіх поколінь нашої дальшої історії.

До нині ми не виплекали суверенної людини українського світодіяння. Те, що є, це васальності або уподібнення — демократичні, націоналістичні, соціалістичні, про мозкополощення комунізму не згадуючи. Стоїмо „ні взад, ні вперед, а отак посеред”. Що правда, треба ствердити, що між вільними українцями мертвоту втратили право горожанства. Типічним прикладом може послужити брошурка „Погляд на наше минуле” А. Білинського. Він пише так: — „Ми визвольну війну програли”. Вже це перше твердження є тенденційне і неправильне! Пра-

вильно було б так — „Ми нашу першу визвольну війну програли”. Всі визвольні змагання тривають довго, часом це зміст століть. Наші визвольні змагання безперервно йдуть далі. Це значить, що програли ми не визвольну війну, а тільки першу фазу визвольної війни. Намагання Московії-Росії, з війнами включно, опанувати Україну тривають зверх двісті літ і все ще не скінчились. Ворог поборювати нас не перестав, — як могли ми заперестати боротись? Тож всякі побожні бажання, „щоб і на нашому терені (чому не території? — прим. автора) війна мала свій початок і кінець” (ст. 8) — це заклик до капітулянтства. Далі він пише таке: — „Всі наші противники (чому не вороги? — прим. автора) з періоду 1917-20 або перестали існувати (Денікін) або вважали, що вони переможці війни й перейшли до мирного існування”. (Ст. 8) Твердження облудне! „Переможці війни”, яких ми переможцями не визнали, зовсім не перейшли до „мирного існування”, а „гарячу війну” проти Української Народної Республіки перетворили у „холодну війну” проти України, що ніяк не погодилась з долею раба у тому „мирному існуванні”. Тож засобами холодної війни наші „противники” по воєнному ліквідували — і далі ліквідують! — всіх тих, що вернулись до краю чи перейшли на бік большевиків, незалежно від того чи хотіли вони „льояльно співпрацювати в питаннях побудови соціалізму” чи ні, — вони війну проти нас поглибили і поширили. Це лиш декілька завваг на беріжку прополосканих поглядів самоствореного мертводуха. Як не могли ми пробачити змінновіховства, так не можемо стерпіти мертвдушности!

Українська людина це приреченість нашого поновного історичного ставання. Ця людина починає розуміти свій внутрішній стан відчуження від себе самої, що стало основою зовнішнього поневолення. Ми зaned бали себе! Історична хурделиця оставила нас у чотирикутнику смерті, що зродило пралють, але марево смерті ми перемогли. Однак, ходом цього Варшаву і Москву, які нас за чергою облягали, ми не знищили, хоч могли, а самі себе створити занедбали. Ми легковірно стояли відчинені навстіж і вкінці нашу психіку збовтала москвобридь, що гадючиться на сході. Повірівши у пустомельство „православного царя”, ми зійшли на пустоцвіт — „Юг Рассеї”. Визнавши апостольство марксизму-ленінізму, ми зійшли

на пустодзвонство „советської республіки”. Остаточо, завдання перетворити хаос смерти у космос свободи знов таки припало на нашу долю. Цього разу ми це покликання мусимо прийняти й успішно та з честю з нього вив’язатись. Свобода індивідуальна і національна, релігійна і політична, державна і великопростірна стала ще раз ідентична з життям!

Всі рішальні битви нашої історії ми до нині програвали. Мак’явеллі століттями тому радив: — „Якщо битва програна... вертати під прапор!” Вертати під прапор? Який прапор? Який був той збірний прапор нашої історії? Незмінний історичний прапор нашого збірного життя був нам невідомий! Тож під прапор ми не вертались... Не знаючи свого історичного прапору, ми історично не знали чого хочемо. Якщо ми все ж таки багато наших битв блискучо вигравали, ми не знали, що з перемогами робити... Однак, той наш прапор лопотів над кожним буднем нашого життя, що правда — лиш на порозі свідомості, але він був, кликав нас, історично розгортався. Це особисте і збічне визволення, — прапор свободи! Коли ми не усвідомили цього, не зробили з нього протягом нашої Голготи історичної програми життя — чітко скристалізованої, політично удержавненої, історично передової — це перш за все наша власна нечупарність. Тож тривале, соборницьке усвідомлення цього незмінного прапору всієї нашої історії це наша перша всерішальна перемога! Україна живе, бо живуть між нами ті, що готові вмерти за свободу. Любов, що вмирає за те, що любить, убезсмертнює те, що любить. Всі рішальні битви нашої дальшої історії ми мусимо навчитись вигравати, а на перемогах довговічно будувати новий український світ!

3

Націоналізм має багато облич. Він може бути завоєвницький, визвольний, культурний, політичний, расовий, навіть релігійний. Визвольний націоналізм це в основі збірний психічний клімат, похідність індивідуалізації народу, що призводить до його перетворення у націю. Такий націоналізм це творче духове підсоння, що з права заливає всі ділянки життя народу. Коли націоналізм

кристалізується, як політична організація, він розвиває ідеологію виключності і самопоклонства.

Український визвольний націоналізм це підхоплення історичної ініціативи ставання українства на шлях суверенності. Після прогри першої фази Визвольної Війни єдино націоналістичний рух продовжував тяглість визвольних змагань. Всі інші політичні рухи зійшли з арени життя або знеутралізувались у міжпартійних антагонізмах. Ядром нового руху стали старшинські кадри українських армій, що створили Українську Військову Організацію. Динаміка дії швидко призвела УВО до її політичного вивершення, як Організації Українських Націоналістів. Організований націоналізм намагався підсумувати недомагання програного етапу, виховати нову визвольну людину, пляномірно продовжувати національну революцію. Для цього організований націоналізм ставив наголос на активну людину, організований чин, безперервну боротьбу. Націоналістичне виховання охоплювало декалог, наснаження гаслами, насичення емоціями, бойову дисципліну і школу підпільної діяльності. Все решта — релігія, характер, культура, мораль, знання, побут оставались по старому. Для поглиблення і зростання визвольної людини, як творця нової дійсності, присвячено мало уваги і часу. У висліді на арену життя прийшов організований націоналіст, вояк, студент, селянин чи робітник, бойовик підпілля чи пера. Проте ланцюг не кріпший звен, організація не кріпша членів, члени не кріпші самотворчих досягнень. На сторожі всіх похідних недомагань мала стояти ідеологія. Однак, фрагментарна людина ідеології не поглиблювала або не притримувалась, програмовість приносивалась до потреб міжнародньої ситуації, націоналістична людина не зростала, її політична культура не збагачувалась, українська людина не кристалізувалась. Організований націоналізм оставався великою імпровізацією.

Джерелом його успіхів була віра в українську правду, живущість історичного покликання, готовість творити за всяку ціну новий визвольний міт, розвивати національну революцію. Це вимагало невпинного якіснення, відродження і переродження, повноцінної духовости, вирощування новотворчого покоління, універсального значимлення боротьби. Такі свої завдання організований націоналізм ініціював, але своїми розколами заперечив. (Гляди „Інте-

гральна Революція”, цього ж автора, Мюнхен, 1960 р., ст. 194-198).

Таким чином на порозі Другої Світової Війни прийшло до кризи націоналізму. Виявом кризи став перший розкол. Якщо за ним стояли чужоземні сили, їх могла перемогти духовна суверенність, яку націоналізм проповідував. Однак, духовість пішла в кут, „прагматизм” переміг. Бандерівці стали експонентом не визвольного максималізму, а однопартійного екстремізму, мельниківці — поміркованого реалізму, хоч не програмового мінімалізму. Це встановлює не ідейні чи політичні критерії розцінки розколу, а типологічні. На ділі програмовість обох крил осталась незмінна і ніяких кривавих розправ не вмотивувала. Правда, другий розкол лебедівців найдалше пішов назустріч соціальної проблематиці, проте свого статусу ОУН не змінила. Повноцінний, політично зрілий провід знайшов би розв'язку такого зрізничування у функціональному розміщенні центру і двох крил у лоні тойже самої організації. Однак, недорозвинена духовість і стагнація політичної культури призвели до розламу та його припечатання непримиренним антагонізмом. Це задокументувало незадовільний стан духового розвитку та політичну незрілість націоналістичної верхівки і кадрів.

Розкольницька розв'язка кризи підорвала політичний міт організованого націоналізму, зменшуючи його визвольний потенціал. В умовах світової війни, стагнації донцовської ідеології, нової тоталітарної дійсності та еміграційної петрифікації розколи стали нерозв'язні. Організований націоналізм виявився неспроможний перемогти першу внутрішню кризу свого політичного розвитку. Тривала, невмотивована, розкольницька петрифікація історично відставляє його на задній плян.

Від моменту розколів ми опинились у стані безглуздної горожанської війни оун-івських націоналістів проти оун-івських націоналістів, що до нині внутрішньо і зовнішньо завдало нам великих ударів, спричинило неоцінені втрати. Цей стан річей зовсім не є оправданий духово, ані політично, ще менш визвольно. Він призвів до розпошення визвольних кадрів, хаотичної оперативності українства, зменшення нашого престижу на міжнародньому полі. З кожним днем тривання такого стану річей органі-

зований націоналізм освячує свою дезорганізацію, віддаюється від своїх історичних завдань, сам себе заперечує. Нездатність розв'язати кризу, яку сам він створив, призвела до втрати його привабливості та зневіри відносно його оперативної придатності, як центральної політичної форми національного визволення. Петрифікація пашківських відношень між націоналістичними групами з одного боку та охолодження центрального масиву України до організованих форм цього націоналізму, як провінціального творива, з другого — це явна і прихована драма цієї кризи. Перше призвело до збільшення багатопартійництва, що націоналістична ідеологія своєчасно сама засудила. Друге виявило непридатність цього націоналізму до універсального провідництва. Однак, історичну необхідність власної передової універсальної творчості центральна Україна особливо гостро відчуває, що засвідчили дисиденти.

Організовані форми націоналізму ніяк не розв'язують, навпаки, проциндрують чи ігнорують, а практично заперечують історичну необхідність реального чи оперативного єднання всіх актуальних визвольних сил нації. Всі вершинні надбудови всіх трьох відламків, як Державне Правління, Всеукраїнська Національна Рада, Українська Головна Визвольна Рада, Оборона України, Українська Повстанська Армія, що постали в краю; як теж — Антибольшевицький Блок Народів, Інтернаціонал Свободи, Закордонні Представництва, Ідеологічно споріднені Націоналістичні Організації, Визвольний Фронт, Світова Організація Свободи, що постали на еміграції, — були й остались не справжніми центральними формаціями, а дефективними творивами виключних груп. Треба визнати героїзм цих починів та намірень, але теж дефективну односторонність їх постанов та діяння. Самохвальний культ таких імпровізацій протиставиться єднанню визвольних сил та всенациональному стилеві боротьби. Під сучасну пору немає у нас жодних центральних форм реального культу визвольного державництва, тільки сповідні надбудови, партійні фікції або деклямації. Однак, самопоклонне зволікання звести наші політичні організації та їх партійні творива до одного національного центру визвольної боротьби дає можливості зовнішнім силам втягати їх в орбіти своїх впливів та інтересів, що означає розпорошення національних сил, неможливість централь-

ного плянування, загальну дезорієнтацію. Нині ломачця розкольницьких лозунгів струпошило. Міжчердакові капітани один за одним безслідно проходять у небуття. Однак, „китайська” міжпартійна відгородженість наших визвольних формацій осталась і виявилась тим, чим вона є, — визвольним безглуздям, що „розвиває” нас не вперед, а назадгузь. Треба теж з жалем відмітити, що до нині немає у нас поважної студії річевого висвітлення та об’єктивного розцінення всіх цих процесів, що необхідне і так дуже на часі!

Після другої світової війни визвольна боротьба на всіх землях України, окупованих збройною силою ССРСР, стала справою не таких чи інших партійних амбіцій, а „щоденного плебісциту” кожного українця та всіх груп, — це справа життя або смерти народу. Імперіяльна динаміка російського окупанта далеко виходить поза етнографічні та державні межі України, розвиваючи універсальну дію. У таких умовах націоналістичні виміри нашого визволення фактично зводяться до чорноморського регіоналізму. Вони імперіяльного простору советського поневолення не покривають, а плянетарній динаміці російського псевдо-месіянства не протиставляться. Це звужує фронті нашого наступу і збільшує оборонні спроможності ворога. Така ситуація призводить до того, що визвольна революція історично знаходиться у небезпеці стати консервативним рухом. Це применшує наші потенціали рішальної історичної перемоги, бо всяка консервативна революція це абсурд. На ділі, духова зарядка історичного українства це не консервативний провінціалізм, а революційний універсалізм — Київський Великокняжий „коммонвелс”, виборна гетьманщина, соборництво свободи. Проте організовані форми націоналізму остались культом історичного провінціалізму, демократичного формалізму та фактичного себеутотожнення з нацією. Все це від консерватизму не відійшло, до універсалізму не прямує. До стратегії революції воно придбань не вносить, ані до програмовости Нової Доби, ні до універсальних постулятів нації. Духові тенденції українства всіх часів кристалізувати універсальні вартості своїх національних прагнень цей націоналізм недоважив або зігнував. Однак, коли визвольна динаміка великого народу розвивається на основі регіональної зарядки, це скорше чи піз-

ніше мусить призвести до провінціальної значимости і до стагнації, — перемога стає короткотривала або недосяжна! Такий стан річей сам від себе не налагодиться. Його треба перемогти шляхом поглиблення і поширення визвольних вартостей, шляхом вирощування української людини, шляхом розвивання нашого визвольного універсализму.

Треба теж ствердити, що організований націоналізм виявив нехитість, а навіть нетолерантність, до нових ідей, починів чи шукань. Це зростанню нашого збірного ества не сприяє. Він до нині не підхопив нашого історичного ідеалу життя, що нині стрічається з програмою дальшого розвитку людства. Він все ще не розпізнав історичної необхідности ідейного передування нашого духового змісту, програмовости і стилю життя на широких роздоріжжях сучасного межидіб'я. Це дошкульне недомагання і грізна пересторога — на міжнародній арені ідеалів, ідей та стилів українство є історично відсутнє! Однак, вчорашня відсутність української духовости, як співтворчого чинника історії, призвела до сучасного забракування українства, як світової дійсности. Під таким оглядом організований націоналізм, як виключна самопочитність консервативної нації, розходиться з історичною необхідністю кристалізації українського універсализму, як співтворця нового світового ладу життя. Чорноморський націоналізм не в стані своєю регіональною природою зарадити історичній відсутності нашого універсального покликання, на що хворіло українство всіх часів.

Окремим невідрадним явищем є безвизвольне відношення організованих форм націоналізму до церковної проблематики головних наших віровизнань та його опортуністична нехитість стимулювати революційну-реформаторську розв'язку цілости нашої релігійної проблематики. Це глибоке недоцінення реформаторського потенціалу українських мас, що навстіж відчиняє ворота невпізнаним нині комплікаціям. Всяке заперечення чи знехтування історичної необхідности української релігійної реформації тобто релігійно-церковного встановлення українського соборного християнства опізнює роллю і применшує виміри нашого національного ренесансу. Однак, без національного ренесансу та релігійної реформації українська перемога тривалою історичною дійсністю не стане! (Гляди „Ренесанс

— Реформація — Революція”, цього ж автора, Шікаго, 1969 р.).

На еміграції потреби заробітчанства чи кар’єри скріпили стагнацію і відставили визвольне узвзаємнення діяспори на задній плян. Необхідність соборної визвольної динаміки заступила статика партійних традицій. Типа революціонера заступив тип репрезентанта. Все це збільшило відчуження розколених фрагментів, що за відсутністю політичної культури відчужило від націоналізму молоде покоління.

Історичне завдання визвольного націоналізму це вирощення народу в націю, що державно самовизначається. Націоналізм, що до цього не доростає або з цим розминається, вироджується у сектантство або цезаризм. Всі потягнення визвольного націоналізму мають змагати до скріплення спільноти, до розбудови нації, до забезпечення та розвитку її власної суверенної держави. В основі цього всього має стояти свідоме могутнє „ми” — українська нація. Тож Петро, Данило, Гнат та їх політичні-визвольні групування мусять перестати заперечувати одні одних чи взаємно відніматись, а натомість почати об’єднуватись або взаємно додаватись. На жаль, організовані форми наших трьох націоналізмів виявляються до цього непридатними. Історичній потребі встановлення одного національного визвольного ядра вони протиставляють свої партійницькі надбудови. Ми все ще йдемо в історію не як нація, а як гордийський вузол безглуздних антагонізмів, ні живі — ні мертві, ні видючі — ні сліпі, далеко від Бога і від себе самих, упосліджені, гнані, катовані, народ, що не хоче вмирати і не навчився жити! Треба безоглядно усвідомити собі наш мінорний стан політичного розвитку, — воно єдино може спричинитись до зрівноваження цього дисбалансу. Ми ще далі етнографія, що застоялась, маліє і меншає. Тож життя, безсмертне, величне, творче життя готове поновно пройти не крізь нас, а мимо нас, оминаючи нас. Воно знає лиш один жах — застояність, один злочин — нехіть до розвитку, один промах — розминання з собою. Тож, собою несотворені, незмінно стоїмо на арені історії, вчора — „грязь Варшави”, нині — „грязь Москви”. Ідеалу свого життя ми не створили, „плечима до плечей” не стали, свободи не здобули. Серед заграва рішальних баталій ми крामолили і, яс-

но, — перемагали вороги. Ми самі приготувляли їх тріумф — і все ще приготуємо!

З таким самовідлям мусимо покінчити раз на завжди. Те, чого нам потрібно, це постання української людини, живого моноліту нашого збірного ества! Мусимо стати на службі того, що любимо більш чим себе, одягнутись в ідеал свободи і здійснити його славу, рвучи всі наші пута внутрі і назовні. Ми можемо послужити собі і Всевишньому тільки новотворчістю духа і чину, розпалити у собі любов, що більша чим смерть і життя, — любов до себездійснення. Це наше єдине справжнє завдання на цій землі!

Тож треба, щоб визвольний націоналізм таки сповнив свої визвольні завдання. Для цього він мусить розвиватись, а щоб розвиватись треба замінити юнацькі підштанці штанами зрілості. Якщо зміст націоналізму це нація, а нація без свободи неможлива, тоді весь історіотворчий зміст нації це свобода, — це історичне розвивання нової культури свободи, як основи життя та розвитку нас самих, народів нашого історичного простору та людства взагалі. Це наш ідеал життя, що встановлює покликання України, а рівночасно кристалізує духову та оперативну одність українства. Свободарний універсалізм переростає ідейні, політичні та збройні арсенали всіх імперій. Ідеал свободи це наш меч і щит, оборона і наступ, шлях і мета, філософія і чин, — приречення нашої історії!

Український націоналізм це великий довсід визвольної боротьби. Однак, нині він з одного боку проголошує націю „найвищою вартістю історії”, а з другого — бьлюкує шлях перемоги нації, атомізує її сили на три ОУН, які вже сорок літ ворогують між собою. Як може націоналізм виростити націю анти-націоналістичними ходами? Це заразлива збірна емоція і хитливий організатор націоставального дозрівання, але чудесний генератор сил, необхідний компас визвольної боротьби. Тож його треба докладно вивчити, зважити всі додатні і від’ємні сторони, розцінити досягнення, виправити помилки. Визвольний націоналізм історично переможе, коли спроможеться встановити політичний та оперативний клімат націоставання, сцентралізує відосередню стихію фрагментів, утривалить чин єднання нації. Для цього він мусить стати живим творчим рухом цілості, числитися з публічною опінією,

прагматизувати стиль державництва. Політичні партії репрезентують окремі фрагменти, тенденції, інтереси, переконання. Визвольний націоналізм має змагати до такого чи іншого єднання всіх груп в одність національного чину. Однак, коли націоналізм прямує до цезаризму, він виключиться. Історія засвідчує, що всякий націоналізм „блисучого відокремлення” заперечує всі інші політичні рухи і встановлює тоталітаризм, авторитарний режим або дириговану демократію.

Тоталітаризми правої чи лівої зарядки завжди розвивають програмовість і політику імперії. Проте навіть тоталітаризми тієї ж самої зарядки виявились нездатними одностайно й успішно розвивати свої імперіялізми. Тож історична поляризація визвольних сил поневолених народів по лінії тоталітарних націоналізмів призведе до заіскрених відносин між ними, що заперечить стабілізацію визвольних досягнень. Якщо український визвольний націоналізм стане тоталітарним, це призведе до антагонізму з націоналізмами прибалтійських, кавказських та надкаспійських народів і вніможливить необхідне постання тривалої Коаліції Свободи Народів.

Тож як далі? Взаємна абсорбція? Спільна дія? Виключність „блисучого відокремлення”? Органічне єднання? Авторитарна механізація? Політична партизанка? Якщо мова про визвольні змагання народу, визвольний націоналізм є необхідний, — однак, не тузін їх, а тільки один! Якщо одночасно актуальним є визрівання народу у націю тобто його вростання у свою власну державу, націоналізм має плекати народовладну візію, державницький стиль, інтегральну дію. В обох випадках треба поставити таранну ударність націоналізму на службі нації. Однак, історично треба відійти від всіх тоталітарних, авторитарних та диктаторських рухів, режимів чи замашків і вийти на битий шлях свободи, що є шляхом нашої власної та світової історії.

4

Націоналізм діє двояко — він обмежується до незалежності народу або розвиває внутрі та назовні самопоклонне свавілля. Однак, національна незалежність це заповітність свободи, а регіональний імперіялізм призво-

дить до регіональної катастрофи. Соціалізм теж діє дво-
яко — він обмежується до соціальної справедливості або
розвиває планетарний імперіялізм. Однак, класова бороть-
ба це абсурдний антагонізм одних фрагментарних воль-
ностей проти других таких же фрагментарних вольнос-
тей, а планетарний імперіялізм призводить до планетар-
ної катастрофи. Демократія добровільниться вольностя-
ми, що з часом знерівноважують, проте добровілля при-
зводить до волевиявлення, що вможливило інтеграцію
людини і спільноти та їх вольностей в одності свободи.
Це значить, що свобода є здійсненна тоді, коли суб'єкт
і етос особня інтегруються в одність з одного боку, а
з другого — коли спільнота стає збірним суб'єктом, а
суспільність — збірним етосом, інтегруючись у націю сво-
боди. Свобода людини вимагає забезпечення свого роз-
витку свободою нації, а свобода нації забезпечує свою
„вічність” свободою людства. Таким чином, індивідуаль-
на, національна та універсальна одність і цілість свободи
стає покликанням, долею і призначенням людини, нації
і людства. Тож свобода встановлює нову інтровертну-екс-
тровертну людину, творить нову інтенсивну-екстенсивну
групу інтегрального мислення, відчуття та діяння, роз-
виває нову націю, що стає мечем духа.

Народна школа свободи це демократія. Вона починає
як волевиявлення, що історично прямує до свободарнос-
ти. Демократія нормується законодавчістю вільно обра-
ного парламенту. На такій основі більшість править, а
меншість має право опозиції, що зводиться до контроль-
ної статистики. Однак, коли меншість відкриває динамічні
можливості опозиції, система попадає у кризу. Ця криза
поглиблюється, коли вільна гра сил в економіці призво-
дить до відносно надмірного багатства з одного боку та
відносно надмірного убожества — з другого. Неодмінно
економічна свобода кристалізується, як етос суспільнос-
ти, стаючи програмовістю доби. Соціальна демократія і
демократичний соціалізм перетворюють державу у „дій-
ну корову”, але проблеми не розв'язують. Демократія, —
ліберальна, суспільна чи соціалістична, — стає перед не-
обхідністю нової розбудови суспільства. Що далі? По-
глиблення і поширення вольностей чи права або ліва дик-
татура? Суспільство стає перед необхідністю свободи всіх
у всьому, що встановлює державу свободи. Фрагментація

знаходить розв'язку в інтеграції. Вольності розвивають нову культуру свободи, свободарність.

Українська демократія сучасності це згіршене уподібнення до західних демократій. Таке механічне уподібнення призводить до псевдо-демократії, що за малими вийнятками складається з шукачів статусу, громадільників золота, пірамідальних кар'єристів, повзунів суспільства та доблесних балакунів. Цей професійний демократ це на ділі самозакохана, пожадлива, запічна, піввідерна, безконечна заморока! Визвольної зарядки така імітаторська демократія не має. Тож завдання виплекати свій власний стиль народовладности — динамічної, ефективної, передової — все ще перед нами. Соціалізм збагачує демократію, але ідейне розфрагментарення позбавило його визвольної динаміки, а притаманий йому бюрократизм та конформізм — державно-творчої надійности.

Українські комуністи до нині не спромоглись на достойнство політичного горожанства вільного українства. Двадцять літ тому я писав: — „Український націонал-комунізм зарисувався у процесах скрипниківщини та хвильовізму. Однак, ідейно він ніколи не скристалізувався, а формально ніде не зрізничкувався. Ленінізм мобілізував українських комуністів, сталінізм громив їх. Така послідовність розвитку призвела за хрущовщини недоформованих націонал-комуністичних недобитків до поновного залицання до ленінізму в Україні, до тітоїзму — на еміграції. Це даліше свідчить про повний брак у них духової суверенности, хоч деяким з тих, що вийшли на еміграцію, не можна відмовити незалежницьких політичних тенденцій, що теоретично є ілюстрацією їх потенціалів в Україні.” („Інтегральна Революція”, 1960, Мюнхен, ст. 29 і 191-192). Чи ці потенціали ще живі на масштабі історії, покаже ближча майбутність. Фактично вони остались попутниками Кремлю, підпадьомкаючи, як накаже Москва. Терор, колоніалізм, навіть геноцид не відстрашили їх від шляхів васальства, зради чи холуйства. Не хто інший як К. Маркс писав ще у минулому сторіччю: — „Росія є рішуче нацією загарбників і була такою упродовж століть...” („Нью Йорк Трібюн” від 12.4. 1853 р.) Комуністична Росія переслідує широсердних українських комуністів, ув'язнює їх, тортює, розстрілює, викидає за межі, а вони далі вірять у ССРСР, уважають себе комуніс-

тами, проповідують ленінізм, нео-комунізм, європейський комунізм, тощо. Маркс породив комунізм, що переслідує комуністів, які обороняють Маркса! Де межі рабства, умового зумовлення, інтелектуальних пут? Найбільший раб є той, хто не знає, що він раб! Б. Рассел бачив, що бог комунізму це діалектичний матеріалізм, Маркс — месія, Ленін і Сталін — його апостоли, комуністична партія — церква, пролетаріят — вибраний нарід, Кремль — червоний Ватикан, комуністична революція — другий прихід, кара на капіталістів — пекло, Троцький — чорт, а комуністична імперія — царство, що гряде. Але український комуніст — сліпий! Компартієць став неперевершеною облудою тотально кондиціонованого ума, що вдягнувся у шати марксистського спасителя, з ножом за пазухою і наганом у руках. Компартія пляново здешаткувала українську хліборобську верству, методично винищувала всіх незалежних українських творців, дослідників, мислителів, мистців, композиторів, діячів — і далі винищує! Але український комуніст — сліпий! Як інакше розцінила червону владу народна мудрість: — „Ленін нашу волю вивів у неволю”, — „Червона влада громади прокляття”, — „Марксів заповіт заковує світ”, — „Від Леніна науки кривляться внуки”! Нині бути комуністом значить помагати „нашій загарбників” завершувати традиційний російський імперіялізм у розмірах плянети. Жива людина живої думки відкине цю ідеологію та режим, як тифозного білизну, яку найкраще спалити!

Загально можна нині сказати таке. Ліберальне розуміння свободи це вольності, що фрагментарні. Демократична свобода економічного забезпечення не включає. Соціалістична свобода західного типу це доброзичлива бюрократія, що однібічно уніформізує. Диригована демократія це влада партії, що проголошує себе представником народу і встановлює державне керівництво, вдекороване чільнішими громадянами для легітимації своїх рішень перед народом. Визвольний націоналізм це свобода національної незалежності. Тоталітарний націоналізм це свавілля імперіялізму. Комуністична свобода це влада терору, що в ім'я „визвольної ідеології” нищить свободу всіх і вся. Тож актуальними остаються визвольний націоналізм, демократія і соціалізм.

Який є історичний зміст сучасности? Це світова конфронтація сил свободи і сил поневолення. Перемога сил свободи вимагає їх єднання у національних та універсальних рамах. Єднальним ядром фрагментарних сил свободи може стати тільки ідеал свободи, як універсальний заповіт людської історії. Весь вахляр політичних взорів сучасности це спадщина старої доби. В основі це дуалізм тоталітаризму і фрагментаризму, що призводить до все нових катастроф. Зміна цього стилю життя вимагає ренесансу і реформації. Потрібно глибшого віддиху, ширшого розкриття, повнішої людини, ваги до ідеалу свободи.

Який є політичний профіль сучасного українства? Ми маємо незадовільні форми демократичного шукання, васальні форми соціалістичного уподібнення і примітивні форми націоналістичного роздрібнення. Історична ситуація вимагає пляномірної уззаємненої служби всіх на користь цілоти. Необхідна спільна творчість, спільна боротьба, спільна перемога. Треба, щоб росли нові вартості, нові люди, нові покоління, що здатні суцільнити ідейну множність у творчу чинну одність. Імітаторський традиціонізм це шлях до минувшини. Партійна революція довговічної перемоги не дає, політичної стабільности не творить, стилю державництва не кристалізує. Історичний зміст наших визвольних змагань це інтегральна революція, що змагає до свободи людини, нації і людства. Тож наскільки наші центри, партії та рухи змагають до свободи і єднання, настільки вони визвольні. Це шлях, яким розвивається нині і зростає визвольний рух в Україні.

Єднання і свобода це прапор української перемоги!

VI. МЕЧ ДУХА

1

Релігія, культура та їх межипліччя — держава це тристоронній шлях розвитку спільноти. На ділі це її самостворчість, волевиявлення та себездійснення, ставання, дозрівання та досконалення.

Релігія це внутрішня організація особня, що уможливає збірну дію назовні. Це настільки завдання церкви, наскільки вона з цього успішно вив'язується. Людина це потенціал свободи, що прагне здійснення. Пов'язання особня з Богом визволяє людину, творить спільноту. Якщо релігія і церква під таким оглядом недописують, визвольна творчість безпосередниться поза ними. Релігія, яку спільнота органічно не перетолкує, встановлює церкву, яка самоцілниться і спільноти не визволяє. Бог і свобода йдуть разом, — це одність і цілість. Бог олюдинює, свобода всевишнється.

Трудно погодитись з настановами сучасних церков. Необхідно зрозуміти зернинні вчення живих релігій. Неможливо розвиватись без доктрини Христа. Треба підкреслити, те, чого нам так надзвичайно потрібно, — органічного Богопов'язання, релігійної власнотворчости, динамічного одуховлення української людини та її спільноти. Це гостро відчуває збірна підсвідомість народу, що похідно доказує імплюзія баптизму у наше життя, неfortunна поява РУНВіри та однобічне концептування українського патріархату.

РУНВіра це анти-християнська спроба відродити повір'я старинних русичів. Забагато тут передісторичної романтики, ніякого відродження, забагато археології, ніякої релігійної новотворчости, забагато містичного еклектизму, ніякого духовного усучаснення, забагато шовіністичного патріотизму, ніякого змістовнення людини, народів і людства. Це не Син Дажбога проповідує РУНВіру, ані пророк, ні святець, ні хоч би геній, а релігійний реакціонер, інтелект без інтуїції, треторядний поет, сумнівної вартости патріот і незвичайний самолюб.

Ось декілька заміток на беріжку „Мага Врата” Л. Силенка.

1. — Він ставить евангелиста Марка побіч Будди, а Христа побіч Томи. (Стих 4). Чому не себе побіч Магомета?

2. — Крім загальних тверджень, він чомусь не в стані протиставити Христові жодного імени рідновірного релігійного основника, ні одної „нової людини”, що колись „кормила еру рідної віри”. Хто створив її?

3. — Душі не можна „лякати”, „гноїти” чи „скувати” кайданами. (Стихи 13-20). Особня можна. Інстинкти, почуття, ум — не душа, це особень.

4. — Починаючи від „боголюбної” релігійної плятформи, можна створити „міт України”. Однак, починаючи від „міту України”, „боголюбної” релігії створити не можна. (Стих 22) Чи існує теж „чортолюбна” релігія?

5. — „Люди світлоокі на конях швидких... прилетіли до них, і над Індом створили державу”, (стихи 51-52). Неясно чому ці летючі комонники не створили держави над Дніпром? А якщо її створили, чому народні перекази, традиції, історичні джерела тай сама РУНВіра нічого ближчого нам про це не розказують чи не „об’являють”? Ми були б щасливі знати!

6. — Історія знає, що єгиптяни, китайці, греки та жиди тисячі літ були єгиптянами, китайцями, греками та жидами. Такими вони остались до нині. Згідно з РУНВірою ми були то „кимерійці”, то „гиксози”, то „оріянци”, то „пеласги”, то „трипільці”, то „сумери”, то „Ур”, то „скити”, а „егейська культура — наш труд”. Це всесвітній номенклатурний хаос! Чому „ми” не встановили свого наймення? Чому не зберігли своєї збірної ідентичности? Чому остались незнайками себе самих? Мандруючи крізь безліч імен, вони-ми стали безіменні. А безіменне існування це неісіння! Чому саме грек, Геродот, а не наші думи, наш фольклор, не зберігли пам’яті про Анакра-Анахарзиса, мудреця із землі „бористенів”? Чи бористени та вся їх численна рідня мудрости не плекали, не цінили? Коли ми і „гиксози” і „пеласги” і „сумери” і кат-зна-що, тоді ми ніяка вікопомна, великотворча ідентичність, що на своїй спонконвічній території творила вагому спільноту, релігійний подвиг, центр і вогнище, культуру і державу, яких ім’ям значила людство, — а безкорінне переко-

типоле, анти-культ себе самих, справжній хамелеон! Такий міт не будує, а нищить. Це гуляй-примха життєтворчого себерозтринькування, з якого похвратно-жадібно постають індійська культура і грецька культура і цілий конгломерат інших культур. А водночас творчий генератор тих культур не встановляв на своїй власній родильній території України ніякого імперіяльного, історично відомого будівництва, ніякої тривалої багатотисячлітньої ідентичності, ніякого центрального світового вогнища всіх тих дочерних культур, які чомусь ставали світовими, коли їх генератор загибав... Це міт вічної ембріональності, катализатор розвитку інших, нездатність ставати цілозначним ядром такої культуриносної ролі, що не дуже ймовірно!

7. — У „Мага Врата” Л. Силенко обкидав болотом і Мойсея і Будду і Христа, хоч сам він ні Мойсей, ні Будда, ні Христос. Однак, релігійні засновники не обкидали один одного болотом, не обчорнювали себе взаємно, не заперечували одні одних, а нав'язувались і доповнялись, поглиблювали і поширювали безмежні шляхи Богопізнання!

8. — Він оспівує „святі русичівські мечі”, оскаржує „криваву сваволю меча греків”. Однак, він пильно оминає з'ясувати, якто „мудрі греки”, спершу перебрали від християнських жидів нову віру, потім перетворили її у „грецьку ортодоксію”, а вкінці на основах нової „грецької” віри перебрали у свої руки римську імперію і перетворили її на грецьку Візантію. Вони перепустили жидами голошене християнство крізь грецьку психіку, дали йому грецький толк, значення і вигляд, поставили на сторожі грецької спільноти й одружили його з візантійською імперією, що таким чином перетривала дальших тисячу літ! Поганство старогрецького Зевса заступила нова „грецька ортодоксія” — візантійська христологія. Подібно правнуки Дажбога прийняли греками голошене християнство, але не перетворили його згідно з психікою русичівського народу та потребами його держави, Руси, а безрозбірно, живцем засвоїли собі цю „греко-православну віру”, включно з її грецькими критеріями мислення, відчуття та діяння, що були зорієнтовані на Візантію. Це зовсім розминається з розумінням справи, що лежить не у сприйманні чи неприйманні нової релігії, тільки у

плеканні ідентичности власного духа, творчість якого не можна відсунути на бік, взяти у полон чи змінити, як рукавицю. Це справа творчого примінення новоприйнятої релігії до духовности власного народу, до потреб його розвитку, до необхідностей його історії. Відкинути стару релігію і прийняти нову зовсім не вимагає зрєктися себе і стати духовним васалом. Турки перебрали від арабів іслам, перемогли Візантію, перетворили Анатолію у турецький материк і двигнули турецьку імперію, включно з Меккою ісламу, яка перетривала чотири століття. Тож собака не у греках чи латинах закопана, тільки у нас самих! Замітний теж абсурд, що „ми дали народам ВЕДИ, АГНЕ й ОМ”, коли згідно з ідеологією РУНВіри народи логічно самі мали творити свої рідні віри! Виходить, що ми були гірші від греків, які роздавали „грецьку віру” щоб потім зробитись духовним центром грецького космосу. А ми?

9. — Коли, де й як воно сталося, що „грізний Єгова був Дажбогом покорений”? Традиції, міти, перекази нічого про це не знають. Зате історично відомо, що Дажбога у Києві звалив Христос. Якже це так, що „мертвий” Христос переміг „живого” Дажбога? Чому внуки Дажбога опустили його? Коли б Дажбог був справді живий, навіть мови не було б про зміну віри. Живі боги не примирюються, а дерзаються, перемагають, світотворяють!

10. — Якими на ділі були „трипільські племена”? „Мирні жителі”? (67). Чи „войовничі”? (156). Як це так, що „квітлі наші міста в долинах Евфрату” тобто у Сумерії, але не у Скитії, Трипіллі чи Оріяні? Чому „жиди світові Бога дали!” (157), а „українка не родить богів” (168)? Хто ж тоді родив Дажбога? А якщо „українка не родить богів”, якже тоді „оріянська отара” „народом дала пантеон”? Як може „отара” взагалі щонебудь дати? А коли ми „народом дали пантеон”, то чому самі „народом” не стали, а „отарою” остались? Як можна „дати пантеон”, не увічнивши його перш у собі?

11. — Якщо у нас була „мудрість ясна, як перлина”, то як і чому ця „перлина” стала „гливкв”? Коли ж таку „мудрість ніяка пільма не ковтне — вона її розсвітить”, то чому ж вона пільму-впадок Дажбога чи будь-яку іншу нашу пільму не „розсвітла”, а „зів’яла, поки розцвіла”? Раз вона є мудрістю — вона „квітне”, діє, перемагає. Коли ж вона дозволяє на те, що „розум запряжуть у кано-

ни” (286), не знати чи взагалі там була якась мудрість! Якщо та мудрість не була стилем життя, вона справді була „як перлина”, що „гливка”. Коли ж та мудрість була справжньою перлиною, якже ж могла вона стати безіменним джерелом багатоіменного „пантеону” народів?

12. — „Це боги — рідні буйтури”, „священна рать... що вмiла вмiрать” (297). Це мабуть все, чим вони були — буйтурами, все, що вони вмiли — безплідно вмiрать. Про увiчнення пам'ятi своєї iдентичности, життя, досягнень, творчости, вони не турбувались. Чи тим вони самi не заперечили свою власну iсторiотворчiсть, своє свiтодiяння? Вони легкодушно самi себе зрiкались — рвучкi потоки, що пливучи до моря, пропадали у водозборах самотворчих народiв з довготривалими найменнями!

Щоб релiгiя жила, її визнавцi мусять умирати за неї. Якщо справдi Дажбог ще живий, вiн мусять кинути Москвi своє „Иду на ви” i рунвiри перунними лавами мусять стати до святої вiйни з катами Дажбогових внукiв i тодi такий чин може стати призволом їх трiумфу. Коли рунвiра рушить у похiд?!

Однак, наша релiгiйна проблематика вимагає глибокої розв'язки. Правда є Одна. Якщо кожний нарiд має свою власну правду, тодi всi їхнi правди брехливи i правди нема. Проте ми всiм нашим еством знаємо, що правда є Одна для всiх. Однак, кожний нарiд по своєму цю правду схоплює, рiзnorodними способами її здiйснює, обходить або викривлює, власномудро усупiльнює, догматизує чи майструє. Правди Вед, Крiшни, Оффея, Заратустри, Дажбога, Акенатона, Мойсея, Будди, Христа i Магомета це в основi Одна правда, по сутi та сама. Але кожна з них рiзнокiлькiсно об'явлена, iнакше намірена, в такий i не iнший спосiб здiйснення. Правда, якою нарiд розуміє себе, творить своє життя i впорядковує свiт, стає його стилем життя, мiркою його iсторiї. Греки перехопили доктрину Христа, створили вiзантiйську христологiю, а в 1054 р. проголосили грецьке християнство єдиним правдивим християнством свiту. Народи заходу вимiнювали хрест на меч, робили хрестоноснi походи, стилiзували християнськi держави, в цiлому рядi реформацiйних рвчiв розвивали все новi проблиски розумiння Христового феномену та його свiтської парафрази. Однак, РУНВiра воліє завертати нас назад i вiдгребувати моцi, що об-

рости живим м'ясом не здатні... Ніяка релігія не прямує у минуле!

Міт Озіріса, культ Дажбога, Елевзійські містерії, культ Мітри, гіндуські Веди, таоїзм, вчення Заратустри, юдаїзм, буддизм, йогізм, християнство, Еннеади Плотінуса, іслам, джайнеїзм, зен-буддизм, масонерія, теософія Блавацької, вчення Гурдієва, антропософія Штайнера — все це серед різних народів змагання пов'язати людину з Божеством. Крізь них багряною ниткою проходить одна і та сама правда — Божество і людина це два полюси, що прямують до єднання. Вони разом творять цілість — Свобода Божества вимагає досконалення людини, свобода людини — єднання з Божеством. Всі ці вчення нестримно йдуть одні за одними — новий культ, нова містерія, нова релігія, нове толкування Божества. Кожне вчення об'являє якийсь незнаний аспект, задовольняє іншу потребу, ставить новий наголос, прямує до вищих досягнень. Так постає зріліший суб'єкт, ширше розуміння, глибший етос, більша людина, що на вищих цінностях буде повнішу культуру, ширшу цивілізацію. Тож всі оті поклонники Вед, визнавці буддизму, внуки Дажбога, вибранці Ізраїлю, діти Всевишнього Батька чи славителі Аллаха, всі вони — сини свободи, всі зарівно спрагли визволення. П'ять світових релігій, що нині живі, це гіндуїзм, буддизм, юдаїзм, християнство та іслам. Всі вони говорять про визволення та свободу. Ідеал свободи є для всіх них зрозумілий, всім спільний. Це єдиний повноцінний шлях історичного ставання, на якому людина і народи можуть органічно узвзаємнитись, спільно розвиватись, здійснити людство.

Завдання релігії є впорядкувати космос внутрі людини і встановити відношення людини до космосу назовні. Тут перебрана віра може стати допоміжною, однак заступити релігійну самотворчість вона не в стані. Якщо нова віра силою накинена, бездумно прийнята чи без розуміння засвоєна, вислід — довговіковий психічний хаос. Коли ж самопоклонний чи феноменально намірений ум підкосить чи знецінить трансцендентно намірену релігію, постає порожнеча, яку ні самопочитний ум, ані мерехтливий світ заповнити не можуть. Вихід — релігійна реформація або нова релігія. Однак, як довго вчення старої релігії

все ще актуальні, нова релігія не появиться. Остається необхідність реформації.

Закон Мойсея нормує особня назовні. Мозаїзм настільки займається мораллю, наскільки вона для увідношень життя необхідна. Світ внутрішньої духовости був виключним завданням та повинністю рабів та пророків. Христос об'явив цю внутрішню духовість завданням і повинністю всіх людей. Це Христова реформація. Первісне християнство було жидівською релігійною реформацією, друге — грецькою, третє — італійською, четверте — англійською, п'яте — німецькою. Реформація це органічна необхідність всякої релігії.

Доктрина Христа це проповідь визволення, а всяке визволення починає від людини і спільноти. Людина, що здійснює вчення Христа, вив'язується із своїх зобов'язань перед собою, спільнотою і Богом. Ключ від науки Христа це вільна воля, що прямує до свободи. Вільна воля це відповідальність вибору, а свобода це дія, що само-визвольна, народотворча, Боголюбна.

Висновок ясний! Якщо ми до нині не створили себе, ані своєї долі, тобто не стали у свободі, — вина у нас самих. Ми не створили українського християнства, а жили самотворчими взорами чужих умів — і далі живемо! Такий стан річей це спадщина грецького православ'я та італійського католицизму. Перший з них невтомно інспірував цезарську владу та імперіяльну експансію Московії-Росії, як поборника турецької імперії і визволителя грецького материка, а другий — мікроімперію Польщі, як воююника католицизму на сході проти суперно-грецького православ'я. Візантія перелицювала для Московії свій власний месіанізм: — „Москва це Третій Рим, а Четвертому не бути”, а Рим озброїв Польщу історичним завданням підривати і нищити схизму на сході. Українські церковні ієрархії власної історіотворчої ідеї життя не успадкували, тож духом і каноном нашого державництва не стали. Обидва наші віровизнання були й остались по-мачушому трактовані, свого післанництва самі кристалізувати не важились, а грандіозний почин „козацького православ'я” одно з них трагічно зігнувало, а друге — релігійно не поглибило, обидва — державно не підтримали. Тож духовно вони зарівно є співвідповідальні за історичне прогавлення двох державницьких здвигів цього-

народу, що далі осталися такі ж актуальні, як 300 чи 60 літ тому. Стає ясно, „ін гок сігно вінчіс” було месіанізмом для грецьких імператорів, москво-російських царів, еспанських, французьких та польських королів, але не для русичівських Великих Князів, козацьких гетьманів та сучасної української визвольної боротьби. Візантія і Рим спричинились до того, що український нарід зведений до ролі європейського „парія”, наймита Варшави чи Москви. Тож грецьке православ'я і римський католицизм історично стоять задовжені перед „надією слави”, Христом у нашій душі, — ту надію вони завели, а славу підірвали! Як довго ми релігійно не є об'єднані, так довго старі фрагментарні віровизнання традиційно будуть нас все знову роз'єднувати. Це глибоко відчуває сіроземний українець, часто-просто кажучи: — „Яку віру ви нам проповідуете? Ту, що з москалями тримає чи ту, що з поляками спілкує? Бо я прагну битись за Бога, що безмежно любить Україну й обрав Собі нас за Свій нарід!”

Духовно осяяний Київ має всі дані на те, щоб стати новою життєтворчою митрополією відновленого християнства у світі, Об'єднання головних наших віровизнань в одну одуховлену світодіяльну Соборну Церкву Христа — це універсальне досягнення, що антиципує дальший розвиток християнства й уприкладнює його завдання, а водночас це історична необхідність нашого визволення. На жаль, Царгород і Ватикан далі ставляться до нас опізнювально-застережливо або скрито-ворожо, як це виявили події останніх літ. Від такого свого традиційного ставлення відносно нашої релігійної та політичної проблематики вони не поступляться, — їх треба поставити перед доконаний факт. Відновлюючи на українському ґрунті православно-католицько-євангельську соборність християнства на службі Бога, народу і людства, тобто встановлюючи престіл Київського Папо-Патріярхату, ми здійснюємо те, про що Константинополь і Рим є в стані тільки мріяти. Час для започаткування цього процесу — підходящий, як ніколи. Другі хай роблять, як уважають, — ми відновлюємо Одність Христодіяння. Ніхто не має права дробити даного Богооб'явлення, — людина має ставати подвижником повносутности Всевишнього! Христос говорить через особня до душі, а через душу — до народу і людства, вимагаючи, щоб особень і душа стали цілістю, а

людинодіяння і Бог — одністю. Це є українська релігійна реформація на світовому і нашому власному ґрунті історії. Українське християнство це соборництво вчення і чину Христа, єднання Христових Церков в Одності Христодіяння. Всяка віровизнавча боротьба чи суперництво християнських церков це доказ хибного тлумачення безцінної доктрини Христа, що проповідує не роз'єднання, ненависть і поневолення, а єднання, любов і свободу!

Християнське церковництво сучасности обмежується до Боговірства, — до Богодосвідчення воно не спрямовує. Проте Боговірство це лиш поріг Богодосвідчення, а спинитись на порозі значить не бути ні в хаті, ані на дворі. Ці пороги треба переступати, — Боговірство має дозрівати до Богодосвідчення. Людина не має остатись літєлим боговірцем, а бути співробітником Всевишнього. Особень, що відмахнувся від Всевишнього, суперничить з Ним чи заперечує Його — це іскра, що відійшла від Вічного Вогню, і якщо не вернеться до Нього, зотліє. Відхід від Одности це відхід від себе самого, а заперечення свободи це людиновбивання. Такий динамічний тезис це тривала необхідність нашої збірної душі. Українська Реформація це зародок універсальної реформації християнства, що матиме далекосяглі наслідки для нас самих і для всього людства.

Основні недомагання сучасної людини це незнання себе самої, однобічний стан розвитку, стихійний опір органічним змінам, що необхідні. Свобода від насильства і поневолення, голоду і холоду, злиднів і пороків, визиску і розтратности, проституції людини і плюндрування довкілля, від анти-культури і цивілізаційного верховодства — це тривалі завдання всіх релігій людства. Христос казав, що найбільший є той, хто служить найменшим. Жахливу порожнечу, спричинену війною всіх проти всіх, може успішно заповнити лиш нова, глибша і повніша, релігійна творчість!

Тим часом універсальна релігійна реформація є необхідністю дня. Вона мусить перемогти всі релігійні виключності, усучаснити значення доктрини Христа, об'єднати грецьку ортодоксію, італійський католицизм, німецький протестантизм та всі інші церковні розколи, встановити одність Христодіяння, поглибити розуміння релігії, підбудувати ставання людства. Справжня релігія це кос-

мічна мудрість, що перенапрямує від самозамкнености до єднання із Всім-Що-Є. Це духовне дозрівання людського явища, що заповітно має успадкувати, доповнити і завершити світодіяння.

Православ'я, католицизм та протестантизм це фрагментарні віровизнання значимостей правди, добра і краси. В українській істоті вони творять неподільну цілість, що актуально увиразнюється, як самотворчість, свобода, досконалення. Українська релігійна реформація це одність православ'я, католицизму і протестантизму; нероздільність самотворчости, свободи, досконалення; однорідність Бога, світу і людини. Релігія і нарід у всіх ділянках життя взаємно переплітаються, а церква і людина у всіх періодах розвитку завжди відновлюються. Гармонія між світом людини і церквою душі це справжня доктрина Христа, що суцільнить і визволяє. Повноцінне розуміння християнства змагає до свободи людини і спільноти. Від Христа починає олюдинення особня і спільноти. Його доктрина життя підкреслює надзвичайне значення новородження людини, що у свою чергу вимагає свободи спільноти. Українське християнство це культ єднання особня і душі, це вrostання у рами повноцінної людини, що уможутнює спільноту, крізь яку людина світодіє. Свобода Христа це вічне завдання українства. Бог це безконечний заповіт досконалення, безнастанне розвивання, що не знає меж, імператив Абсолютної Свободи. Це правда, шлях і життя; невсипуща творчість; різьблення сучасности в ім'я дальшої складнішої творчости; увзаємнення безконечности й обмежености, вічности і часу, безмежности і простору; служба останнього — Першому, Найвищого — найменшому; втримання цілости всупереч роздрібненню. Це Богодіяння на образ і подобіє людини і людинодіяння на образ і подобіє Божества. Нова релігійна реформація це єдинення сутности трансцендентного і динаміки іманентного; це ми на службі Універсального Ума Христового; це однинність свободи множинного людства.

Людина це уприкладнення відносности. Відносність заперечує абсолют. Але сам факт, що відносність існує, доказує абсолют. Відносність існує, бо є абсолют. Відносність уможливує світодіяння потенціалів абсолюту. Світодіяння це космічне змагання за здійснення всепотенціальности абсолюту. Щось абсолютне, здало такий свій

незрізничкований стан, стало потенціальною, увійшло у новий стан множинності та увідношення і призвело до космосу та його світодіння. Його інволюція переходить в еволюцію, ходом чого приходить до постання людського особня. Людина це згущена сутність, похідне жниво, зерно еволюції. Тож з одного боку постає всевіт, Один, хоч міріядно пофрагментований, а з другого — людина, всюдисущий андроїд, сповидно незначний подвижник спадщини всевіту та всіх перспектив, що з цього випливають. Коли ця людина ступає на шлях свободи, вона досконалить еволюційні потенціали космосу, що ілюстрував Будда, стає ідеалом, що уприкладнив Христос. Дух свободи це універсальний хребет світодіння, серце і глузд всевіту, вся його динаміка, творчість і слава.

Світодіння має негативну і позитивну зарядку. Негативна динаміка це зміст Буття, позитивна — значимість Життя. Творче зрівноваження негативного Буття з позитивним Життям це подвиг душі. На таких основах Дух збирає жнива кожного часного космосу й усуцільнює самоцільності Вічного Архисуб'єкту і Безмежної Архисвідомости у всесутності Свободи, що Абсолютна.

Слово, абсолютне всеохопне Слово, звучить крізь всю вічність і безмежність. Це одинна всепотенціальність абсолюту — без начала і кінця, що прагне здійснення крізь всіх і вся, як воля до свободи. Всякий розвиток це крок до свободи, всяка творчість — вияв свободи. Переведення-вивершення свободотворчого світодіння у всеохопність абсолютної свободи це Все-Що-Є.

Всепотенціальність абсолюту означає, що поза ним самим нікого і нічого іншого не може бути. Є тільки абсолют. Вся світотворчість і все світодіння і все Богодіння відбувається всередині абсолюту. Ми родимось-діємо-вмираємо-знов родимось тобто існуємо і досконалимось „на очах” абсолюту. Космос та всі його виміри і варіанти це самовишивка абсолюту на канвах вічності і безмежності.

В абсолютній свободі еднаються абсолют і світодіння. Абсолютна свобода, вагітна безмежністю, майструє всякий простір, вагітна вічністю, майструє всякий час. Кожний безчасовий мент теперішности це заба увійти у всесутність абсолютної свободи. Символ всепотенціальності абсолюту це зеро, що є всім і нічим водночас. Сим-

вол Абсолюту Свободи це число Один, що починає і входить у всі числа, є основою і шляхом всіх і вся. Всепотенціальність абсолюту та його світодіяння завершує абсолютна свобода — „одною ногою” в абсолюті, „другою” у світодіянні. Те, що на ділі відбувається, це самотворчість Абсолютної Свободи із всепотенціальности абсолюту. Бог це безначальна безкінчальність, теперішність, що всеохопна, — Абсолют Свободи. Однак, абсолют всепотенціальности й Абсолют Свободи це Один Абсолют.

2

Морок загроз сіріє над людством. Народні маси не знають як їм бути, чого хотіти. Прив'язані до варстатів праці або позбавлені засобів прожитку, у полоні деспотій чи традицій, зведені пристрастями або утопіями, — вони свободи не знають. Ідеологічні фрагментаризми, політичні химери, жадоба влади, спрага наживи, бажання і психічна незрілість не сприяють поліпшенню їх долі. Особень, сам не свій від тисків внутрі та назовні, стає легкою жертвою плиткого раціоналізму, емоційних сугестій, заскорузлих традицій чи оманних утопій. Церковництво всіх віровизнань є сліпе і глухе на пекучі потреби нового поглибленого розвитку. Душа, відчужена чи опльована ідеологією чи самопочитністю особня, має незначний вплив на модерне життя. Людина „ходить до церкви”, слухає „святого письма”, вербально на всі сторони співчуває, відмахується пожертвами на різномодні цілі, — а поза тим всім маліє, дрібніє, мізерніє. Бог і людина стоять не побічно, радше противорічно. Особень стоїть на рішальних перехрестях еволюції, до справжніх зусиль не надто схильний, до подвигів мало здатний. Він розглядається за кимось, хто б його визволив, ігнорантно мінючи одно насильне „визволення” на друге...

Більшість живе у виключних царинах змислів. — „Факти рішають про все!” — кричать вони і безплотно мотикаються у торнадах фактів, протискаються крізь гурагани фактів, тонуть у фактах, потенціально кожний сам собою теж факт... Для них голі факти є важливіші, чим власне волевиявлення! Однак, не плекаючи волевиявлення, що встановлює факти та їх вагомість, вони нездатні

самі творити „факти”, що рішальні, тож остаються „ляр-вами”, кормом для фактів інших.

Релігія не усуцільнює людства. Філософія стає ідеологією. Політика упосліднює свободу. Наука зводить людину до машини. Психологія заперечує душу. Де ж кінець саморобним обмеженням людини? Тож необхідною стає нова експльозія душі! Людина потребує відродження і переродження. Брак симетричного розвитку послаблює людське явище і призводить до самогубних реакцій. Ум сам собою нічого не в стані розв'язати. Якщо немає твердження без дальшого заперечення, тоді теж немає заперечення без дальшого твердження. Відведення ума до співпраці з душею це необхідність еволюції. Єднання ума з любов'ю душі єдино може відновити нам глузд змагання, радість життя, рівновагу цілості. Людина мусить симетрично творити себе, спільноту, людство. Духовість мусить скріплювати суб'єкт, поглиблювати свідомість, призводити до єднання особистості з душею.

Вчора ми хотіли „знати”, щоб могли „передбачувати”. Нині ми хочемо „передбачувати”, щоб безаварійно вийти на життєтворчий шлях історії. Свобода вимагає візонарного передбачування, усердного запобігання, свідомого розвивання потенціалів, примінення пробабільностей, інтегрального мислення, майстрування цілості. Якщо це революція, її зміст — ренесанс і реформація. Хто говорить про свободу і гідність, говорить про ренесанс, який ту свободу проголосив, має на умі реформацію, яка ту гідність здійснила. Ренесанс починає від великої туги за новою людиною, за творчою групою, за спільнотою свободи, за одуховленою цілістю. Нині це усвідомлення необхідності самоправління людини, кінечности нової культури свободи. Реформація це усування скам'янілих ритуалів, фрагментарної ментальности та реакційних емоцій во ім'я нової, глибшої, повнішої дійсности. Нині це досконалення особня, ставання незумовленого ума, єднання з інтуїцією. Нова реформація це динаміка ширшого і повнішого чину, що йде від душі, яка спрагла стати партнером особистості. Від органічної глибини ренесансу та універсальних вимірів реформації залежить дальша доля народів. Ходом цього треба очікувати, що на перехрестях такого розвитку не один рябуха чи трисяхвіст затоскує за „славою минулих тисячоліть” чи

„імперським пролетаріатом”, не один вербозний науковець заблисне міражами технократичних чи генетичних утопій. На ділі, це харки-макогонники або стилети за пазухою, — пережитки або утилітарності, що їх треба пильнувати і нормувати. Але те, що нині всеосновне, — це ренесанс і реформація, необхідність самовідновлення на новому або вищому ступені розвитку, самовідновлення людини, нації і людства.

Тенденції до роздроблювання наших сил або до авторитарності, макольондра аполітичності, псевдо-державних фікцій, зберігання традицій церковного васальства та самодефльорація із суверенности це головні наші хиби та недомагання, що їх мусимо позбутись або перемогти. Такий сенс і змісл нашого відродження і переродження це динаміка зростання української людини і кристалізація народу у націю свободи. На жаль наші організації та рухи, наукові групи та культурні середовища свідомо не стилізують і не процесують такого нашого ренесансу і реформації, хоч це необхідна самотворчість модерної нації. Однак без них політика є фрагментарна, а культурна діяльність — невістарчальна. Як довго не переродиться старий тип людини, що творить спільноту, яка очікує, що не вона сама має правити собою, а якась „кляса” чи „еліта”, так довго ця спільнота нацією свободи не стане! Старі ідеї прямують до зміни обставин назовні. Ідеал нового змагає до зміни назовні шляхом трансформації особня всередині, до самоправління людини і самоправління спільноти. Зміна обставин суттєво особня не міняє, тільки переодягає в інший одяг, фразу, систему. Зміна без трансформації це половинчастість. Трансформацію dokonує культ самотворчости, суверенности, ідеалу. Всяке визволення, що до повноцінного встановлення свободи не змагає, це ілюзія й обман!

Зміст національної революції це національна незалежність, що є демократичним зобов'язанням до політичного встановлення свободи. Зміст соціальної революції це соціальна справедливість, що є суспільним фрагментом свободи. Фрагментами можна дочасно оперувати, але свободи вони не здійснюють, проблем цілоти не розв'язують. Тож скорше чи пізніше національні та соціальні революції попадають у кризу. Історично на їх зміну приходить інтегральна революція. Спільнота і суспільність приходять

до переконання, що єдина органічна розв'язка, що в стані усуцільнити різnorodні національні та соціальні аспекти в одність і цілість, це інтегралізм свободарности. Альтернатива тоталітарної розв'язки історично виявляється нестерпною. Єдино свободарність завершує фрагментарні розв'язки національних та соціальних революцій одноцілістю нової культури свободи. Коли національні, релігійні, культурні, політичні, суспільні та економічні аспекти свободи стають цілістю, це призводить до вrostання народу у свою державу, до його самотворчої трансформації у націю свободи, що стає подвижником нового людства. Таким чином, інтегральна революція це постулят Нової Доби. Потрібно багатомільйонної людини, щоб добути незалежність народу. Потрібно спаяності різнонамірених груп, щоб здійснити свободу нації. Потрібно спілкування свободарних націй, щоб встановити нове людство. Нині, визвольний рух, що зводиться тільки до фрагментів свободи, прямує у минуле.

Встановити свободу людини, народу і людства це програма Нової Доби. Наша свобода родилась у гóрoдах Великокняжого Києва. Козацькими вольностями вона ставала на ноги. Сьогодні це історична програма народів євразійського інтерконтиненту. Завтра це подвижництво нового людства. Боротьба дисидентів в Україні призводить до політичного усвідомлення мас, до радикалізації настроїв, до кристалізації нового ідеалу життя. Покологсплене селянство стає життєдайним хребтом цієї боротьби, робітництво — мечем, інтелігенція — мозком, еміграція — голосником і запіллям, свобода — ідеалом.

Боротьба охопила східню і центральну Європу. Вільний захід Європи все ще стоїть осторонь. Але поділ на східню і західню Європу з окремими перспективами розвитку це велика схизма історії. Європа це органічний постулят цілості й одности. Проте це здійснимо тільки у свободі, коліскою якої є зарівно європейський сонцезахід і сонцесхід. Паневропейська Коаліція Свободи це не тільки спадщина, але теж післанництво цього континенту. Це значить, що без свободи сходу тобто України немає свободи заходу тобто Європи. А свобода Європи це теж свобода Америки і решти світу. Тож ключі від свободи є у Києві. Під таким оглядом західня Європа мусть стати активнішою, а політика вільної Америки — ра-

дикальнішою. Необхідно, щоб європейський сприт та американська сила стали на службі свободи — або не остинуться вільними ні Європа, ані Америка. Народна мудрість каже: — „Мир без свободи, як дороги без остороги”.

Треба всім нам бути свідомими того, що межидіб'я, в якому знаходимось, невинно призводить до змін, ускладнень чи несподіваних ситуацій, в яких все знову треба перевіряти примінність можливостей та черговість завдань, враховувати комплікації, консолідувати досягнення, поглиблювати прийоми, поширювати фронти, знаходити нові засоби боротьби. Несподівані події можуть вимагати несподіваних заходів, зміна тактики ворога — зміни прийомів змагань. Єдине, що на довгий час незмінним остається, це патологічна зарядка російщини, що незалежно від ідеологічних розмежувань є до нечуваної міри шовіністично зумовлена!

Росія свободи ніколи не знала. Московія розвивала прапср „єдино-православ'я”, Росія — „єдинослав'нства”, СССР — „єдинародництва”. „Єдиноправослав'я” призвело до знищення національних церков, „єдинослов'янство” — до знищення національних держав, „єдинародництво” — до ґеноциду. Кремль це ославлення тиранії, визиску і поневолення. Обмосковлення культур, російщення народів, ідолатрія влади, правління терору, тотальний колоніялізм це лінія „прогресу” російської історії. Маркс писав, що „російська політика творить напруження і діє погрозами, брехнею і дволичністю. Остається лиш один спосіб діяти, якщо мається до діла з москалями — неуступчивість”. (Згадана цитата). Достоевський у „Брати Карамазови” твердив, що Христос безпотрібно обтяжив людину свободою, бо ціна, яку людство платить за свободу, є надто висока. Для нього вислід свободи це неспокій, безладдя і нещастя. Бердяєв уважав, що конфлікт із світовою історією та з принципом світової гармонії це специфічно російська проблема. Ленін був переконаний, що дружба між людьми неможлива. Людська приязнь не може перейти межі матеріяльні, клясові чи політичні. („Ленін у Цюріху”, О. Солженіцин, 1976). Під кожним оглядом російщина це історична трилогія тиранії — московського великокнязівства, російського царату, комуністичного СССР. Сервілізм, протилюдність, кон-

формізм, духове звиродніння призвели до заперечення свободи, проституції російських мас, стагнації національного та суспільного розвитку. Тип росіянина це абсурдний шовініст або паразитуючий „місіонер визвольного поневолення”. Всякий російський месіянізм завжди зводився до якогось канібалізму — політичного, економічного, культурного, релігійного чи національного. Народній політик каже, що „Росія це горе, як море, — не вип'єш”, а „Москаль брав, комунар бере, росіянин братиме!” Однак народи, що протягом історії послідовно та фанатично підривали, заперечували чи унеможливлювали свободу життя та розвитку, — зникали з арени історії або були зметені з лиця землі.

Визвольна революція це двоторова програма нищення старого і будівництва нового. Не дати себе засліпити виключно одним із цих завдань призводить до зіграности визвольних сил, підбудовує їх спільну боротьбу. Ідеал і людина мусять вростати одно в одне. Без ідеалу свободи не буде нової людини, ані нації свободи, а тривала перемога чи мир між народами стають неможливі. Обоювання насильства і політика сили призвели нас всіх до берегів катастрофи. Свобода, як інтеграція суб'єкту і свідомости чи як сила на службі етосу, зарівно відноситься до людини, нації і людства. Боротьба проти поневолення це довговічне бойовище людської історії. Наша сучасність це тотальна конфронтація сил свободи і сил поневолення. Славослів'я насильства, національний канібалізм, імперіальний гегемонізм, псевдокультуризм, ідеологічний тоталітаризм, економічний колоніялізм — це відсуджені форми катастрофізму. Досучасна історія людства була стихією сил, що розвивали людину і народи виключно або фрагментарно, в обох випадках асиметрично. Дальший розвиток вимагає суцільного зрівноваження, архітектурної симетрії.

Вершинні форми апокаліптичного знецінення людини та народу знайшли вияв у російській імперії СРСР. Советський Союз прямував і далі прямує до встановлення своєї планетарної імперії. Для цього режим невпинно розбудовує, вдосконалює та збільшує свої збройні сили — сухопутні, морські, повітряні та міжпростірні. Нині советський атомовий арсенал є більший від атомового ар-

сеналу всіх решти народів. Тотальне затрудення всіх політичних і культурних сил, науковців та дослідників, живої людської субстанції та економічних засобів на службі забезпечення режиму та його планетарної агресії є безприкладне. Советська політика це невпинний, всебічний, агресивний культ людиноненависництва і свободовбивства. Вона намагається проникнути всі інституції, всі ділянки життя всі відношення народів. Такий шал зброєння та агресії це наслідки одруження марксистської ідеології, ленінської стратегії і сталінської тактики з традиційним шовінізмом та російським псевдо-месіанізмом. Нині це призвело до систематичних намагань русифікації народів, винищування інакодумуючих, тотальної експлуатації всіх „союзних” та сателітних республік. Всі советські зброєневі замирення та економічні договори зміряють до однібічного роззброєння, послаблення противників, використання партнерів. Всі договори це для Кремлю клапти паперу, — кредити не будуть сплачені, власні зброєння не припинені. Подібно всі політичні та культурні договори Сов. Союзу це засоби послаблення противників шляхом скріплення советської колони та пропаганди внутрі договірних партнерів. Советський режим свідомо і методично приміює внутрі та назовні терор — фізичний, психологічний, атомовий, як засоби атрофії волі до свободи. Намагання стратегічно оточити на всіх континентах потуги вільного світу, опанувати океани, стати єдиним диспозитивом необхідних для промислу сирівців, досягнути міжпростірної гегемонії — це систематична підготовка Третьої світової війни, що згідно з переконанням Кремлю — неминуча. Перед маревом рабства стоять всі народи землі, все людство.

В обличчі таких перспектив боротьба самих тільки поневоленних народів советської імперії є невивстачальна. Визвольна боротьба це не висключне завдання народів, що поневолені, а зарівно теж народів, що вільні. Ця визвольна боротьба є першою лінією оборони свободи Заходу. Вільний світ мусить повноцінно включатись до цієї першолінійної боротьби, що визриває на боротьбу за свободу людства. Якщо поневолені народи з цієї боротьби зрезигнують або стануть партнерами імперії — свобода світу перерішена!

Советську імперію ССРСР треба знищити. Всі сили всіх народів мусять змагати до розчленування ССРСР! Ніяких однобічних імпровізацій, — боротьба мусить бути цілеспрямована, організувати весь простір поневолення, розчислювати на всі можливості. Ніяких одноразових авантур, — органічна, зростаюча, всеохопна дія. Тактична децентралізація доцільна, але один стратегічний центр необхідний. Боротьба мусить включати релігійні рухи, політичні групи, професійні організації, виховні формації, збройні сили, технологічні заклади, державні установи, культурні інституції, мистецькі кола, всі кадри пера, серпа і молота.

Необхідна історична візія нової дійсності. Треба —

1. — періодично скликати Міжнародні Конгреси Свобори;

2. — встановити Світову Програму Свободи;

3 — опрацювати основи Нового Ладу Свободи;

4. — проголосити Нову Хартію Свободи Людини, народів і люства;

5. — створити Міжнародній Трибунал Свободи;

6. — покликати до життя Унію Свободи Професійних Організацій Світу;

1. — зорганізувати Дослідний Інститут Свободи;

8. — видавати Світовий Орган Свободи;

9. — встановляти осередки свободарного виховання;

10. — розвивати духовні центри в наміренні свободи.

Боротьба за свободу людини, народів і людства це планетарний Ренесанс і Реформація. Але там, де необхідно, — це революція.

3.

Культура це творчість, що пов'язує одного із всіми, а всіх разом у цілість. Це вагомий чин значимої ідентифікації цілоти — внутрішньо і зовнішньо. Ідентифікація це ворота свободи. Свобода це самотворчість людської цілоти, що є завданням кожного покоління. Свобода самотворчости вимагає культури свободи, що стилізує змагання та досягнення поколінь. Культура свободи це безперебійний розвиток, суцільнення світодіяння. Існує прощтво, що європейську культуру сучасности завершить

культурне світодіяння, що йтиме з південних теренів східної Європи.

Всяке поневолення це анти-культура. Єдиний спосіб позбутись регіональних конфліктів, покінчити з світовими війнами, запобігти періодичним катастрофам, — а поневолення їх спільне коріння! — це встановлення Міжнародного Ладу Свободи. Така розв'язка вимагає надзвичайних рішень, глибоких перемін, довготривалих зусиль. Всі кризи людської історії мали три альтернативи — ближчу, дальшу й альтернативу духа. Ближча альтернатива сучасности це компроміс, що призведе до капітуляції. Дальша альтернатива це визволення поневолених народів. Альтернатива духа це встановлення міжнародного ладу свободи.

Змагання до нового ладу свободи це не суперництво ідей, не гра потуг, не континентальна фрагментація, не гегемонність передовости, а безмірно більше! Це будівництво інтегральної людини, творчість поколінь, проникання історії волею духа. Воля людини цементує групу. Полум'я духовости розвиває націю. Любов до найдалшого буде людство. Те універсальне у тому, що національне, це кожнопоколінне вростання людини у свободу нації і таке ж вростання нації у свободу людства. Остаточний лад свободи яриться у всіх релігійних та культурних середовищах, всіх політичних та виховних організаціях, всіх суспільних та економічних побудовах.

Ходом цього ум дозріває на службі душі, проміниться радістю самотворчости, второвує новий стиль життя, перехоплює ініціативу світодіяння. Якщо воля особня ще слабка, великий ідеал дасть силу, доки людина не стане на весь зріст. Серед такого межичасся те, що необхідне, це правдомовність, — не пропаганда, усучільнювання, — не політиканство, ідеал, — не „хрін його матері”. Ясна свідомість того, чого хочемо, призводить до невідкупного знання, невпинного зростання, квартирування у центрі світодіяння. Єдино ідеал свободи є в стані олюдинити особня, здійснити справедливість, знормалізувати націю, встановити мир. Якщо нині люди до свободарности ще не готові, треба рушати у визвольний похід, щоб вони ставали готовими до неї, — самі від себе вони ніколи не будуть готові! Початок, як звичайно, робить рішуча одухотво-

рена меншість, що ходом боротьби стає провідною більшістю.

Самотворчість особня це першочергове завдання, потім щойно приходиться група свободи, а за нею все решта. Пізнаваймо людину, вчімся творити себе, засівати нове повніше життя. Вивчаймо яких потрібно змін, доповнень, деталей — духових, методичних, особистих, які реформи необхідні — релігійні, виховні, політичні, суспільні — для людини і суспільства, для нації і людства, для культури свободи і цивілізації могутності на її сторожі. Подвижник ідеалу свободи це не професійний політик, а дослідник, войовник чи мистець, що здійснює найбільшу потребу життя — потребу людиностанання!

Людина має безнастанно творити себе, докільля, світ. Творити можна лиш у свободі. Тож перемогти треба все, що свободу заперечує, фрагментує чи обмежує — тиранію, насильство, половинчастість, слабовілля, психічне задкування, духове уподібнення, залежність від традицій, фальшиві амбіції, сервілізм перед авторитетом, упокорення перед брутальною силою, хибні переконання, підривні навички, тощо. Все це експресія минувшини, зарядка рабства. Сучасність вимагає поглиблення і поширення людини на міру нової доби. Людина має жити тим, чим по суті вона є — свободою. Ренесанс це усвідомлення цієї правди, реформація — її здійснення. Цю правду нам треба здійснити у межах наших сил та можливостей на міру завдань, а кінці пов'язати з Богом!

Сучасний особень це розріз між суб'єктом і етосом, між силою і правом, між умом і душею. Його треба сцілити. Нація це поле боїв між спільнотою і суспільністю, між заборчістю і свободою. Її треба знормалізувати. Людство це тривала баталія поневолення і визволення, матеріалізму та ідеалізму, вампіризму і духовости. Його треба створити. Націоналізм це універсальна індивідуація, демократія — універсальна конкуренція, соціалізм — універсальна бюрократія. Людина свободи це сила на службі любови, любов на сторожі нації, нація в основі людства, — це єднання, що одуховлює. Демократію встановлює така людина, якою вона є, а вона стихійна, фрагментарна, несотворена. Свободарність це самотворчість людини, що невпинно прямує до інтеграції — особистої, духової, культурної,

кратія — універсальна конкуренція, соціалізм — універсальної. Це людина, що дивиться на світ і людей очима похідних завдань, свідомістю драми людства, знанням далеких прямувань, вимогами духа, що актуальні.

Свободарне дозрівання призводить до відсудження зловживання людини людиною чи групи групою, до відкидання всякого поневолення спільноти чи визискування суспільности, до усування будь-якого почину, що знехтовує повноту людської природи, до заперечення всіх намагань біофізичного чи психічного програмування особня або групи. Вільна воля людини та волевиявлення народу це неторкальна святиня, вся основа нашого дальшого органічного розвитку.

Нині безконтрольна чи безвідповідально контролювана технологія ставить такий розвиток під знаком запити. Зокрема антропобіологія збирається міняти людину біофізично, чуттєво та умово. Вона пропонує маніпуляцію особня іззовні, людську інженерію, генетичне кравцювання, біомедичну архітектуру, програмування поведінки, зміну біопсихічної природи людини. Пропоновані зміни це — модифікація мозку, радіо-контроля особня, мануфактура сердець та мозків, стосування рафінованої техніки для кермування особнем, групою чи народом, парування біо-фізичної людини з машиною чи звіриною, стосування біо-психічних форм наглядання, зміна природних форм починання і кінчання життя, тощо. За такими і подібними кандидатами на тиранів людства треба пильно слідкувати.

Підсумовуючи, свободарність вимагає: —

1. — універсальної ре-дефініції свободи, як всеосновного принципу людського явища, що включає всі ділянки життя, включно з релігією та економікою;

2. — визнання свободи людини, народу і людства однією і цілістю, що під оглядом динаміки — необхідна, під оглядом узаємнення — рівнорядна, під оглядом функціональності — неподільна;

3. — встановлення права та обов'язку людини, народу і людства до самоправління, що означає розвивання нової універсальної культури свободи;

4. — встановлення тісної релігійної, культурної, соціальної, економічної, науково-дослідної, медичної, антропологічної і технологічної співпраці народів;

5. — визнання першенства якості перед кількістю у ділянках народозбільшення, харчування, продуктивності, тощо.

Основи Світового Ладу Свободи приблизно такі: —

1. — суверенні національні держави на своїх національних територіях це єдиний шлях повноцінного забезпечення життя та розвитку народів;

2. — лад свободи нормує всі національні, політичні, релігійні, культурні, суспільні, економічні, наукові, медичні та расові увзаємнення народів на основі Універсальної Конституції Свободи, Світового Парляменту Міжнародного Судівництва та Координаційного Органу Людства;

3. — окрема світова установа для міжнародньої координації біжучих політичних, соціальних, економічних або інших наглих справ;

4. — окрема світова установа для координації релігійних, культурних та виховних справ;

5. — окрема світова установа для координації наукових дослідів, екологічних проблем та інтерпланетарних потреб;

6. — окрема міжнародня установа для координації внутрішньої безпеки людства;

7. — окрема міжнародня установа для інтерпланетарної охорони людства.

Лад свободи людини, народу і людства це історична виправа до нового континенту. Ми знаємо, що він є, але мап його не маємо. Виправа трагічно необхідна. Хто заблудить — вертайся під прапор. Прапор — це ідеал свободи. Народи, які підіймають цей прапор, стають світлом людства!

З М І С Т

	Стор.
ВСТУПНЕ СЛОВО	5
I. ЩО ТАКЕ ЛЮДИНА?	7
II. ПРО СВОБОДУ	15
III. СУБ'ЄКТ — ЕТОС	29
IV. УКРАЇНЬСЬКА ЛЮДИНА СВОБОДИ	53
V. ВАГОМІСТЬ ГРУПИ	68
VI. МЕЧ ДУХА	88

